

T.C.
ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
ORTAÇAĞ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞİKÂRÎ'NİN KARAMANNÂMESİ'NDE MOĞOLLAR

Kevser TEKİNKAYA

Danışman
Doç. Dr. Mustafa ALİCAN

ADYAMAN -2018

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Mustafa ALİCAN danışmanlığında, Kevser TEKİNKAYA tarafından hazırlanan “Şikâri'nin Karamannâmesi'nde Moğollar” başlıklı çalışma 21 /06/ 2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Ortaçağ Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr.Taner YILDIRIM

İmza:

Danışman : Doç. Dr.Mustafa ALİCAN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Ünal TAŞKIN

İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

16/08/2018

Enstitü Müdürü

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Şikâri'nin Karamannâmesi'nde Moğollar” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

21.10.2018

Kevser TEKİNKAYA

İmza

ÖZET
ŞİKÂRÎ’NİN KARAMANNÂMESİ’NDE MOĞOLLAR

Kevser TEKİNKAYA
Adıyaman Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Temmuz 2018

Danışman: Doç. Dr. Mustafa ALİCAN

XIII. yüzyılda Asya, İran ve Kafkaslarda Cengiz Han’ın hâkimiyetinde Moğollar büyük seferler yapmışlardır. Cengiz Han’ın ölümünden sonra da seferler yapmaya devam eden Moğollar seferlerine yenilerini de ekleyerek genişlemeye devam etmişlerdir. Moğolların bu genişleme hareketi Anadolu topraklarına kadar dayanmıştır. Moğolların faaliyetleri Osmanlılar, Karamanoğulları Eretnanlılar gibi beyliklerin eserlerinde yerini almıştır. Karamanoğulları Tarihini anlatma amacı güden Kitâb-ı Karamaniyye, Kitâb-ı Tevârîh-i Karamaniyye veya Kahramân-ı Zamân olarak adlandırılan, Şikâri tarafından Farsçadan Türkçeye çevrilen Karamannâme adlı eserde de Moğollar ve onların faaliyetlerine dair bilgiler bulunmaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde Karamannâme adlı eserin yazarları hakkında bilgi vermeye, ikinci bölümde ise Şikâri’nin Karamanoğulları adlı eser incelenip eserde Moğollara dair bilgiler elde edilmiş ve bu bilgilerin Osmanlı dönemi kronikleri ve Selçuklu tarihi ile ilgili yazılan eserlerle karşılaştırılmış ve Moğolların Anadolu’daki faaliyetleri sonucunda Anadolu’daki izleri hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karamannâme, Moğollar, Karamanoğulları, Şikâri.

ABSTRACT
Master's Thesis
MONGOLS OF THE KARAMANNAME OF THE SHİKARİ

Kevser TEKİNKAYA
Adıyaman University
Graduate School of Social Sciences
Department of History
Medieval History Program
July, 2018

In Asia the 13th Century, the Mongols made great expeditions İran and Caucasus under the command of the after the dead of Genghis Khan the Mongols continued to expand their flights by adding new ones to their flights. This enlargement movement of the Mongols has endured to the Anatolian soil. The activities of the Mongols took place in the works of the Ottomans, principals like the Karamanids and Eretanans.

Karamanoğulları Karamannâme, which is called Kitâb-i Karamaniyye, Kitâb-ı Tâââîîîî-i Karamaniyye or Kahramân-ı Zamân, which is translated from Persian to Turkic by Shikâri, also contains information about the Mongols and their activities

In the second part, Şimâri's Karamanoğulları was studied and the information about the Mongols was obtained and this information was compared with the works written about the Ottoman period chronicles and Seljuk history and as a result of the activities of the Mongols in Anatolia, tried to give information about the trace

Key Words: The Mongols, Karamanname, Karamanogulları, Shikari.

ÖN SÖZ

Bu çalışmamda temasta buldukları tüm toplumlarda derin izler bırakan Moğolların, Şikârî tarafından Türkçeye çevrilen ve bir Karamanoğulları tarihi olan *Karamannâme* adlı esere yansıyan faaliyetleri saptanmaya çalışılmıştır. Karamannâme adlı eserde kronolojiden fazla yararlanılmaması ve eserin Karamanoğullarının tarihini taraflı bir biçimde anlatması, esere şüphe ile yaklaşılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle eserde saptadığımız bilgiler Türkiye Selçukluları dönemi kaynakları ve Osmanlı kroniklerine yansıyan bilgilerle karşılaştırılması yapılmıştır.

Çalışma konunun fikir sahibi olan, saygı değer hocam Muammer GÜL ve değerli bilgilerini benimle paylaşan ve danışman hoca statüsünde olan değerli hocam Mustafa ALİCAN ve eseri tekrardan yayına hazırlayan ve çalışmamız için desteğini esirgemeyen Karaman Belediyesi'ne teşekkürü bir borç bilir ve şükranlarımı sunarım.

Adıyaman, Temmuz 2018

Kevser TEKİNKAYA

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

Karamannâme, Kitâb-ı Karamaniyye ya da Kitâb-ı Tevârîh-i Karamaniyye: Kahramân-ı Zamân, Şikârî tarafından kaleme alınan ve Karamanoğulları Beyliği'nin resmî tarihçesi olarak kabul edilen el yazması eser Arap alfabesi kullanılarak Türkçe kaleme alınan eser yazıldığı döneme hakim olan Osmanlı bakış açısının dışında yazılan az sayıdaki eserlerden biri olma özelliğiyle ayrı bir öneme sahiptir. Eserin orijini Yârcânî'nin 14. yüzyıl dolaylarında yazmış olduğu Karamanoğullarının tarihini anlatan eser olup, Karamannâme Şikârî'nin bu eseri Türkçeye çevirmesi ve eklemeleri ile oluşmuştur.

Yazılış zamanı tam olarak bilinmeyen ancak 16. yüzyılın ortalarında yazıldığı tahmin edilen eserin bilinen en eski nüshası 1614'te yazılan Konya nüshasıdır. Eser her ne kadar farklı bir kaynaktan çeviri olsa da içerdiği alıntılar dışında herhangi bir kaynağa başvurulmadan yazılmış olan eser destansı bir anlatım biçimi ile kaleme alınmış, içerdiği abartılı anlatıma rağmen gerçek kişi ve olaylar aktarılmıştır ve anlatılan olaylar Osmanlı, Türkiye Selçukluları ve o dönemde ele alınmış diğer kaynaklarla karşılaştırılmıştır.

Ele aldığımız çalışma Moğolların, Anadolu'da temasa geçtikleri devlet, beylik ve halkın nezdinde bırakmış oldukları izlenimleri, Moğolları etkilendikleri ve etkiledikleri alanları, sayıları saptamamız açısından önemlidir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAYNAKLAR

1.1.OSMANLI BAKIŞAÇISI DIŞINDA BULUNAN KAYNAKLAR.....	12
1.1.1.İbn Bibî'nin el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umuri'l- Alâ'iyye'si.....	13
1.1.2.Esterâbâdî Aziz b.Erdeşir'in Bezm-ü Rezm'i.....	14
1.1.3.Kerimüddin Aksarayî 'nin Müsâmeretü'Ahbar Ve Müsâyeretü'l Ahyâr'ı.....	15
1.2.OSMANLI KRONİKLERİ.....	17
1.2.1.Âşıkpaşazâde'ninTevârih-i Al-i Osman'ı.....	17
1.2.2.Enverî'nin Dustûnâme'si.....	18
1.2.3.Hoca Sâdeddin Efendi'nin Tacü't- Tevârih'i.....	19
1.2.4.Müneccimbaşı Ahmed Dede'nin Câmî'ü'd-Düvel'i (Sâhâifü'l-Âhbâr)..	20
1.2.5.Neşrî'nin Kitâb-ı Cihânnümâ'sı.....	21
1.2.6.Oruç Beğ'in Tevârih-i Âlî Osman'ı (Oruç Beğ Tarihi).....	22
1.2.7.Şükrullah'ın Behçetü't Tevârih'i.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

KARAMANNÂME’NİN YAZARLAR

2.1.HOCA DEHHÂN.....	24
2.2.YÂRİCÂNÎ.....	25
2.3.ŞİKÂRÎ.....	26
2.4. KARAMANNÂME’YE DAİR.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİKÂRÎ’NİN KARAMANNÂME’SİNDE MOĞOLLAR

3.1.TÜBEN VİREKARESİ.....	34
3.2.KARAMANOĞULLARININ SİVAS’I ELE GEÇİRMESİ.....	34
3.3.MOĞOL BEYİ CAFER’İN ÖLÜMÜ.....	36
3.4.SİLİFKE’DE GAYRİMÜSLİMLERİN MÜSLÜMANLARA YAPTIKLARI EZİYETLER VE KARAMANOĞULLARI İLE SAVAŞ.....	38
3.5.ANKARA BEYİ ERMENİ KARA DAVUD İLE ERETNA BEY ARASINDA ANLAŞMAZLIK VE MOĞOLLAR.....	39
3.6.ANTALYA’NIN GAYRİMÜSLİMLERİN ELİNDE BULUNMASI VE ONLARIN BURADAKİ MÜSLÜMAN HALKA EZİYETLERİ.....	41
3.7.SELÇUKLU SULTANI’NİN KARAMAN BEY’İ ZEHİRLETMESİ.....	42
3.8.KARAMAN BEY’İN İNTİKAMININ ALINMASI, KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ’NİN KURULMASI VE ANKARA’NIN MOĞOL BEYİ ATÂ BEY’E VERİLMESİ.....	42
3.9.TÜRKİYE SELÇUKLU SULTANI’NİN OSMAN BEY VE HASAN GİRAY HAN’DAN YARDIM İSTEMESİ VE MEHMED BEY’İN ÖLÜMÜ.....	47

3.10.AKSARAY BEYİ MELİK ARSLAN'IN OĞLU HALİL BEY'İN KARAMANOĞULLARINA SİĞİNMASI.....	48
3.11.GAYRİMÜSLİMLERİN MA'MÛRİYYE VE TAŞELİ'NE SALDIRMALARI.....	50
3.12.KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ'NDE TAHT KAVGALARI.....	51
3.13.KARAMANOĞLU FAHREDDİN BEY'İN MOĞOL BEYLERİNİ ÖLDÜRTMESİ.....	51
3.14.MOĞOL BEYİ KARA CAFER'İN VE BEŞ YÜZ MOĞOLUN KARAMANOĞLU FAHREDDİN BEY TARAFINDAN ÖLDÜRÜLMESİ.....	52
3.15.KARAMANOĞULLARININ YENİDEN TOPARLANMA ÇABALARI.....	53
3.16.KUTLUŞAH'INKONYA'YI KUŞATMASI VE ERETNAOĞULLARINDA TAHT DEĞİŞİKLİĞİ.....	54
3.17.HACI KUTLUŞAH'IN YENİDEN KONYA'YI KUŞATMASI.....	55
3.18.MOĞOL BEYİ İSMÂİL AĞA'NIN ILGIN'A BEY OLMASI.....	56
3.19.LÂRENDE'NİN İSMAİL AĞA'YA EMANET OLARAK VERİLMESİ.....	58
3.20.İBN KÜRD'ÜN TEKRAR SALDIRMASI.....	59
3.21.KARAMANOĞLU ALÂEDDİN BEY'İN BEYŞEHİR'İ İSMAİL AĞA'DAN ALMASI.....	59
3.22.İSMAİL AĞA'NIN ERETNAOĞLU MEHMED BEY'E KARŞI İSYANI.....	61
3.23.KARAMANOĞULLARINDA TAHT DEĞİŞİKLİĞİ VE MOĞOLLARIN ALÂEDDİN BEY'İ ŞAH OLARAK İSTEMEMELERİ.....	62
3.24.KARAMANOĞLU SÜLEYMAN ŞAH'IN ÖLÜMÜ VE MOĞOLLARIN YENİDEN İSYANI.....	63
3.25.GÖRKES KALESİ'NİN ALINMASI.....	67
3.26. KARAMANOĞLU ALÂEDDİN BEY'İN MOĞOL KILIĞINA GİRMESİ..	68

3.27.MOĞOL OBASININ YAĞMALANMASI.....	70
3.28.KARAMANOĞULLARI VE HAMİDOĞULLARI ARASINDA YAŞANAN SAVAŞ.....	74
3.29.GERMİYANOĞULLARININ OSMANOĞULLARINA SALDIRMASI.....	76
3.30.GERMİYÂNOĞULLARI VE HAMİDOĞULLARININ BİRLEŞMESİ VE İSHAKLI'YI GALİNCÂ'DAN ALMALARI.....	76
3.31.FELEK-ÂBAD'IN İSMAİL AĞA'YA VERİLMESİ.....	78
3.32.MOĞOL BEYİ ESEN'İN YAŞIHAN'I KIŞKIRTMASI.....	80
3.33.MOĞOLLARIN KARAMANOĞULLARI İDARESİNDE TAHT KAVGASI ÇIKARMASI.....	82
3.34.HAMİDOĞLU VE GERMİYÂNOĞLU'NUN KARAMANOĞULLARINA KARŞI YENİDEN İTTİFAKI.....	83
3.35.OSMANOĞLU MURAD BEY'İN KARDEŞİNİ KURTARMASI VE KARAMANOĞULLARI İLE YENİDEN SAVAŞMASI.....	85
3.36.AKŞEHİR'İN ATÂBEY'E VERİLMESİ.....	86
3.37.OSMANOĞULLARI VE KARAMANOĞULLARININ YENİDEN SAVAŞMASI.....	87
3.38.MOĞOL BEYLERİ VE KARAMANOĞULLARININ SAVAŞI.....	88
3.39.TİMUR VE BAYEZİD HAN ARASINDAKİ SAVAŞ: ANKARA SAVAŞI....	90
3.40.OSMANLILARDA TAHT KAVGASI VE SULTAN CEM OLAYI.....	92
SONUÇ.....	94
KAYNAKÇA.....	95
ÖZGEÇMİŞ.....	100

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İşleri Başkanlığı İslam Ansiklopedisi
Haz.	: Hazırlayan
İA	: Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Ktp.	: Kütüphane
Nr.	: Numara
Sad.	: Sadeleştiren
TALİD	: Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TÜDAV	: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
Yay.	: Yayınları, Yayınlayan
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan
S.	: Sayfa
Ss.	: Sayfa sayısı

GİRİŞ

Dilleri Altay dil ailesinden Mançu-Tunguzca, Türkçe ve Korece ile gramer ve kelime bakımından ilişkili bulunan Moğollar'ın kökeni (İslam kaynaklarında Tatarlar) ve VI. yüzyıldan önceki tarihleri hakkında bilgiler fazla bulunmamaktadır. Moğol adı kaynaklarda ilk defa VII. yüzyılda T'ang sülalesi resmi tarihleri Chiu T'ang-shu ve Hsin T'angshu'da "Memg-wu" ve "Memg-wa" şeklinde Prota-Moğol Shih-wei kabile grupları arasında önemsiz küçük bir kabile ismi şeklinde geçerdelet ve hanedan adı olarak kullanılması Cengiz Han zamanında millet adı olarak kullanılması ise çok daha sonra gerçekleşmiştir

X-XII. yüzyıllarda Moğol asıllı kabileler tarafından Kuzey Çin ile iç Asya'da Curcen, Kitan ve Karahıtaylar gibi devletler kurulmakla birlikte Moğollar'ın dünya tarihinde önemli rol oynaması, ancak XIII. üzyılın başlarında Timuçin'in kurduğu Moğol İmparatorluğu ile olmuştur. Timuçin, uzun mücadelelerin ardından bütün Moğol aşiretlerini tek bir devlet çatısı altında toplamayı başardı¹. Timuçin yani Cengiz, hakan olduktan sonra büyük bir cihan imparatorluğu kurmak için Çin ve Tangut ülkelerini almak istiyordu. Bu nedenle Cengiz Han'ın ilk işi Çin'i feht etmiştir fakat Çin'i tamamen ele geçirememiştir. Tangutları ise egemenliği altına alarak İpek Yolunu kontrolü altında tutmuştur. Cengiz Han 1218 yılında Karahıtay Devleti'ne son vererek Issık Gölü, İli, Talas vce tüm Doğu Türkistan'da egemenliğini sağlamıştır². Ayrıca bu devletin yıkılmasıyla Moğollar Harizmşahlar ile komşu olmuşlardı. Harizmşahlar ile Moğollar arasında 1218 yılında Otrar Olayının yaşanması üzerine Cengiz han kuvvetlerini Harzimşahlar üzerine gönderdi ve yapılan savaşa Harizmşah hükümdarı Muhammed b. Tekiş yenilgiye uğradı ve Âbeskûn Adası'na kaçtı ve bir süre sonra yaşamını yitirdi³. Onun yerine Celaleddin Harizmşah hükümdar ilan edildi. Celaleddin Harzemşah döneminde Moğollarla mücadele devam ettiCelaleddin Harzemşah ülkesini yıllarca Moğollara karşı korumayı.1227 yılına gelindiğinde Cengiz Han ölünce yerine oğlu Ögeday han oldu.

¹ Osman Gazi Özgüdenli, Moğollar, DİA, C.30, İstanbul 2005, s.225.

², Sebahattin Ağaldağ, "Moğol Devleti." Türkler Ansiklopedisi, 2000, s.270.

³Özgüdenli, s.225-226.

Celeddin Harzemşah'ın arası Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad ile bozuldu. Türkiye Selçukluları ile Harzimşahlar arasında yapılan Yassı Çemen Savaşı ile Harzimşahlar Devleti yıkılmıştır ve böylelikle Moğollar ile Türkiye Selçuklu Devleti komşu olmuştur. Oysa XIII. yüzyılda tüm Orta Asya'yı hâkimiyetine alan, önüne çıkan her şeyi yok eden Moğol tehlikesini fark eden Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubâd, Moğollardan gelebilecek herhangi bir istiladan dolayı ülkesini savunmak için “önemli şehir merkezleri ve kalelerin savunmasını güçlendirmek, Anadolu’da siyasi birlik ve bütünlüğü sağlamak, komşu devletlerle ittifak içinde olmak, Moğolların hâkimiyetinde bulunan yerler ile Türkiye Selçuklu Devleti arasında tampon bölge kurmak, ordusunun sayısını ve savaş gücünü arttırmak ve Moğol beyleriyle bir ihtilafa girmemek, Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında barışı sağlamak⁴ ve Hârezm beylerine önem vererek olası bir Moğol saldırısında onların tecrübelerinden faydalanmak⁵” gibi önlemler alarak ülkesini Moğol tehlikesinden korumayı başarmıştır. Fakat Sultan Alâeddin Keykubâd'ın ölümünden sonra yerine geçen oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev babası gibi başarılı bir devlet adamı olamamıştır.

Tarihi yollar Moğolları da Anadolu'ya çekmeye başladı. Fakat Moğolların, “Anadolu'nun sarp dağlara ve güçlü kalelere sahip olması, Rusya'ya yapacakları sefer için askere ihtiyaç duymaları ve Alâeddin Keykubâd 'ın Hârezmşâhlar ve Eyyûbi devletlerin yenilgiye uğratması⁶ ve Selçuklu Devleti'nin gücü, gibi nedenlerden dolayı Moğolların sınırlara saldırmasında onları tereddütlere düşürmekteydi”⁷. Gıyaseddin Keyhüsrev 'in Hârezmşâh beylerini bertaraf etmesi, devlet adamlarının arasındaki çekişmeler ve en önemlisi Babaî Ayaklanmasının zor olarak bastırılması gibi olaylar Türkiye Selçuklu Devleti'nde kargaşaya neden olmuş ve ülke zayıflamaya başlamıştır. Babaî Ayaklanmasıyla ülkenin zayıflamasını fırsat bilen Baycu Noyan 1242 yılının sonbaharında Erzurum üzerine yürüdü. Sinâneddin Yâkut'un savunduğu şehir kısa süre işgale maruz kaldı. Moğolların Selçuklu sınırına yanaşması üzerine Sultan Gıyâseddin Keyhüsrev bütün ülkenin Moğol işgali tehlikesine karşı komşu ülkelere elçiler göndererek ittifak arayışı içine girdi. Bu ittifak arayışına Haleb Eyyûbi hükümdarı el – Melikü'n-Nâsır Salâheddin katılarak Selçuklu ordusuna iki bin kişilik bir askeri kuvvet

⁴ Salim Koca, Selçuklu Devri Türk Tarihinin Temek Meseleleri, Berikan Yay. Ankara 2011, s.345-346-347.

⁵.Refik Turan, Selçuklu Tarihi El Kitabı, Garfiker Yayınları, Ankara 2014, s.411.

⁶ Nejat Kaymaz, Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyâsü'd-dîn Keyhüsrev Ve Devri, TTK Yay. Ankara2009, s.87.

⁷ Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, Ötüken Yay. İstanbul 2014, s.449.

yardımında bulundu. Selçuklulara bağlı durumunda bulunan Ermeniler üç yüz atlı asker yardımında bulundular fakat Ermeni askerleri savaşa katılmadan geri döndü. Sultan Gıyaseddin Haleb askerleri ve ücretli Gürcü, Frank ve Kıpçak askerlerinden oluşan seksen bin kişilik ordusunu Sivas'a gönderdi. Sivas'a ulaşan ordu burada bulunan Köseadağ 'da konakladı. Öte yandan Baycu Noyan komutasında bulunan Moğol ordusu da Köseadağ yakınlarında bulunan Akşehir ovasına ulaşmışlardı.⁸ Karşı karşıya gelen iki kuvvet arasında meydana gelen savaşta Türkiye Selçuklu ordusu savaşı kaybetti. Sultan Alâeddin'in bıraktığı kudretli Türkiye onun ölümünden altı yıl sonra uğradığı Köseadağ felaketi Selçuklu Devletinin kaderi ve memleketin inhitatı üzerinde önemli bir rol oynamıştır. Türk ordusu maddeten Moğollara üstün olduğu halde başta sultanın liyakatsizliği, korkaklığı, sağlam devlet adamlarına önem vermemesi ve taktik hataları yüzünden ciddi bir savunma gösterilmeksizin bozguna uğrandı⁹. Ordunun savaşmadan dağılması ortada Selçuklu Devleti diye bir varlığın kalmadığı anlamına gelmekteydi ve bundan sonra Anadolu'ya hâkim olan tek şey Moğollar ve onların saçtıkları ölüm korkusu idi.

Sâhib Müzehibü'd-din Ali Moğollarla anlaşmak üzere harekete geçti Baycu Noyan ile görüşerek illik şartını ve Moğollara verilecek olan vergiyi kabul ederek barışı sağladı¹⁰ ve Türkiye Selçuklu Devletinde Tabilik dönemi başladı¹¹. İlk bakışta ağır şartlar ihtiva etmediği zannedilen barış şartları Anadolu'ya gönderilen Moğol askerlerinin Selçuklu yöneticilerini baskı altında tutması, ağır tahribat ve yağmalarda bulunması Türkiye'nin siyasi yapısı kadar sosyo ekonomik yapısını da altüst etmiştir. Bir taraftan devlet adamları arasındaki rekabet diğer taraftan II. İzzeddin Keykavus ve IV. Rükneddin Kılıçarslan arasındaki rekabet Anadolu'yu siyasi yönden sarsarak Moğollara daha bağımlı hale getiriyordu.¹²

Anadolu'ya genel vali olarak atanan Mu'ineddin Pervâne döneminde Moğollar (İlhanlılar) genellikle durumdan memnundu. Zira ne isterlerse yerine getiriliyordu. Anadolu'dan alacakları haraç ve vergileri Pervâne sayesinde kolaylıkla tahsil ediliyordu. Ülkede despotik bir sistem kurmuş olan Pervâne Mu'ineddin Süleyman da gidişattan memnundu. Ancak bir türlü Moğol idaresini benimseyen Türkmenler

⁸ Refik Turan, s.416-417.

⁹ Osman Turan, s.457.

¹⁰ Kaymaz, s.102.

¹¹ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", Selçuklu Araştırmaları Dergisi, Ankara 1969, s.75.

¹² Muammer Gül, Orta Çağlarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu (Tarihî Arka Plan ve XIII-XIV. Yüzyıl Moğol Hâkimiyeti), Bilge Kültür Sanat Yay. İstanbul 2010, s.107.

onunbaşını ağırtıyordu. Karamanlılar ve uçlardaki Türkmenler, devletin Selçuklu ve İlhanlı emirleri tarafından soyulmasına, kendilerine kötü muamele edilmesine karşı çıkıyorlardı. İlhanlıların bu uygulamalarına karşı Anadolu’da direniş gösterenler, Sinop-Antalya çizgisinin batısında kalan beylikler idi. Bunlardan Moğollara karşı ilk olarak Denizli yöresinde oturan Türkmenler başlarında Mehmed Bey olduğu halde isyan ettiler ise de, başarılı olamadılar ve Moğollar ile anlaşmak zorunda kaldılar. İlhanlılardan kaçan çok sayıda Türkmen, Anadolu’da Kamedreddin-ili olarak bilinen bölgeye sığınmıştı. Karamanlılar da bu bölgeye ve güney sahiline yerleşen Türk boylarındandı. Moğollardan kaçıp Anadolu’ya, özellikle de uç bölgelere sığınan Türkmenler, onlara karşı olan düşmanlıklarını güçleri nispetinde her fırsatta gösteriyorlardı. Kendisini Türkiye Selçuklularının varisi olarak gören Karamanoğulları ve diğer Türkmenler Moğol kökenli İlhanlılara ve onlara taraftar olan Selçuklulara karşı fırsatını buldukça isyan ediyordu. Moğollara ve onlara tabi olan Selçuklu Sultanlarına karşı Denizli Türkmenlerinden sonra ikinci olarak isyan edenler Ermenek taraflarındaki Karamanlı Türkmenleri idi. İlhanlılar ise Selçuklu kuvvetlerinin de yardımıyla isyan eden bu Türkmenlere karşı mücadele ediyordu. Selçuklu kaynaklarında Karamanoğulları’nın tarih sahnesine çıkışı Moğol/İlhanlılara karşı verdikleri mücadelelerle anlatılır¹³. Öyle ki İlhanlı Gazan Han’ın, “Karamanlılar olmasaydı, hâkimiyetinin Batı Denizi’ne kadar ulaşacağını” söylediği rivayet edilir¹⁴.

Moğollara karşı Memlûk Sultanı Baybars ile işbirliği yapan Hatiroğlu isyan ettiği zaman Kerimüddin Mehmed Bey Hatiroğlu Şerefeddin’in yanında yer almıştır. Baybars’tan destek alan Mehmed Bey Moğol baskı ve zulmüne karşı mücadeleyi Karamanoğulları devralmıştır. Karamanoğlu Kerimüddin Mehmed Bey, Baybars’tan aldığı destekle yönetimi altında tuttuğu Ermenek, Mut, Silifke, Anamur ve diğer yerlerde Moğolları tamamen imha etti¹⁵. Karamanoğlu Mehmed Bey döneminden itibaren Moğollarla mücadele eden Karamanoğulları, Alâeddin Bey döneminde bu mücadelelerini arttırmışlardır. Karamanoğullarının Moğollara karşı başlattıkları bu mücadele Alâeddin Bey’in emriyle yazılmaya başlanan ve Karamanoğulları tarihi kitabı olan Karamannâme’de yer edinmiştir.

¹³Abdullah Kaya, İlhanlıların Anadolu Türkmen Beylerine Karşı Politikası, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/68562>, Erişim Tarihi 05.01.2017, s.304-305.

¹⁴Sümer, “Anadolu’da Moğollar”, s. 50

¹⁵Refik Turan, s.429-430.

Moğollar 1243 Köseadağ Savaşından 1402 Ankara Savaşına kadar geçen süreçte Anadolu'da kültürel, sosyal siyasal faaliyette bulunmuşlardır. Tabii bu faaliyetler Moğolların Anadolu'ya bıraktıkları aldıkları ve Anadolu'dan aldıkları izler olmuştur.

Köseadağ Savaşını Türkiye Selçuklu Devleti'nin kaybetmesiyle Moğol ve Türkmen grupları Anadolu'ya gelmeye başlamışlardır. Bazı Moğol grupları çadırları ile birlikte Anadolu'ya gelmişlerdir. Bu grupları Reşidüddin Teme Çerisi olarak adlandırmıştır¹⁶. Bir zümrenin kalabalık bir şekilde başka bir bölgeye gidip yerleşmesi o bölgeden etkilenecekleri ve o bölgeyi etkileyecekleri demektir. Moğol boylarının da kalabalık bir şekilde Anadolu'ya gelmeleri onların kültürlerinin burada hissedilmesine ve burada yaşayan halkın kültürlerinden etkilenmelerine kalıcı izler bırakmasına sebep olmuştur. Moğol gruplarının çadırlar halinde gelmesi onların yerleşim amacıyla geldiklerinin göstergesidir. Moğolların sayıları hakkında Şerefeddin Yezdî, Kara Tatarların otuz-kırk bin, Medzoflu Toma altmış bin Muinüddin-i Natanzî yüz bin çadıra yakın olduklarını belirtirken İbn Arabşah ise çok kalabalık olduklarını belirtmek için on sekiz bin âlem¹⁷ oldukları bilgilerini vermişlerdir. Moğollar ordularını aileleri ve hayvanları ile birlikte gönderdikleri için bu istilaların nüfus olarak Yakındoğu ve Anadolu'ya ortalama toplam katkısı bir milyonluk bir kitleyi ulaşabiliyordu. Bunların zaman zaman takviyesi, Kafkasya'daki mücadeleden dolayı Altınordu'dan gelen katılmalar hesaplandığında bu rakamların üzerine çıkılabileceği anlaşılabilir¹⁸. Şikârî, Köseadağ Savaşı ve Moğolların sayıları hakkında kesin bilgiler vermez iken Karamanoğullarının faaliyetlerini anlatırken *Moğol beylerinin her savaş esnasında binlerce asker topladıklarını* aktarmaktadır. Şikârî'nin eserinde abartılı bir üslup kullandığı açık olmakla birlikte *Moğolların sayılarının kalabalık olduğu* da bir gerçektir.

Sayısız kalabalık olarak gelip Anadolu'ya egemen olan Moğollar Anadolu'nun birçok yerinde yağma hareketinde bulunmuş ve birçok yeri harap etmişlerdir. Moğolların faaliyetleri gerek Osmanlı kroniklerinde gerek Karamanoğulları tarihini anlatan Karamannâme'de gerekse dönemin diğer eserleri olan Bezm-u Rezm ve Selçuknâme'de yer bulmuştur. Bu eserler incelendiğinde o dönemin yazarları, halkları, devlet adamlarının gözünde Moğollarla ilgili görüşleri elde edebiliriz. Eserler

¹⁶ Abdülkadir Yuvalı, Moğol Harekâtının Anadolu'nun Demografik Ve Dinî Yapısı Üzerindeki Etkileri, Erdem Dergisi, C.9, S.27, s.1288- 1289.

¹⁷ Sümer, s.115.

¹⁸ Muammer Gül, "Anadolu'da Moğol Nüfusu, Tarih Okulu Dergisi", Yıl 9, Sayı 25, s.459.

incelendiğinde Moğollar hakkında şeytanın alçakları, *şeytan, ifrit(zarar veren) tündhu (kötü huylu), sert mizaçlı yakıcı melun veya Tanrı'nın gazabı* gibi ifadelerin kullanıldığı gözden kaçmamaktadır. Hatta *Bezm u Rezm*'de belirtildiğine göre *Osman Bey'e hakaret etmek için Moğol tabiri* kullanılmıştır¹⁹. Bu durum Moğolların Anadolu'da yaptıkları yakıcı ve yıkıcı faaliyetlerde bulunmalarından dolayı bıraktıkları kötü izlerin sonucudur. Adı geçen eserlerin belirttiğince Moğollar Anadolu'da sevilmemiştir. Hatta daha sonra bir kısmı Müslümanlaşıp Türkmenleşmişlerse bile Moğollara olan tutumu değiştirmemiştir ve Moğolların bir kısmının Kara Tatar olarak adlandırılması bu nedenle olsa gerek²⁰.

Ele alıp incelediğimiz Karamannâme 'de de yukarıdaki gibi ibarelere (tündhu gibi) rastlanılıp biraz farklı olarak eserde Moğol beylerinden Atâbey, İsmâil Ağa, Bâbuk Han, Devletşâh'ın zaman zaman Karamanoğulları ile birlikte hareket ettikleri hatta onların emrinde askerleri olarak görev yaptıkları ve birlikte düşmana karşı savaştıkları belirtilmektedir. Moğolların Karamanoğulları ile birlikte savaşmalarına karşılık olarak Karaman beylerinin de Moğollara Iğın, İshaklı, Ankara, Beyşehir, Aksaray, Niğde, Mut Ermenek, gibi yerleşim yerleri ve bazı yaylakları verdiklerini bilmekteyiz. Bu durum Karamanoğulları ile Moğolların iyi ilişkilerin olduğu döneme bağlanabilir ve Moğolların bu bölgede faaliyette bulduklarına dair bizlere bilgiler vermektedir.

Karamanoğulları ile Moğollar her zaman iyi ilişkiler içinde bulunmamışlar ve özellikle Karamanoğulları beylerinden Fahreddin ve Alâeddin Beyler döneminde Moğollar ile Karamanoğullarının arası açılmış ve bu iki grup karşı karşıya gelmeye başlamışlardı. İlişkilerin kötü olmasındaki etken Karamanoğullarının egemenliklerini tam olarak tesis etmek istemeleri, halkın Moğollardan zarar görmeleri ve Karamanoğullarının, Moğolları bertaraf etmek istemeleridir. Aslında Moğollar ile Karamanoğulları arasındaki ilişkiler Karamanoğullarının tarih sahnesine çıkışlarından itibaren kötü bir şekilde gelişmiştir ve Anadolu'da Moğol hâkimiyetini istemeyen ve Memluk sultanı Baybars'ın desteğini alarak Moğollara karşı isyan eden Hatiroğlu Şerafeddin'in isyan hareketinde, Kerimüddin Mehmed Bey Hatiroğlunun yanında yer almıştır ve Hatiroğlu'ndan sonra Moğollara karşı isyan bayrağının Karamanoğulları devralmıştır. Karamanoğullarının bu tutum ve politikalarına karşılık olarak Moğollar, İlhanlı Devleti'nin Anadolu'da temsilcisi olan Eretna Beyliğinden yardım almışlardır ve

¹⁹ Aziz B. Esterâbâdi, *Bezm u Rezm Eğlence Ve Savaş*, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay. Ankara, 2014, s.369.

²⁰ Sümer, s.146.

Eretna Beyleri ile birlikte zaman zaman Karamanoğullarına karşı faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Moğolların zaman zaman Karamanoğulları, Eretna Beyliği ya da Selçuklu Devleti'nin yanında veya kendi başlarına hareket ettikleri görülmesi, Moğolların sabit olarak bir beylik veya devletin boyunduruğunda bulunmamaları kendi çıkarları için hareket etmelerinden ve adı geçen devletlerin ya da beyliklerin hükümdarlarına bağlı olmadıklarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerle Moğollar yanında yer alacakları beyliklerin veya devletlerin kendilerine sağlayacağı faydayı ön planda tutmuşlardır. Nitekim Timur ile Yıldırım Bayezid arasında yapılan 1402 Ankara Savaşı'nda Moğollar savaş esnasında Timur'un yanında yer almışlar ve Osmanlıların yenilmesinde etkili olmuşlardır. Moğolların böyle bir faaliyette bulunmalarını onların milli duygularına bağlı olarak açıklamak çok zayıf bir ihtimaldir. Zira Anadolu'da rahat yaşam süren Moğol veya Tatarların Anadolu'dan gitmek istemediklerini ve Timur ile beraber giden gruplardan bir kısmının Timur'dan kaçtıklarını, kaçanların Timur tarafından yakalandıktan sonra cezalandırıldığını, bunların sayılarının iki bin veya üç bin olduğunu ve öldürülenlerin başlarında kuleler yapıldığını bilmekteyiz²¹. Moğollar veya Tatarlar Timur ile beraber Türkistan'a dönmek istemiyorlar idi. Çünkü onlar Anadolu'da maddi olarak rahat bir yaşam sürdürmekteydiler. Hatta Hoca Sâdeddin eserinde Kara Tatarların Yıldırım Bayezid'in Sivas'ı aldıktan sonra Kara Tatar topluluğunu kabul ederek yerleşecekleri alanı gösterdiğini ve bunlardan alınan vergilerin İran'da uygulanan vergilerden ağır olmadığından Anadolu'da kısa sürede zenginleştiklerini ve Kayseri, Sivas, Amasya, Malatya ve Erzincan yörelerini yaylak ve kışlakendiklerini aktarmaktadır²². Bazı Moğol veya Tatar grupları ise bir şekilde Anadolu'da kalmayı başardılar ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılarak burada Türk Müslüman halkın içinde zamanla eriyerek onlarda Müslümanlaşıp Türkleştiler.

Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleşen Moğollar ve boyları hakkında bize o dönemde yazılmış eserler ve Osmanlı kronikleri bilgi vermektedir. Neşri Kitâb-ı Cihan-nümâ'da Moğollara ait Cayğazan, Samağar, Barambay, Tüle, Tosboğa, Suğa, Teberrük gibi Moğol boy adları ve beylerinin adlarını Esterâbâdî, Ca'ungar (Cunğar), Cayğazan, Samağar, Ulus emirleri, Ulu, Selamet ve Gözler Beyler, Âşıkpaşazâde; Çavdar Tatarı, Çavdarlu, Samağaroğlu Hoca Sâdeddin Efendi, Tacü't Tevarih'de Samağarlu boy adını

²¹ Sümer, s.130.

²² Hoca Sâdeddin, s.333-334.

Kara Tatarların asıl yurtlarının Kayseri ve Sivas olduğu ve Timur'un kara Tatarları kendisiyle Maverünnehr'e götürdüğünü öğrenmekteyiz ve bunun gibi Moğollara ait bey ve boy adlarını zikretmişlerdir. Oruç Beğ ve Aşıkpaşa eserlerinde genel olarak Moğollardan Tatar olarak bahsetmişlerdir.

Karamannâme'de Moğol boy adları verilmemiştir fakat Moğolların Anadolu'da bilinen ünlü ailelerinden Bâbukoğullarının adlarını ve Niğde İshaklı Ilgın Kayseri, Sivas, Ankara, Beyşehir gibi bölgelerde faaliyette bulduklarını bilmekteyiz. Eserde Moğol beyleri olarak belirtilen Bâbuk Han, Devletşâh İsmâil Ağa ve Atâ Bey'in emrinde binlerce Tatar askerlerinin olduğu ve Devletşâh ile Bâbuk Han'ın kardeşi olduğu anlatılmıştır. Ayrıca Bâbuk Han'ın Teberrük ve Mahmut adında oğlu olduğu belirtilmiştir ve Atâ Bey, İsmâil Ağa, Bâhtiyar Han, Bâbuk Han, Devletşâh, Esen, Atâbeğoğlu Gelinca, Uzun Hasan gibi Moğol beylerinin adını vermektedir.

Karamannâme, Osmanlı kronikleri ve Bezm u Rezm'den anlaşılacağı üzere Anadolu'ya gelen Moğol boy adlarını ve yerleştikleri bölgeleri öğrenmek mümkündür. Belirtilen Moğol boylarının yerleşim alanlarına dair bazı bilgiler elimizde mevcuttur. Neşri'nin belirttiği Tosboğalar'ın günümüzde Ankara, Söğüt Özü, Balgat, Kızılcaşehir, Kızılca Eymür, Lala, Kuş, Hisar Kaya ve Haymana'da yaşadıklarını Sultan Önü'ne bağlı Cemşid köyünde Samağar adlı küçük bir oymağın yaşadığı Osmanlı kaynaklarından edindiğimiz bilgilere göre ise Eskişehir civarında Çavdar Tarlarının yaşadıklarını bilmekteyiz²³. Karaman bölgesinde ki Moğolların Mugal Samagarı (Ilgın), Kutlu Boğa Yüzü ve Boğaz Tatarı (İshaklı Yöresi), ve Celayir (Aksaray Yöresi) gibi Tatar boyları bulunmaktadır²⁴. Tacü't Tevarih'te Moğollardan arta kalan boyların Kayseri ve Sivas arasında kalan bölgede yerleştikleri ve burada konar-göçer bir yaşam tarzı sürdürdükleri ve Kadı Burhaneddin'in bu Moğol gruplarının desteğini alarak devlet kurmaya çalıştığını²⁵ Karamannâme'de ise Moğolların Ilgın, Mut, Silifke Aksaray, Niğde, İshaklı bölgelerinde faaliyette oldukları belirtilmektedir.

Anadolu için bir yıkım olarak nitelenen Moğol İstilasının Anadolu'nun yapısının değişmesinde çok büyük etkisi bulunmaktadır. Bu etki kendini dini, siyasi, dil, kültür kısacası her alanda göstermiştir. Her ne kadar Anadolu için büyük felaket olarak

²³ Sümer, s.135; Âşıkpaşazâde, s.32.

²⁴ Faruk Sümer, Tatarlar, DİA, C.40, İstanbul 2011, s.169-170.

²⁵ Hoca Sâdeddin Efendi, Tacü't Tevarih I, sad. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara, 1979, s.204.

adlandırdığımız bu Moğol hareketi, Anadolu'nun Fars kültüründen sıyrılıp istiladan kaçıp gelen zümrelerin etkisiyle Anadolu'da Türk kültürünün pekişmesini sağlamıştır. Moğol etkisini dini açıdan etkilerine değinecek olursak; eski inançlarının etkilerini taşıyan ve kalabalık kitleler halinde Anadolu'ya gelen Türkler inançlarını Anadolu'ya taşımışlardır ve inançlarını İslam içinde yaşatmayı başarmışlardır. Bu etkileşim İslam'ın içinde çeşitli inanç ve ibadet şekillerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Anadolu'da Kalenderlik(Cavlakilik), Yesevilik, Bektaşilik, Kübrevilik, Haydarilik ve Alevilik gibi inanış şekillerini sayabiliriz²⁶. Moğol hareketinin Anadolu için zararları olduğu yadsınamaz bir gerçeklik barındırırken Moğol baskısından dolayı Türkistan'dan kaçıp Anadolu'ya gelen birçok pir, derviş sayesinde Anadolu'da tasavvuf yaygınlaşmaya başlamış ve bu din adamları dalgalar halinde gelen göç dalgalarını kontrol altında tutmada önemli rol oynamışlardır. Türkistan'dan Anadolu'ya gelen Mevlana Celaleddin Rumi, gibi din adamları bu göç dalgaları ile beraber Anadolu'ya gelen din adamlarından en önemlileridir. Bu din adamlarının İslam ve Anadolu tasavvuf anlayışına ve oluşmasına büyük katkıları olmuştur.

Moğollar ve Türklerin ilişkilerinde etkilenme kendini dil alanında da göstermiştir ve bu iki dil birbirlerinden kelimeler alıp vermişlerdir Moğolcadan Anadolu Türkçesine geçen ve ad olarak kullanılan bir kelime de Ece'dir. Orhan Bey döneminde Osmanlı hizmetine giren Karesi beylerinden birisi, Âşıkpaşazade 39.ve 41. bölümlerinde Ece Beg ve Ya'kûb Ece olarak geçerken yine 41., 87.bölümlerde Gelibolu'da muhtemelen bu beyin adını taşıyan Ece Ovası bulunmaktadır. Bugün Çanakkale ilinde Gelibolu Yarımadası'ndaki Eceabat ilçesinin adı da bu beyin adından gelmektedir. Neşri'de de Ece Bey, Ya'kûb Ece ve Ece Ovası mevcuttur. İnalçık, Osman Bey'in kayınpederi ünlü şeyh Ede Balı'nın adındaki Ede'nin de Moğolca Ece'den geldiğini, bu kelimenin 15.yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ede'ye dönüştüğünü belirtmiştir²⁷. Moğolcadan Osmanlıcaya geçen diğer kelimelere reis, lider tanrı anlamına gelen ece, kılıç kabzası anlamında olan barcag, at zırhı ve eyerin altına serilen örtü anlamına gelen keçim, nöbet sıra anlamında kullanılan keşik ve nöker, cebe sicim(ip), kaburga, karavul(karakol), kekül(kâkül, maral(meral))²⁸ gibi örneklerini ekleyebiliriz

²⁶ Ahmet Yaşar, Ocak, Babailer İsyanı Aleviliğin Tarihsel Alt Yapısı Yahut Anadolu'da Türk İslam Heteredoksisinin Teşekkülü, Dergâh Yayınları, s.87-92.

²⁷ Hayrettin Erkoç, "Anadolu'da Moğol Etkileri (13.-15. Yüzyıllar)", Çanakkale Araştırmaları Yıllığı, Güz 2015, S.19, s.58.

²⁸ Osman nedim Tuna, "Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler" ,Türkiyat Mecmuası, C.17, 1972.

Moğolların Anadolu Türkleri ve bu Türklerin kurmuş oldukları devletler veya beylikler üzerindeki en belirgin etkilerinin bir kısmı, devlet teşkilatı alanında olmuştur. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Karakoyunluların ve Akkoyunluların askerî-idarî teşkilatı, saray usul-kaideleri gibi konularda Anadolu Selçuklularının teşkilatını esas alan Anadolu beylikleriyle aynı olduklarını, ancak devlet işleri esaslarında onlardan farklı olarak İlhanlı-Çağataylı teşkilatının etkisinde kaldıklarını, toprak idaresi konusunda İlhanlıları örnek aldıklarını açıklamıştır²⁹. Karakoyunlular ile Akkoyunluların devlet teşkilatında İlhanlıları kendilerine örnek almalarına Kara Yusuf kendisini Yusuf Bahadır Noyan³⁰ olarak adlandırmasını örnek gösterebiliriz. Zeki Velidi Togan eserinde Osmanlı Devleti'nin İstanbul'un Fethi'ne kadar askeri teşkilat toprağın idaresi, divanda inşa usulü kuralları, arazi tahriri şekilleri, idari taksimat, ikta ve mali sistemin İlhanlılardan etkilenecek oluşturulduğu belirtmiştir. Yine Orhan Bey döneminde küçük bakır paralara mangır denilmesinin İlhanlılardan geldiğini öne sürmüştür.³¹

Anadolu Türklerinde hukuk alanında Moğolların etkilerini baktığımızda bunlardan en iyi bilineni, örfi kanun için kullanılan Yasağ kavramıdır. 15. yüzyıl Osmanlı kroniklerinin bazılarında “yasağ etmek” tabiri, Moğolcadaki gibi “kanun koymak” anlamında kullanılmıştır. Osmanlı tarihçisi Âşıkpaşazade'nin Tevârih-i Âl-i 'Osmân adlı eserinin 9. bölümünde Osman Gazi yasağ etmiştir ki ticaret yaptıkları Bilecik Rumları incitilmeyecek, ticaret sırasında ücretleri tam ödenecektir³² olayı bu duruma en güzel örnektir. Yasağın dışında 13.-15. yüzyıl Anadolu Türklerinde Moğol hukukundan kalan diğer dört kavram Yarlığ ya da Yarlık (Ferman), Soyurğal (Bağış), Tarhanlık Muafiyet) ve Tüşimellik (İrsî Muafiyet) idi. Uzunçarşılı, Yarlığ denilen fermanların İlhanlılar aracılığıyla Anadolu Selçuklularına, Karakoyunlulara, Akkoyunlulara ve Osmanlılara geçtiğini belirtmiştir. Ancak Uzunçarşılı bu kelimenin kullanılmasının Osmanlılarda fazla yaygınlaşmadığını, bazen ibare arasında kullanıldığını, bazı fermanlarda Yarlığ-ı Belig tabirinin görüldüğünü belirtmiştir³³.

Verdiğimiz kelimeler için çalışmanın 224-225, 215. 218, 226, 228, 229, 230, 235, 237, 233, 227 sayfalarına bakınız.

²⁹ Hayrettin Erkoç, “Anadolu’da Moğol Etkileri (13.-15.Yüzyıllar)”,Çanakkale Araştırmaları Yıllığı, Güz 2015, s.39.

³⁰ Zeki Velidi Togan, Umumi Türk Tarihine Giriş, Enderun Kitabevi,3. Baskı, İstanbul 1981, s.369.

³¹ Togan339-340

³² Âşıkpaşazâde, s. 54; Erkoç, s. 42.

³³ Erkoç, 44-45

Moğolların kullandıkları bazı unvanlar, 13.-14. yüzyılda Moğollar aracılığıyla Anadolu'ya getirilen unvanlar olmuştur bunlardan birisi nöker'dir³⁴ ayrıca yukarıda belirttiğimiz gibi ece ve noyan gibi unvanlarında kullanımı olmuştur. Uzunçarşılı, İlhanlı saray teşkilatında görülen Inağ, Feyc, Peyk(yaya postacı), Rikâbdâr, Buğavul (Çaşnigir), Mîrâhûr (Emir-i Ahur), Ayakçı (Şarabdar) gibi unvanların Karakoyunlulara ve Akkoyunlulara geçtiğini belirtmiştir. Bu devletlerde görülen Yasavul (Teşrifatçı), Kuşçı (Kuşçu), Barsçı (Parsçı), Yamçı (Kılavuz), Bâzbâz, Deveci, Ra'd Endâz (Naracı) gibi unvanlar da İlhanlı etkisi olabileceğini düşünmüştür³⁵.

Bir milletin, halkın veya topluluğun bir bölgede varlığına en büyük delillerden biri o halkın, milletin veya topluluğun yaşadıkları alana kendi isimlerini yerleşim alanlarına vermeleri ve ya zamanla o bölgeyle özdeşleşerek bölgenin onların adıyla anılmalarıdır. Moğollar da Anadolu'ya gelerek burada etkin olmaları sonucunda bazı yerleşim yerleri onların adıyla anılır olmuştur. Günümüzde de bazı yerleşim adlarının Moğollarla ilgili olduğunu düşünmekteyiz bunlar: Sutay Sazlığı, Sutay Gediği (Ahlat), Tatar Yazısı, Tatar Gazi, Tatar Düzü, Kara Hasan(Malazgirt Bölgesi) Mürted Ovası (Ankara) gibi yerleşim yerlerini sayabiliriz. Faruk Sümer Anadolu'da Moğollar adlı makalesinde ülkemizin büyük havaalanlarından biri olan Esen Boğa Havaalanı³⁶ ve Ankara'da bir semt adı olan Mamak isimlerinin Moğol beyleri ile ilişkili olduğunu iddia etmektedir³⁷. ayrıca Oyratlı Köyü/Besni ile Oyratlı Bağları/Besni, Diyarbakır'da İrincin Noyan, Muğallı/Yozgat-Sorgun, Mıgır/Erzincan, Muğaylan/Hakkâri-Şemdinli, Mıgırğan/Elazığ-Maden, Mıgırın/Van gibi köy adları bulunmaktadır.³⁸

³⁴ Erkoç, s.53.

³⁵ Erkoç,55.

³⁶ Esen Boğa Havaalanının adının değişmesi 31/12/2000 tarihinde haber konusu olmuştur ve bu konuda Murat Bardakçı adı geçen havaalanının adının Timur'un komutanlarından olan İsen Buka'dan geldiğini ileri sürmüştür. Yazıya bu bağlantıdan ulaşabilirsiniz. <http://www.hurriyet.com.tr/muratbardakci/-esenboga-600-yillik-bi-hez-meti-adidir-39211891>.

³⁷ Sümer, s.143.

³⁸ Gül, s.464-65-66.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAYNAKLAR

Temasta buldukları her toplumda derin izler bırakan Moğollar o toplumların tarihi kaynaklarında yerlerini almışlardır. Çalışmamız “*Şikâri'nin Karamannâme'sinde Moğolların*” kaynağı olan *Karamannâme* adlı eser birçok çevre tarafından şüpheyile karşılanmıştır. Bu nedenle eserde geçen olayları Türkiye Selçuklularının tarihini anlatan eserler, Osmanlı Tarihini anlatan Osmanlı kronikleriyle, her iki kaynakların dışında olan ve diğer beyliklerin tarihini anlatan veya o dönemde yazılmış kaynaklar ile karşılaştırılması yapılmıştır. Osmanlı bakış açısı dışında yazılan kaynaklar Türkiye Selçuklu Devleti ve beylikler döneminde yazılan kaynaklardır. Bu kaynaklar Osmanlı dönemi dışında yazıldığı ver Osmanlı Devleti'nin tarihini anlatma amacı taşımadıkları için Osmanlı bakış açısı dışında bulunan kaynaklar olarak ele alınmıştır. *Karamannâme* adlı eseri Osmanlı Kronikleriyle karşılaştırırken unutmamamız gereken bir nokta bulunmaktadır. Eser Osmanlı bakış açısı dışında ve Osmanlıya muhalif bir bakış açısıyla yazılmıştır bu nedenle çalışmamızı oluşturan kaynakları Osmanlı bakış açısıyla yazılan ve Osmanlı bakış açısı dışında yazılan eserler olmak üzere ikiye ayırmaktayız. Bu ayrımın sebebi; eserlerini yazan müelliflerin himayesinde bulunduğu devleti kötülememek, eserlerini ilgi çekici ve okunur kılabilmek için olayları taraflı bir biçimde anlatmalarından kaynaklanmaktadır. Bu farklı anlatımlar çalışmamızda yer alan bazı olaylarda kendini göstermiştir. Bu farklı anlatımlar çalışmamızda da bulunup farklılıklar kaynaklar karşılaştırılarak saptanmaya çalışılmıştır.

1.1.OSMANLI BAKIŞAÇISI DIŞINDA BULUNAN KAYNAKLAR

Çalışmamızın bu bölümünde *Karamannâme* ile karşılaştırmasını yaptığımız ve Türkiye Selçuklu Devleti ile beylikler döneminde yazılan kaynaklar hakkında bilgiler verilmektedir.

1.1.1.İbn Bibî'nin el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umuri'l- Alâ'iyye'si

İbn Bibî'nin hayatı hakkında bilinenler el-Evamirü'l-'Ala'iyye'de çeşitli vesilelerle verdiği bilgilere dayanmaktadır. Künyesini "Hüseyn b. Muhammed b. Ali el-Ca'feri er-Rugadi el-müştehir bi-İbn Bibî" el-Müneccime şeklinde kaydeden İbn Bibî'nin Rugadi nisbesinden İran'ın Mazenderan bölgesindeki Rugad şehrine mensup olduğu söylenebilir³⁹.

İbn Bibî, Türkiye Selçuklu Devleti'nin yaklaşık bir asırlık dönemi için en önemli kaynaklardan biri olan el-Evamirü'l-'Ala'iyye fi'l-umuri'l-'Ala'iyye nin isimli eseri kaleme almakla tanınmaktadır. Alâeddin Ata Melik Cüveyni ile kardeşi Şemseddin Muhammed Cüveyni'nin hizmetine giren ve onların yakın dostu olan İbn Bibî, Alâeddin Ata Melik Cüveyni'nin kendisinden Bilâd-ı Rum'un (Anadolu) fethinden başlamak üzere bir Türkiye Selçuklu tarihi yazmasını istemesi üzerine⁴⁰ eserini kaleme almıştır. İbn Bibî eserin mukaddimesinde Cüveyni'nin Irak, Horasan, Fars ve Kirman sahalarındaki hayırlı işlerini zikretmiş. Eser Sultan II. Kılıcarslan'ın oğlu I. Gıyaseddin Keyhusrev'i veliaht tayin etmesi ve kısa bir süre sonra da ölümüyle (588/1192) başlamıştır. I. İzzeddin Keykavus dönemi (1211-1220) hakkında kısa bilgiler verdikten sonra I. Alâeddin Keykubâd dönemini muhtemelen büyük çapta Melikü's-şuara Bahaeddin Ahmed b. Mahmud Kanii-yi Tusi'ye dayanarak diğerlerine göre daha ayrıntılı biçimde anlatmıştır. Alâeddin Keykubâd'ın ölümünden (1237) sonra meydana gelen siyasi ve idari karışıklıklar hakkında bilgi veren İbn Bibî Sultan I. Alâeddin'i her bakımdan idealize ederek tasvir etmiştir. Eser II. İzzeddin Keykavus'un oğlu II. Gıyaseddin Mesud'un 679'da (1280) Kırım'dan Anadolu'ya gelişi, İlhanlı Hükümdarı Abaka Han tarafından Harput, Malatya ve Sivas'a hâkim olduğunun tasdik edilmesine dair bilgiler ve sultana yapılan vaatlerin yerine getirilmesi temennileriyle sona ermektedir. İbn Bibî'nin zaman zaman kronolojik hatalara da düştüğü görülmektedir. Mesela 675'te (1276-77) meydana gelen Hatiroğlu isyanının tarihini 665 (1267) olarak göstermiştir. Bütün bunlara rağmen siyasi ve içtimai tarih açısından Türkiye Selçuklularının en önemli kaynağı olma özelliğine sahip olan eser çok az sayıda tarihçi tarafından kaynak olarak kullanılmıştır. Bunların başında ünlü Osmanlı tarihçisi Münecimbaşı gelmektedir. Olaylar anlatılırken kronolojiye dikkat edilmemiş ve birbirleriyle irtibatlandırılmamıştır. Adna Sadık Erzi'ye göre İbn Bibî olayları gerektiği gibi anlatmamıştır mesela Alâeddin Keykubâd'ın oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından

³⁹Abdülkerim Özaydın, "İbn Bibî", DİA, C.19, İstanbul 1992, s.379.

⁴⁰Özaydın, s 379.

zehirlettiği ve Gıyaseddin Keyhüsrev'in Gürcü prensesi Tamara ile evliliğinden bahsetmemiştir. Sadık Erzi, bunun sebebini yazarın ictimai ve siyasi durumuna bağlamaktadır⁴¹. Eserin I. Alâeddin Keykubâd devrine ait kısmı. Olaylara şahit olan kimselerden aldığı bilgilere dayanması sebebiyle Türkiye Selçuklu tarihinin bu dönemi için en önemli yerli kaynaktır el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye'nin günümüze intikal eden tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Zahriye sayfasındaki ibareden bu nüshanın bizzat müellif tarafından III. Gıyaseddin Keyhüsrev'e takdim edilmek üzere İbrahim b. İsmail b. Ebü Bekir el-Kayseri'ye istinsah ettirildiği anlaşılmaktadır. Bu nüshadan istinsah edilmiş nüshalardan biri Millet Kütüphanesi'nde (nr. 819). Diğeri Paris'te Bibliotheque Nationale'dedir⁴².

Eser ilk defa Adnan Sadık Erzi tarafından önsöz ve fihrist ilavesiyle tıpkıbasım halinde yayımlanan el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye'nin(Ankara 1956) tamamını tenkitli olarak neşretmeyi planlayan Adnan Sadık Erzi ile Necati Lugal, sadece II. Kılıcarslan'ın ölümünden (1192) I. Alâeddin Keykubad'ın tahta çıkışına(1220) kadar meydana gelen olayları içeren I.cildi yayımlayabilmişlerdir. Kurt Erdmann eserdeki bilgileri sanat tarihi açısından değerlendiren bir çalışma yapmıştır.(İbn Bibî Als Kunsthistorische Quelle, İstanbul 1962)⁴³. Eserin tamamı Mürsel Öztürk tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir.

1.1.2.Esterâbâdî Aziz b.Erdeşîr'in Bezm-ü Rezm'i

Eser Esterâbâdî Aziz b. Erdeşîr tarafından kaleme alınmıştır. Esterâbâdî XIV. yüzyılın ikinci yarısı ile XV. yüzyılın başlarında yaşadı. Onun hayatı hakkında bilinenler, kendi tarihinde verdiği bilgilerle Şehabeddin İbn Arabşah'ın 'Acâibü'l- makdür adlı eserinden alınan bilgilere dayanmaktadır. Esterâbâdî'nin Arap ve Fars edebiyatları alanındaki geniş bilgisi sebebiyle kendisinin Memlük hükümdarlarından da ilgi gördüğü söylenebilir. Esterâbâdî içmiş olduğu fazla içki sebebiyle ölmüştür. Ölüm tarihi bilinmemektedir. Gerek Bezm ü Rezm 'deki üslubundan, gerekse bu eserde rastlanan şiir parçalarından onun iyi bir şair ve nesir ustası olduğu anlaşılmaktadır. Esterâbâdî'nin bilinen tek eseri olan Bezm ü Rezm, Kadı Burhaneddin'in emriyle kaleme alınmış özel bir tarih mahiyetindedir. Bazı kaynaklarda (Keşfü'z-Zûnan) adı Tarihû'l Kadı Burhaneddin es-Sivâsi şeklinde kaydedilmişse de müellif eserine Bezm-ü Rezm adını

⁴¹İbn Bibî, el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umuri'l- Alâ'iyye, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay. Ankara 2014, s 4; Adnan Sadık Erzi, "İbn Bibî," İA, C.6, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1967, s.714.

⁴² Özaydın, s 380.

⁴³ Özaydın, s.380-381.

verdiğini açıkça ifade etmektedir. Esterâbâdî, Arapçanın türlü üstünlükleri olduğunu kabul etmesine rağmen eserini, o dönemde (XIV. yüzyıl) hemen bütün Anadolu halkının konuştuğu, resmi yazışmalarda da kullanılan Fars diliyle yazdığını söylenir⁴⁴. Müellif eserde XIV. yüz yılda Anadolu'da yaşanan karışıklıkları ve huzursuzlukları en iyi şekilde anlattığı Bezm ü Rezm'de yazılış sebebini açıkladıktan sonra Bağdat'ta geçen hayatı ile o dönemde Irak-ı Arab ve Irak-ı Acem'de hâkim olan Celayirliler ve bu ülkeleri onların ellerinden alan Timurlular hakkında bilgi verir. Ardından Anadolu 'ya gelişini ve Kadı Burhaneddin'e intisabını anlatır. Onun isteği üzerine yazmaya başladığı eserinde bu hükümdarın soyu, yetişmesi ve hükümdar oluşu hakkında geniş bilgi verir. Kadı Burhaneddin'in hükümdarlığı boyunca Eretnoğulları, Mutahharten Beyliği, Karamanoğulları ve diğer beyliklerle mücadelelerinden ve bunlar arasında meydana gelen savaşlardan bahseder. Eser, Kadı Burhaneddin Devleti 'nin özellikle 1394'ten sonraki tarihi için birinci elden değerli bir kaynaktır.

Bezm ü Rezm önce Ahmed Tevhid tarafından parçalar halinde (Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası) daha sonra, başta bugün Süleymaniye Kütüphanesi'ne intikal etmiş bulunan Ayasofya Kütüphanesi'ndeki nüshası (nr.3465) olmak üzere Topkapı Sarayı Müzesi (III. Ahmed, nr. 2822). Süleymaniye (Esad Efendi, nr. 2079) ve Ragıp Paşa (nr. 982) kütüphanelerindeki nüshaları karşılaştırılmak suretiyle Kilisli Muallim Rifat tarafından M. Fuad Köprülü'nün mukaddimesiyle birlikte İstanbul'da 1928 yılında yayımlanmıştır. Heinz Helmut Giesecke eseri Das Werk des 'Aziz İbn Ardşir Astarôbôdi, Bine Quelle zur Geschichte de Spatmittelalters in Kleinasien adıyla özet olarak Almanca'ya çevirmiştir (Leipzig 1940). Bezm ü Rezm Mürsel Öztürk tarafından Ankara'da 1990 yılında Türkçeye tercüme edilmiştir⁴⁵.

1.1.3.Kerimüddin Aksarayî 'nin Müsâmeretü'Ahbar Ve Müsâyeretü'l Ahyâr'ı

Eser Kerimüddin Aksarayî tarafından kaleme alınmıştır. Aksarayî nisbesi onun muhtemelen Aksaraylı bir aileden geldiğini göstermektedir. Eserinden iyi bir tahsil gördüğü İslami ilimlerle Arap ve Fars edebiyatına vakıf olduğu anlaşılmaktadır. İlhanlı Hükümdarı Abaka ve Argun devirlerinde Anadolu'daki İlhanlı hazinesine ait "incü ve

⁴⁴ Tahsin Yazıcı, "Esterâbâdî Aziz b.Erdeşir", DİA, C.11, İstanbul 1995, s.438.

⁴⁵ Yazıcı, s.438.

iktaların idaresi", naiblik, Danişmendli ilinin yönetimi gibi görevlerde bulunan Mücürüddin Emir Şah'ın ölümüne kadar (1301-1302) onun maiyetinde bulundu. Daha sonra İlhanlı Gazan Han tarafından Anadolu'daki vakıfların mütevelliliğine getirildi ve bir müddet Aksaray Kalesi muhafızlığı yaptı Aksarayı'nin Müsameretü'l-ahbâr ve müşeretü'l-ahyar veya Tezkire-i Aksarayî adlı eseri, İbn Bibî'nin el-Evâmirü'l Alâiyye fi'l- umuri'l- Alâ'iyye adlı eserinden sonra Türkiye Selçukluları tarihi için en önemli kaynaktır⁴⁶.

Aksarâyî'nin eseri siyasî, askerî olaylar yönünden orijinal bir özelliğe sahiptir. Türkiye Selçuklu Devleti tarihinin bir safhasında "tek kaynak " olması da ona ayrı bir hususiyet kazandırmaktadır⁴⁷. Eser "mutlakîyetçi saltanat müesseseleri" ve "merkeziyetçiliğe mütemayil idare tarzı " hariç diğer müessese ve töreleri teyit edecek örnekleri ve bilgileri muhtevîdir. Müsâmeretü'l-Ahbâr'da, "mutlakîyetçi saltanat müesseseleri" ve "merkeziyetçilik", Anadolu'nun kesin ve ağır Moğol işgali ve baskısı altında bulunması sebebi ile İlhanlı Devleti'nin Selçuklular üzerindeki otoritesi ve metbû devlet " veya "işgal kuvveti " olarak Moğolların Selçukluların devlet teşkilâtı ve ananelerinde olduğu kadar Anadolu'nun sosyal ve ekonomik hayatında da değişiklik⁴⁸ gibi konular hakkında bilgi vermektedir. Eser Ayasofya Kütüphanesi, nu.3143, Yeni Cami Kütüphanesi, nu.827'de bulunmaktadır⁴⁹.

Müsâmeretü'l-Ahbâr'ı ilk olarak bütünü ile ele alan Fikret İşıltan'dır. İşıltan eserin Almanca özetini yayınlamıştır. Bunu takiben M. Nuri Gencosman, Müsâmeretü'l-Ahbâr'ı Türkçeye çevirmiştir. Ancak tercüme sonunda da belirtildiği üzere ıstılahların Türkçeye çevrilmesi sebebi ile kıymetinden kaybetmiştir. Kitabın başında F. Nafiz Uzluk yazar ve eseri hakkında bilgi vermiştir⁵⁰. Son olarak ise ser Mürsel Öztürk tarafından hazırlanarak 2000 yılında Ankara'da yayınlamıştır.

1.2.OSMANLI KRONİKLERİ

⁴⁶ İsmail Aka, "Aksarayı Kerimüddin", DİA, C.12, İstanbul 1995, s.293.

⁴⁷ Aydın Taneri, "Müsameratü'l Ahbar'ın Türkiye Selçuklu Devlet Teşkilatı Bakımından Değeri" AÜ Tarih Araştırmaları Dergisi, C4, S. 6, Ankara 1996, s.130.

⁴⁸ Taneri, s.132.

⁴⁹ Fuad Köprülü, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, s.16.

⁵⁰ Taneri, s.129.

Tevârih-i Ali Osman olarak adlandırılan eserler Osmanlı Hanedanının tarihini anlatan kroniklerdir. Kroniklerin çoğunun yazarı bilinmezken bazılarının ise yazarları bilinmektedir. Bu yazarların başında Âşıkpaşazâde, Enverî, Hoca Sâdeddin, Selanikî, İdris Bitlisî, Neşrî ve Oruç Beğ, gibi isimler gelmektedir. Bu eserlerin çalışmamız açısından önemi Karamanoğullarının tarihini anlatan Karamannâme'nin ve Karamanoğullarının bakış açısı dışında yazılması ve sürekli mücadele halinde oldukları Osmanlıları taraftarlığını anlatan ve Osmanlıları'nın bakış açısını yansıtması açısından yazılmasıdır.

1.2.1.Âşıkpaşazâde'nin Tevârîh-i Al-i Osman'ı

Asıl adı Derviş Ahmed, mahlası Âşık' tır. Fakat daha çok büyük dedesi olan Âşık Paşa'ya nispette Âşıkpaşazâde adıyla anılır. Hayatı hakkındaki bilgiler hemen sadece yazmış olduğu Osmanlı tarihine dayanmaktadır. Kendi ifadesine göre 803 (1400) yılı civarında (Tarih, s. 35) Amasya sancağının Mecitözü kazasına bağlı Elvan Çelebi köyünde doğdu. Küçük yaştan itibaren tekke çevresinde yetişti, çok gezdi ve zamanın ünlü şahsiyetleriyle tanıştı. Gençlik yıllarında bir müddet Geyve'de Vahşi (Keşfü'z-zûnan, I, 283'te) Fakih 'in evinde kaldı. Fetret Devri'nin bazı olaylarına ve II. Murad'la Düzmece Mustafa arasındaki mücadeleye şahit oldu.⁵¹ Yapıt Osmanlı devletinin kuruluşundan Fatih döneminin sonuna kadar gelmektedir. Bu yapıtın önemi, Osmanlı tarihinden söz eden daha erken tarihli bazı metinlerin tersine, kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturması, yalnızca Osmanlıları konu etmesi, açık bir biçimde yazarının kişiliğinin damgasını da taşıyan ve birinci elden bilgiler veren ilk yapıt olmasıdır. Gerektiğinde dönemin devlet adamlarını ve komutanlarını eleştirecek kadar cesur bir kalemi olan yazar, yapıtında siyasal tarihe bilgiler sunmasının yanı sıra kuruluş döneminde Osmanlı toplumunun sosyal yapısına ve iktisadi durumuna ilişkin bilgiler de vermektedir. Sözü ettiği seferlere, kendisinin de katılmış olması, yazdığı tarihin önemli bir bölümünün bizzat yaşadığı bir tarih olması, yapıta özgün bir üslup özelliği vermiştir⁵².

Çoğu yurt dışında olmak üzere ondan fazla yazma nüshası bulunan Âşıkpaşazâde Tarihi 'nin üç ayrı neşri vardır. Eserin ilk neşri Ali Bey tarafından yapılmıştır (İstanbul 1332)

⁵¹ Abdülkadir Özcan, Âşıkpaşazâde, DİA, C 4,s 6-7.

⁵² Âşıkpaşazâde, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, haz. Kemal Yavuz-Yekta Saraç, Gökkubbe Yay. İstanbul 2007. s 1.

Bu neşirde eser 1502 yılına. Friedrich Giese {Leipzig 1929) neşrinde 1492'ye kadar gelir. Atsız'ın yaptığı neşir ise (İstanbul 1949) eserin 161 babını ve sadece Ali Bey neşrinde bulunan Fasıl " adlı son bölümünü ihtiva eder. Yakın zamana kadar pek tanınmayan Âşıkpaşazâde Tarihi'nin asıl önemi, ilk standart Osmanlı tarihlerinden biri olmasından gelir⁵³. Eser Neşrî tarafından kaleme alınan Cihannüma adlı esere kaynaklık etmiştir. Eser Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde Hüseyin Nihal Atsız tarafından yayınlanmıştır son olarak ise M. Yekta Saraç ve Kemal Yavuz tarafından hazırlanıp Gökkuşbu Yayınları aracılığıyla tekrar yayınlanmıştır.

1.2.2.Enverî'nin Dustûnâme'si

Enverî'nin gerçek adı bilinmemekle birlikte kendisi hakkında bilgiler Veziriazam Mahmut Paşa'ya sunulmak üzere yazılan Düstûrnâme 'de verdiği kadardır. eser mesnevi tarzında yazılmış olup 3730 beyitten oluşmaktadır. Eserin 19. ile 22. bölümleri Osmanlı Tarihi hakkında bilgiler vermektedir⁵⁴. Enveri, daha sonra da hamisi Mahmud Paşa adına Düstûlname 'yi hazırladığını, onun ve Fatih'in maiyetinde birçok sefere katıldığını belirtir. Gerçekten eserin birçok yerinde ifade ettiği gibi 866 (1461 -62) yılında Eflak seferine katılmış, Midilli adasının fethinde hazır bulunmuş, hatta fetih sonrası ilk ezanı okumuş, ertesi yıl da Bosna seferine ve Yayça muhasarasına iştirak etmiştir. Enveri Düstûlmame' i Zilhicce 869 'da (Ağustos 1465) telif etmiş (s 108), telif sebebini ise belirtmemiştir. Ancak eserin yarından fazlasını oluşturan Aydınogulları tarihi, özellikle Umur Bey'in (1334- 1348) gaza ve fetihlerinin geniş olarak anlatılması kitabın yazılmasının başlıca sebebi olduğu söylenebilir.⁵⁵

Dustûnâme'nin en önemli özelliği, Aydınogulları tarihine dair ayrıntılı bilgi veren yegâne eser olmasıdır. On sekizinci babda verilen bu bilgilerin Bizans ve Latin kaynakları ile uygunluğu, özellikle Latin kaynaklarında pek kısa geçirilen olayları geniş olarak ihtiva etmesi, eserin sadece Anadolu için değil Akdeniz dünyası için de önemini arttırmaktadır. Ayrıca Selçuklu, Harizmşah ve Moğol devletleriyle ilgili kısımlarda da başka kaynaklarda olmayan bilgiler bulunmaktadır. İlk Osmanlı tarihlerinden olması ve kaynağının günümüze ulaşmaması esere bu hanedan için de kaynak değeri kazandırmaktadır. Bu bölümün önemli konularından birisi de

⁵³Özcan, s7.

⁵⁴Dustûnâme-i Enverî, haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.1.

⁵⁵ Abdülkadir Özcan, Dustûnâme-i Enverî, DİA, C 10, s.49.

Osmanoğulları'nın aslı ve şeceresidir. Eserin bugüne ulaşan iki nüshası mevcuttur. Bunlardan ilki Paris Bibliotheque Nationale'de kayıtlı olup (Ancien Fonds, nr. 250) bu nüshanın tarihi değeri olmayan İlkçağ da kurulmuş bazı devletlerle ilgili kısımları hariç Selçuklu, Harizmşah, Moğollar, Aydınogulları ve Osmanlılarla ilgili bölümleri Mükrimin Halil (Yınanç) tarafından önsöz ve girişsiz olarak eski harflerle 1928 yılında neşredilmiştir. Eser hakkında değerlendirmeler Aydınogullarıyla ilgili kısmın tarihi kıymetine dair yine aynı müellif tarafından 1930 yılında "Medhal" adı altında ayrıca bir çalışma daha yayımlanmıştır. Diğer nüsha ise İzmir Milli Kütüphanesi'nde bulunmakta olup (nr. 22/40 Il ilk defa Himmet Akın tarafından ilim âlemine tanıtılmıştır (Aydınogulları Tarihi Hakkında Bir aşt ırm a, s. XI-XII). Bu nüshanın son sayfasındaki tarih 894 'tür (1489). Tamamı 140 varak olan bu nüshanın Aydınogullarına ait kısmının yazı stili daha eskidir, Osmanlı tarihi kısmı ise Rika yazı ile sonradan eklenmiştir. Bu nüsha ile Paris nüshasının Aydınogullarına ait kısmı karşılaştırılmak suretiyle Irene Melikoff-Sayar tarafından yayımlanmış ve Fransızca 'ya tercüme edilmiştir (Le Destan d'Umür Pacha [Düstürname-i Enueri], Paris 1954). Ayrıca P. Lemerle tarafından, burada geçen olaylar Bizans ve Batı kaynakları ile karşılaştırılarak eser hakkında bir değerlendirme de yapılmıştır⁵⁶. Eser son olarak Necdet Öztürk tarafından hazırlanmış ve Çamlıca Basım Yayın ve Ticaret aracılığıyla yayınlanmıştır.

1.2.3.Hoca Sâdeddin Efendi'nin Tacü't- Tevârih'i

1536-37 İstanbul'da doğdu. Büyükbabası, Şah İsmail'e intisap etmişken Çaldıran zaferinden sonra Yavuz Sultan Selim tarafından İranlı âlim ve sanatkârlarla birlikte Tebriz'den İstanbul'a getirilen ve padişahın güvenini kazanarak "hâfız-ı mahsûs-i sultânî" sıfatı ile Mısır seferine katılan İsfahanlı Hafız Muhammed, babası Yavuz Sultan Selim'in çok sevdiği nedimi Hasan Can Çelebi'dir. Sâdeddin Efendi, babasının saray çevresindeki etkisi sebebiyle daha küçük yaşta iken iyi bir tahsil gördü; sahn müderrisi Karamani Mehmed Efendi'den ve devrin ileri gelen âlimlerinden ders aldı⁵⁷. Hoca Sâdeddin Efendi'ye bir tarihçi olarak büyük şöhret kazandıran eseri Tâcü't-tevârih'tir. Hoca Tarihi adıyla da anılan eser, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan başlayarak Yavuz

⁵⁶Özcan, s.49-50.

⁵⁷ Şerafettin Turan, Hoca Sâdeddin Efendi, DİA, C.18, 1998, s.196.

Sultan Selim devri sonuna (1520) kadar gelir⁵⁸. Eserde Osmanlı tarihi ayrıntılarla ele alınmıştır. Fakat eserde Farsça hâkim olduğundan bazı çevrelerce eserin dili ağır bulunmuştur. Eserde Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerine ait bilgiler oldukça eskidir⁵⁹.

Tâcü't-tevârih'in I. cildi, 1279'-da (1862), II. cildi 15 Cemâziyelâhir 1280'de (27 Kasım 1863) Matbaa-i Âmire'de basılmıştır⁶⁰. Eser Kültür Bakanlığı bünyesinde İsmet Parmaksızoğlu tarafından beş cilt halinde yayınlanmıştır.

1.2.4.Müneccimbaşı Ahmed Dede'nin Câmi'ü'd-Düvel'i (Sâhâifü'l-Âhbâr)

XVII. yüzyılda Müneccimbaşı Ahmed Dede tarafından telif edilen Câmi'ü'd-Düvel_Sahâ'ifü'l-ahbâr fi vekâyi'il-'a'sar adıyla da bilinmektedir. Muahhar bir eser olmasına râgmen, Müneccimbaşı'nın kullandığı kaynaklardan bazıları günümüze kadar gelemediğinden, Câmi'ü'd-Düvel konumuz bakımından ehemmiyet arz etmektedir. Lale Devri'nde Şâir Nedim'in başkanlığında oluşturulan bir tercüme heyeti tarafından Türkçeye tercüme edilen eser, Sâhâifü'l-Âhbâr adıyla iki cilt halinde basılmıştır.

Eser yaradılıştan 1670 yılına kadar geçen olayları kapsamaktadır. Girişte zaman kavramını gerçeğine, tarih kelimesinin mânalarına, tarih ilminin tarifine, konusuna, gayelerine ve tarihçide bulunması gereken hususlara işaret edilir. Müneccimbaşı kitabında birçok tarihçinin eserinde yer almayan hânedanların, hatta kısa ömürlü irili-ufaklı kabilelerin tarihlerine bile yer vermiştir. Kitap bu ilk girişten sonra meşhur tarihçilerden bahseden bir mukaddime ile başlar. Ardından peygamberler tarihinden söz edilerek Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlerin hayat hikâyeleri anlatılmaktadır. Ayrıca eserin tertibi karışık olup kronolojik sıra takip edilmez. Nitekim ilk ciltte dört halife devrinin ardından Yunanlılar, Amalika, Kiptîler, Hindular, Türk ve Tatarlar, Türkmen kabileleri, Çinliler, Bulgarlar, Ruslar ve Gürcülerden bahsedilir. Oradan Batı'ya geçilerek Franklar, İngilizler, İspanyollar, bu arada Karadeniz, Akdeniz, Hint Okyanusu, Adriyatik denizi hakkında bilgi verilir. Sâsânîler ve Mezopotamya'da eski Arap kabilelerinden sonra tekrar Batı dünyasına geçilerek Romalılar, Almanlar ve İspanyollar anlatılır. Selçuklulara I. ciltte, Anadolu beyliklerine II. ciltte yer verilir.

⁵⁸Turan, s.198.

⁵⁹İsmail İpşirli, Tacü't Tevârih, DİA, C.39, 2010, s.357-358.

⁶⁰İpşirli, s.359.

Eserin son kısmını teşkil eden Osmanlı Devleti tarihi ve özellikle müellifin kendi devri olan IV. Mehmed dönemi için yazılanlar oldukça önemlidir⁶¹.

Eserin Türkiye Selçuklularına ait olan kısmı H. F. Turgal tarafından tercüme edilerek yayınlanmıştır.

1.2.5. Neşrî'nin Kitâb-ı Cihânnümâ'sı

Neşrî mahlası olup asıl adı bilinmemektedir. Bursa şer'iyye sicillerine dayanarak tam adının Hüseyin b. Eyne Bey olabileceği belirtilir. Şuara tezkirelerinde sadece Neşrî diye geçen müellif kaynaklarda bazen Mevlana Neşrî ve XIX. yüzyıldan itibaren Mehmed Neşrî adıyla zikredilir. Bunun da Kâtip Çelebi'deki Mehmeden-Neşrî kaydından (Keşfü 'z-Zûnün) geldiği söylenebilir. Karamanlı ve Sultan Selim'in hizmetlilerinden olduğu bilinmektedir. 1520'li yıllarda vefat ettiği sanılmaktadır.⁶².

Mehmed Neşrî'nin Kitâb-ı Cihânnümâ isimli eseri genel bir dünya tarihidir. Ancak bu eserin sadece Osmanlı tarihi ile ilgili kısmı elimizde kalmıştır. Neşrî'nin Tarihi, yazara mahsus orijinal bilgileri ihtiva etmemektedir. Çeşitli eserlerden yapılmış bir derlemedir. Esas kaynağı Aşıkpaşazâde Tarihi'dir. Ayrıca bir tarihi takvimi ve anonim bir Tevârîhi Âl-i Osmân'ı (Oxford-Bodleian nüshası) kullanır. Ancak Neşrî'de, başka eserlerde bulunmayan bazı bilgilere de rastlanır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan II. Bâyezid'e kadar gelir. Üç kaynağın birbirine uymayan kronolojilerini usta bir tarihçi titizliği ile birleştirmiştir. Bu yüzden oldukça dikkat çeken Neşrî Tarihi kendisinden sonraki tarihçiler arasında popüler olmuş ve yeni yazılan tarihlere tesir etmiştir.⁶³ Kitâb-ı Cihânnümâ daha yazıldığı yıllarda tanınmış ve çağdaşlarından Bihîştî Ahmed Sinan Çelebi, İdrîs-i Bitlisî, ardından Lutfî Paşa, Matrakçı Nasuh ve asrın sonlarında Seyyid Lokman, Âlî Mustafa Efendi ve Hoca Sâdeddin, XVII. yüzyılda Koca Hüseyin, Solakzâde ve Müneccimbaşı Ahmed tarafından ya doğrudan veya dolayısıyla kaynak olarak kullanılmıştır. Menage, İdrîs-i Bitlisî'nin metninin tamamıyla Neşrî'ye dayandığı kanaatindedir⁶⁴. Eserin Viyana Nüshası, Manisa kütüphanesi no. 1373, İstanbul Arkeoloji Müzesi kütüphanesi no. 479, Paris Milli kütüphanesi no. 253 ve İstanbul Fatih

⁶¹ Ahmet Ağırakça, Müneccimbaşı Ahmed Dede, DİA, C.32, s.4-5.

⁶² Abdülkadir Özcan, Neşrî, DİA, C33, 2007, s.20.

⁶³ Erhan Afyoncu, Osmanlı Siyasî Tarihinin Ana Kaynakları: Kronikler, TALİD, I(2), 2003 s.106-107.

⁶⁴ Özcan, s.21

Millet kütüphanesi Ali Emîrî no 220 nüshaları bulunmaktadır⁶⁵. Eser Türk Tarih Kurumu bünyesinde Kitâb-ı Cihan-nümâ adıyla Mehmed Altay Köymen ve Faik Reşit Unat tarafından yayınlanmıştır.

1.2.6.Oruç Beğ'in Tevârih-i Âlî Osman'ı (Oruç Beğ Tarihi)

Hayatı hakkında bilinenler hemen sadece kendi eserinde verdiği 9 ilgilere dayanır. Edirne'de doğduğu, Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid zamanlarında yaşadığı ve Edirne'de kâtiplik yaptığı, muhtemelen divan kâtipliğinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Başka hangi görevlerde çalıştığı hakkında kesin bilgi mevcut değildir. 1503 tarihinden biraz sonraları vefat ettiği tahmin edilmektedir.

Bazı araştırmacılar tarafından en eski Osmanlı tarihçilerinden olduğu belirtilen Oruç Bey'in eserinin adı Tevârih-i Al-i Osman'dır. Birkaç sürümü bulunan eserin telif tarihi bilinmemekle birlikte II. Bayezid döneminde yazıldığı kesindir. Halil İnalçık' a göre Oruç Bey kitabını bu padişaha ithaf etmiştir. Muhteva bakımından anonimlere benzeyen eser Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan başlar ve bazı nüshaları 908 (1503) yılına kadar gelir. Tevârih-i Al-i Osman üzerinde geniş bir inceleme yapan Menage'a göre Oruç Bey iki eser kaleme almıştır. Bunlardan 900 (1495) yılı civarında yaptığı telif muhtasardır ve anonimlerden birine dayanır. İkinci metin ise ağırlıklı olarak Âşıkpaşazâde'yi esas alır ve onun eserine yapılan zeyilden oluşur. 906'da (1500- 1501) telifine başlanan bu metin 908'de (1502- 1503) sona ermiştir. Manisa nüshası ile Paris nüshası kısmen bu ikinci versiyonu içermektedir. Yine Menage'a göre bazı nüshalarda bulunan giriş kısmı ona ait olmayıp sonradan eklenmiştir. Ayrıca eserin II. Bayezid devrinde yazılan anonimlere en azından bu padişah dönemi için kaynaklık ettiği üzerinde durulur⁶⁶.

1.2.7.Şükrullah'ın Behçetü't Tevârih'i

Şükrullah'ın hayatına dair fazla bilgi yoktur. Babasının adı Şehâbeddin Ahmed, dedesinin adı Zeynüddin Zeki'dir; nisbesi Amasyevî ve Rûmî diye zikredilir. Kendi ifadesine göre 790'da (1388) doğdu ve 812'de (1409) Osmanlıların hizmetine girdi. Fetret döneminin siyasî çalkantılarına şahit olduktan sonra II. Murad zamanında ilmiye

⁶⁵ Neşri, Kitâb-ı Cihan-nümâ I, haz. Faik Reşit Unat-Mehmed Köymen, TTK Yay. Ankara 2014, s.XIV-XV.

⁶⁶ Abdülkadir Özcan, Oruç b. Âdil, DİA, C33, İstanbul 2007, s.425.

mesleğine geçti. Bursa kadılığı görevinde bulundu ve II. Murad tarafından bazı Türk hükümdarlarına elçi sıfatıyla gönderildi. Hayatını Bursa'da geçiren Şükrullah'ın ölüm tarihi bilinmemektedir⁶⁷. Şükrullah eserlerini Farsça yazmıştır. Behçetü't Tevarih adlı eseri Osmanlı tarihi için önemli bilgiler vermektedir.

1456-1459 yılları arasında Bursa'da kaleme alınan Behçetü't-Tevarih, on üç bölümden (bab) meydana gelmiştir. İlk sekiz bölümde kâinatın ve Hz. Âdem'in yaratılışından, Çin, Türk. Rum, Hint. Habeş gibi kavimlerden, Hz. Peygamber'in nesebi, doğumu, hayatı, aşere-i mübeşşere, sahabeler, mezhep imamaları, tanınmış âlimler ve şeyhlerden bahsedilir. Bu bakımdan ilk sekiz bölümü bir İslam tarihi mahiyetindedir. Meşhur Yunan filozofları ve bazı din büyüklerinin anlatıldığı bölümlerden sonra gelen on birinci bölüm İran şahlarına, gayri Müslim hükümdarlar ve İslam hükümdarlarına, on ikinci bölüm Emevi, Abbasi, Alevi hanedanlarına ve Selçuklulara, son bölüm ise, Osmanlı tarihine ayrılmıştır. Müellif eserini Fatih Sultan Mehmed ile veziri Mahmud Paşa'yı överek bitirir. Behçetü't-tevarih'in en orijinal bölümleri müellifin yaşadığı Çelebi Mehmed, II. Murad ve Fatih dönemleridir⁶⁸.

Behçetü't-Tevarih İstanbul Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr. 3059; Beyazıt Devlet Kütüphanesi, nr. 4902; TSMK, Revan, nr. 1538, 1539; İÜ Ktp. FY, nr. 811; Süleymaniye Ktp. Fatih, nr. 4203, Ayasofya, nr. 2990, Serez, nr. 1891) ve yurt dışındaki kütüphanelerde (Viyana, Londra, Paris, Petersburg, Münih) birçok yazması vardır. Behçetü't-tevarih 937 (1530 -31) yılında Mustafa Farisi tarafından "Mahbü kulûbi'l-ârifin" adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Mustafa Farisi, tercümesinde Behçetü't-tevarih'in baş kısımlarını biraz değiştirmiş, bazı yerlerini de kısaltmıştır. Behçetü't-tevarih'in Osmanlılara ait bölümü, Farsça metin ve Almanca tercümesiyle birlikte Theadar Seif tarafından baş tarafı ile eski Türklere ve Osmanlılara ait bölümlerini Nihai Atsız Türkçeye çevirip notlar ekleyerek Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi (İstanbul 1939) adıyla yayımlamıştır⁶⁹. Son olarak eser Behçetü't-Tevarih / Tarihin Aydınlığında adıyla Hasan Almaz tarafından 2010 yılında yayınlanmıştır.

⁶⁷ Sara Nur Yıldız, "Şükrullah", DİA, C XXXIX, İstanbul 2010, s.257.

⁶⁸ Ayla Demiroğlu, "Behçetü't-Tevârih", DİA, C V, İstanbul 1992, s.394.

⁶⁹ Demiroğlu, s.394.

İKİNCİ BÖLÜM

KARAMANNÂME’NİN YAZARLARI

Çalışmamızın bu bölümünde Karamanoğulları tarihini anlatmak amacıyla kaleme alınan ve Şikârî tarafından Türkçeye çevirilen Karamannâme adlı eserin yazarları hakkında bilgi vereceğiz.

2.1.HOCA DEHHÂNÎ

Şikârî’nin verdiği bilgilere göre Karamannâme’nin ilk yazarı Hoca Dehhânî olup bu eseri tamamlayamadan yaşamını yitirdiğidir. Hoca Dehhânî ile ilgili edilen bilgiler oldukça kısıtlı olmakla birlikte

Bi-hamdillâh ki medhini bu gün bir meclis içinde

Dehânından dür-i ma’nâ döker söziyle Dehhânî

Yüz urub tapuna geldi icâzet ver anâ Sâhâ

Ki yine devletünde ben görem mülk-i Horâsânî⁷⁰

tek kasidesinden onun Horasan’dan Anadolu’ya geldiği ve tekrar Horasan’a dönmek istediğidir. Hoca Dehhânî’yi ilim dünyasına tanıtan Fuat Köprülü’nün belirttiğine göre Hoca Dehhânî, Sultan III. Alâeddin Keykubâd zamanında Anadolu’ya gelip bu hükümdara intisap etmiş ve Sultan tarafından bir Selçuklu şehname’si yazmakla görevlendirilmiştir⁷¹. Hikmet İlaydın ise Hoca Dehhânî’nin I. Alâeddin Keykubâd (1220-1237)döneminde yaşamış olup Hoca Dehhânî’nin Farsça Selçuknâme’yi yazmadığı ve gerçekte böyle bir şehname yazarının Kaniî Tûsî olduğunu ileri sürmüştür. Ömer Faruk Akgün ise Hoca Dehhânî’nin yaşadığı yıllar ile ilgili hem Fuat Köprülü’nün hem de Hikmet İlaydın’ın yanlış olduklarını belirtip Hoca Dehhânî’nin 1361’e kadar yaşadığını iddia etmiştir. Ayrıca Fuat Köprülü’ye göre Hoca Dehhânî’nin I. Alâeddin Keykubâd döneminde yaşadığı varsayılsaydı İbn Bibî gibi tarihçilerin eserlerinde kesinlikle Hoca Dehhânî’den bahsedeceklerini belirtmiştir⁷². Eğer Hoca Dehhânî, Alâeddin Bey(1361-1398) dönemine yakınlığından dolayı onun XIV. yüzyılda yaşadığını ileri sürebiliriz. Hoca Dehhânî Divanı adlı eserde onun XIV. yüzyıl

⁷⁰ Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C I, Milli eğitim Basımevi, İstanbul 1983, , s 344.

⁷¹ Mehmed Fuad Köprülü, “Anadolu Selçuklularının Yerli Kaynakları”, Belleten, C.VII, Temmuz 1943

⁷² İsmâil Ünver, “Hoca Dehhânî”, DİA, C.18, İstanbul 1998, s.187-188.

başlarında doğup bu yüzyılın sonlarına doğru vefat ettiği ve ne I. Alâeddin Keykubâd ne de III. Alâeddin Keykubâd dönemlerinde yaşamadığı ve Karamanoğlu Alâeddin Bey'in emriyle bir Selçuklu Şehnâmesi kaleme alındığı belirtilmektedir⁷³. Osmanlı dönemi tezkirelerinin hiç birinde Hoca Dehhânî hakkında veya onun ismine dair kayıtlara rastlanılmamıştır. Fakat XIV-XVI. yüzyıl arasında yazılan bazı eserlerde ismine rastlanılmaktadır. Bu eserler Şeyhoğlu Mustafa'nın Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ' adlı eseri Hatipoğlu'nun telif ettiği Bahrü'l-Hakâyık, Letâifnâme ve Şikârî'nin Karamannâme'sidir⁷⁴. Şikârî eserinde belirttiğine göre Sultan Alâeddin'in Hoca Dehhânî'yi bir Şehnâme yazmakla görevlendirmesi üzerine Hoca Dehhânî, Selçuklular için yirmi bin beyitlik bir Selçuklu Şehnâme'si kaleme almıştır. Hoca Dehhânî'nin bu eseri günümüze ulaşmamakla beraber bu eseri bildiren tek kayıt Şikârî'nin kayıdır⁷⁵. Günümüzde Hoca Dehhânî'ye ait olduğu kesinleşen bir kaside ve yedi gazel olmak üzere toplam sekiz manzumesi olduğu bilinmektedir⁷⁶.

Hoca Dehhânî'nin yazdığı varsayılan Selçuklu Şehnâmesi'nin XIII. yüzyılın ikinci yarısına ait birçok bilgi içerdiği ve Aksarayî Tezkiresi ve Niğdeli Kadı Ahmed'in eseri Al-Veled Al-Şefik'i büyük ölçüde tamamlayacağı düşünülen eserin XIV. yüzyıldan sonra izine rastlanılmadığı tahmin edilmektedir⁷⁷. Hoca Dehhânî dönemine göre şiirlerinde din dışı konuları işleyen ilk divan şairi olup Türk edebiyatında tartışılmaz büyük bir öneme sahiptir.

2.2.YÂRICÂNÎ / YÂRCÂNÎ

Yâricânî hakkında elimizde olan tek bilgi Hoca Dehhânî'nin Şehnâme tarzında Karamanoğulları Tarihi için kaleme aldığı eserini tamamlayamaması üzerine Karamanoğlu Alâeddin Bey tarafından eserin tamamlanması için “Yâricânî üstâd! Dehhânî Şehnâmesi'ni, Keykubâd oğlu Sultân ‘Alâüddin tamâm edüb Karaman nâmına altı yüz beyit söyleyüb itmâmı müyesser olmayub Allah emrine gitdi. Elbetde sen tamâm eyle”⁷⁸diyerek onu görevlendirdiğidir.

⁷³ Hoca Dehhânî Divanı haz. Ersen Ersoy- Ümran Ay, Türkiye Bilimler Akademisi Yay., Ankara 2017, s 26-27.

⁷⁴ Hoca Dehhânî Divanı, s 19-27

⁷⁵ Şikârî, Karamannâme, haz. Metin Sözen- Necdet Sakaoğlu, Karaman Belediyesi- Karaman Valiliği, İstanbul 2005, s 102.

⁷⁶ Hoca Dehhânî Divanı, s 23.

⁷⁷ Köprülü, s.397.

⁷⁸ Şikari, s.102.

Yâricânî hakkında tek bildiklerimiz Şikârî'nin onun eserini XVI. yüzyılda Türkçeye çevirdiği ve Alâeddin Bey zamanında (1357-1398) yani XIV. yüzyılın ikinci yarısında yaşayıp Karamannâme, Kitâb-ı Karamaniyye, Kitâb-ı Tevârîh-i Karamaniyye olarak bilinen eseri tamamlaması ile sınırlıdır. Yâricânî'nin doğduğu zaman, yer ve eserini yazdıktan sonra neler yaptığı hakkında hiçbir bilgi mevcut değildir. Şikârî eserinde Yâricânî hakkında onun, *Yâricânî ercümend-i Firdevsî mânendi bir şâhnâme bağlamış ki hergîz nazîri olmaz, bî-misl (Yâricânî'nin Firdevsi gibi şehnâme yazdığı ve asla bir benzerinin olmadığını) ve Ol üstâd-ı nâmdâr ve filsof-i büzürgvâr* (bilgin olarak adlanan ve büyük filozof) sözleriyle övmüştür. Yâricânî hakkında edindiğimiz bilgiler sadece Karamanoğlu Alâeddin Bey döneminde yaşayıp Karamanoğullarının tarihi için kaleme alınan eseri tamamladığıdır.

2.3.ŞİKÂRÎ

Şikârî'yi Farsça manzum eser olan Hoca Dehhânî tarafından yazılmaya başlanılıp Yâricânî tarafından tamamlanan ve Karamanoğulları tarihini anlatan Karamannâme'yi Türkçeye çevirmesiyle tanımaktayız. Şikârî hakkında elde ettiğimiz bilgiler oldukça sınırlı olup bilgiler kesinlik kazanmış değildir. Osmanlı kaynaklarında adına rastlamadığımız yazarın adına XVI. yüzyılda kaleme alınan tezkirelerde rastlanılmaktadır. Âşık Çelebi'nin eseri Meşa'irü'ş-Şu'arâ adlı tezkiresinde Şikârî mahlasını kullanan üç şahıs vardır. İlk kayıta Şikârî için hakkında memleketinin İpsala olduğu ve Ferecik'te kadılık yaptığı kaydedilmiştir. İkinci kayıta Şikârî-i sâni şeklinde kaydedilmiş olup Hazinedarzâde Mustafa Çelebi'dir. Bir zamanlar hazine de hizmet ettiği ve (Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu) Sultan Mustafa'nın yanında sekbanbaşı ve çavuşbaşı olduğu kaydedilmiştir. Son olarak kaydedilen ve bazı araştırmacılar tarafından Karamannâme'nin yazarı olarak kabul edilen Şikârî-i salis hakkında atası Acemi Kâsım paşa babası ise Diyarbakır mal defterdarı olan Hasan Bey'dir.

Kınalızâde Hasan Çelebi'nin eseri Tezkiret'üş-Şuarâ'da adlı tezkiresinde de Âşıkpaşazâde'nin verdiği bilgiler aynı olup asıl adının Ahmed olduğunu ve Yusuf-ü Züleyha'yı ikdam ve ihtimam etmek üzere iken tamamlayamadan 992 (1584) senesinde

öldüğünü kaydetmiştir⁷⁹. Paul Lindner'in Ortaçağ Anadolu'sunda göçebeler ve Osmanlılar aslı eserinde Şikârî'nin adına dair tahminleri verirken Haydar Şikârî adını da vermiştir⁸⁰. İsmâil Hakkı Uzunçarşılı Anadolu Beylikleri adlı eserinde Şikârî ile ilgili bilgiler verirken ölüm tarihini 1506 olarak belirtmiştir⁸¹. Fuat köprülü Edebiyat Araştırmaları adlı eserinde Kazasker Salim Efendi'nin beğenmediği şairlerden Necati Efendi'nin de Şikari ve Mekkari “ her bâr sıklet (ağır) ve gâh bi mânâ, beyitler ve Geyik Destanı gibi zahmetler vermekte idi⁸² ifadesini aktarmıştır.

Türkçeye çevirdiği Karamannâme'de *eger bilmek dilersen bu Gubârı/ Ayaklar turağı ya'ni Şikârî dizeleriyle mahlasını vermiştir ve bahâsın bulmayub nâdân elinde kalmış. Elhâsıl, Farisî olmağla şöhret bulmayub rağbetden dûr olmuş. Ben bi-çâre derdmend-i âvâre Türkî'ye tercüme eyledim ki okumağa rûşen ola. Yârân-ı safâ okuyub safâ kesb edeler. Bu derdmendi bir du'â ile şâd edeler*⁸³ (Eserin bilgisiz kişilerin elinde kaldığı ve Farsça olduğu için esere ilgi olmadığı bu nedenle okunması ve dostlarının yararlanması için Türkçeye çevirdiğini) cümleleriyle Türkçeye çevirme amacını belirtmiştir.

Tezkirelerde ve eserlerde Şikârî hakkında edindiğimiz bilgiler bunlardan ibaret olup Şikârî'nin Karamanoğulları için yazılan eseri Türkçeye tercüme ettiğine dair hiç bir bilgiye rastlanılmayıp sadece Âşıkpaşa'nın tezkiresinde Yusuf-ü Züleyha adlı eserini tamamlayamadan öldüğü belirtilmiştir.

Paul Lindner Şikârî'nin kendi şairane parçalarını düz yazı biçiminde yazılmış Karamannâme 'ye yerleştirmiş ve kendi eserini Yâricânî 'ye sahte bir görev yükleyerek belgelemek istediğini iddia etmiş ve Yâricânî'nin eseri Şikârî'nin eserine çok az derecede kaynaklık ettiğini düşünmektedir⁸⁴.

Şikârî hakkında elde ettiğimiz bilgiler bunlardan ibaret olup doğduğu tarih bilinmeyip ölüm tarihi ile ilgili de 1506 ve 1584 iki tarih verilmiş ve eserin yazarı olan Şikârî'nin bahsedilen yazarlardan bir olduğu veya yoksa bunlardan biri olmadığı henüz netlik kazanmamıştır. Şikârî'nin Osmanlı Hükümdarı I.Selim döneminde meydana gelen Çaldıran Savaşı hakkında bilgi vermesi Şikârî'nin 1506 yılında vefat etme ihtimalini

⁷⁹ Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiret'üş-Şuarâ, C.1,haz. İbrahim Kutluk, TTK Yay. Ankara 2014, s. 517; Aşık Çelebi, Meşa'irü's-Şuarâ, C.3, haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırma Enstitüsü, Nisan 2010, s. 1426-1430; Sara Nur Yıldız, “Şikârî”, DİA, C.39, İstanbul2010, s.162-63.

⁸⁰ Rudi Paul Lindner, Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar, çev. Müfit Günay, İmge Yay. Ankara 2000, s.204.

⁸¹ İsmâil Hakkı Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri Ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, TTK Yay. Akara 2011, s.220.

⁸² Fuat Köprülü, Edebiyat Araştırmaları I, Akçağ Yay. Ankara 2004, s.193-194, n 11.

⁸³ Şikârî, s.103.

⁸⁴ Lindner, s.205-206, n 19.

zayıflatmakta ve Karamanoğullarının ilk yıllarından itibaren onların faaliyetlerini ve özellikle Alâeddin Bey dönemi için başka kaynaklarda rastlanılmayan bilgilerin verilmesi eserin ve yazarların gerçekliğini gözler önüne sermektedir. [Yâricânî] bir şâh-nâme bağlamış ki hergiz nazîri olmaz, bî-misl (...) Bahâsın bulmayub nâdân elinde kalmış. Elhâsıl, Fârisî olmağla şöhet bulmayub rağbetden dûr olmuş. Ben (...)Türkî'ye tercüme eyledim ki okumağa rûşen ola. Yârân-ı safâ okuyub safâ kesb edeler. Bu açıklamadan, Yâricânî'nin Farsça şehnameyi, Alâeddin Bey(1361-1397) zamanında tamamladığı öğreniliyor. Oysa Türkçe Karamannâme, Karaman beylerinin sonuncusu Kasım Bey'in (1469?-1493)26 zehirlenerek öldürüldüğüne değin, hanedanın daha yüz yıllık tarihi içermektedir. O halde Şikârî, kitabının ilk bölümünü, günümüze ulaşmayan manzum Dehhânî-Yâricânî şehnamesini Türkçeye çevirerek yazarken, Alâeddin Bey'den sonraki beylerin yaşamlarını ve dönemlerini de başka kaynaklardan yazmıştır⁸⁵.

Şikârî-i salis olarak bilinen ve Karamannâme'nin yazarı olarak kabul edilen yazarın Meşa'irü's-Şu'arâ adlı eserin 1428 numaralı sayfasında Şikârî-i salis olduğuna dair bir minyatür resmedilmiştir. Bu minyatür ele alıp incelediğimiz Karamannâme adlı eserde de kullanılmıştır.

⁸⁵ Şikârî, s.78.

Şekil 1: Şikârî -i salis.

2.4. KARAMANNÂME'YE DAİR

Zamanla Şikârî'nin Karamannâmesi olarak anılan Farsça manzum eser ilk olarak Hoca Dehhânî tarafından kaleme alınmış ve Yâricânî tarafından tamamlanarak XVI. yüzyılda Şikârî tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Eser Karamanoğulları Tarihini özellikle Alâeddin Bey'in hayatı ve faaliyetlerini anlatmaktadır. Eserin Farsça hali muhtemelen XVI. yüzyılda Şikârî'nin çevirisi ve eserine kaynaklık ettikten sonra kaybolmuştur. Eserin yazarları hakkında bilgilerin az oluşu, Şikârî' den başka bu eseri kimsenin görmemesi, sadece bu eserin varlığına dair Şikârî'de kaydın bulunması, eserde kronolojik eksiklikler ve hataların oluşu, Şikârî hakkında bilgi veren tezkirelerin Şikârî'nin Karamannâme adlı eserinden bahsetmemesi gibi nedenlerden dolayı esere şüphe ile yaklaşılmasına neden olmaktadır. Paul Wittek, Şikârî'nin kayıtlarının kullanılmaya pek az elverişli olduğunu⁸⁶ Claude Cahen, Şikârî'nin romantik bir yapıtı olan ve M. Koman tarafından Karamanoğulları adı altında yayınlanan tarihçe, kullanılması güç bir kaynaktır⁸⁷ ifadeleriyle eserin kullanımıyla ilgili zorluğu belirtmişlerdir.

Farsça manzum olarak kaleme alınan eserin Bezm u Rezm ve Düstûrnâme gibi Osmanlı bakış açısı dışında yazılması ve Karamanoğulları tarihine ilişkin tek eser olması nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Eser İslamiyet öncesi Acem ve Yunan savaşlarını özet şeklinde anlatmakla başlanmış ve Osmanlı hükümdarı Sultan Selim zamanında Karamanoğlu Kâsım, oğulları ve kardeşlerinin zehirletilmesi ve Karamanoğulları dilâverlerinden Pir Bayram ve Kökezoğlu'nun Şah İsmâil'in ordusuna katılmaları ve Çaldıran Savaşında öldürülmeleriyle son bulmaktadır.

Okuyucuya Anadolu'da bulunan Yunan hükümdarlarına kayser Hind'de ise rây dedikleri gibi yer yer ara bilgi veren⁸⁸ eserin başından sonuna kadar “ez in canib (bu yönden), ravi eydür (yazar diyor ki)” gibi deyimlerle karşılaşmaktayız. Yazar Hamza-vâri nara, Davudi zırh gibi teşbih (benzetme) sanatına sıkça başvurmuştur. Eser bize Karamanoğullarının nereden geldikleri, ataları, onları oluşturan boylar, Nureddin Bey'in Baba İlyas'a mensup olması gibi çok kıymetli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca eser sadece Karamanoğulları ile bilgiler vermekle kalmayıp Türkiye Selçukluları, Eretnoğulları, Osmanoğulları ve diğer Anadolu Beylikleri hakkında bilgiler vermektedir. Eser

⁸⁶ Paul Wittek, *Menteşe Bey Beyliği*, TTK Yay. Ankara 1999, s.49.

⁸⁷ Şikârî, s.10.

⁸⁸ Şikârî, s.99.

Alâeddin Keykubâd'ın zehirlenmesi ile ilgili Selçuklu ve Osmanlı kaynaklarının aksine bir bilgi vererek Alâeddin Keykubâd'ın bir suikast sonucu öldürüldüğünü belirten tek eserdir⁸⁹.

Yazar cihan arûsa döndü, Sahrâ pulâd deryâsı gibi çalkandı, dîv gibi pehlivân, pulâd deryâsı, ejder gibi pehlivân, toz dünyâyı bürüdü, ak ve kara seçilmez oldu, gövdeler dağ gibi yığıldı, kanlar seyl gibi aktı, kılıc yıldırım gibi parladı, kıyâmet gününe döndü, güzün kütledüsü âsmâna erişdi, leşler tâğlar gibi yığıldı ibarelerini kullanarak olayları abartılı bir şekilde anlatmıştır.

Destansı bir anlatım tekniği ile yazılan eserde ve destanlarda kullanılan motiflere dair örnekler barındırmaktadır. Destanlarda sıkça karşılaştığımız ulu, bilge, yoldaş gibi kavramlar eserde de pehlivan, bey pir, bilge şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir motif olan baba oğul motifi de Karaman beylerinin en sadık yardımcısı olan Kökez Bey ve Kökezoğlu ile esere yansımıştır. Bu motif Türk destanlarının vazgeçilmezi olan tipik Türk şövalyeleridir⁹⁰. Karamanoğullarının, Görkes Kalesinin fethi için düşman karşısında zor duruma düşmesi sonucunda tüm âlim, pir ve şeyhler Kâbe'ye dönerek dua ederler ve duadan sonra askerler arasında yeşil-kızıl başlı askerler görülmesi, kiliselerin camiye çevrilmesi gibi dini olaylarla eser zenginleştirilmiştir.

Eserde Karamanoğlu Alâeddin Bey için şâh-ı 'âdil gibi ifadeler kullanıp lakabının Ebu'l-feth olduğunu belirtmiştir. Alâeddin Bey'in özelliklerini anlatırken kendüsü arslan gibi güm gümleyüb, Alâüddin Şehzâde, katı bahâdır, şeci' dilâver civân olmuş idi, güz salmakda yây çekmekde ok atmakda silâhşorlukda misl(i) yokdu gibi övgü dolu cümlelerle anlatılmıştır.

Eserin Türkiye Selçukluları, Eretnaoğulları, Moğollar, Karamanoğulları, o dönemin Anadolu'su hakkında bilgileri bizlere sunması eserin kıymetini gözler önüne sermektedir. Eserin kıymetli bilgiler vermesi yanı sıra yazarlarının hakkında bilgilerin kısıtlı olması, eserde bazı bilgilerin hatalı ve eksik olması ve eserde hemen hemen hiç tarih kullanılmaması eserin bazı çevrelerce şüpheli karşılanmasına sebebiyet vermektedir. Eser destansı bir şekilde ele alınması ve için abartılı anlatımın eserde hâkim olması şüphelere dayanak vermektedir. O dönmede Anadolu'nun hemen hemen her yerinde Moğolların bulunması nedeniyle yazar birçok kişiyi Moğol olarak göstermiştir. Bu duruma eserde Eretnaoğullarının atası olarak gösterilen Cafer Bey ve

⁸⁹ Alâeddin Keykubâd 'ın zehirlenmesi ile ilgili bilgiler ayrıca çalışmamızı¹²². notunda ele alınmıştır

⁹⁰ Şikârî, s.74.

Saruhan Beyliğinin kurucusu olan Saruhan Bey'in Moğol olarak gösterilmesini örnek gösterebiliriz. Yazarın bu hatayı yapmasına kuşkusuz Moğolların içinde askeri olarak görev alan Uygur, Kıpçak, Türkmen gibi Türk boylarının Moğollarla birlikte Anadolu'ya gelmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca eserde Menteşeoğulları Beyliğinin kurucusu olan Menteşe Bey'i Sivas hâkimi Kürd Bahadır(veya Bahâeddin)'ın oğlu olarak gösterilmesi, Hamid Bey'in Şam'dan gelip Karaman Bey'e tabi olması gibi eserde hatalar mevcuttur. Eserde Osmanoğullarının Karamanoğullarından tabl ve alem aldığı belirtilmiştir. Osman Bey'in Karamanoğullarından tabl ve alem almasını iki beyliğin birbirine olan rekabeti ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin devamı olma iddialarından dolayı Osmanoğulları'na üstünlük kurmak istemeleriyle açıklayabiliriz. Türkiye Selçuklularında taht değişikliğine neden olan Cimri Olayına yer vermiş fakat Karamanoğlu Mehmed Bey'in Türkçeyi resmi dil ilan edişi ile ilgili bilgi vermemiş olması ve Karamanoğulları beyi olan Güneri Bey'den hiç bahsetmemesi eserin eksikliği olarak göze çarpmaktadır.

Eser Konya Yusuf Ağa Kütüphanesinde bulunan eserin tıpkıbasımı ve çeviriyazısından oluşmaktadır⁹¹ve ilk olarak Mesud Koman tarafından Şikârî'nin Karamanoğulları Tarihi adıyla 1946'da Konya'da basılmıştır. Koman eserin önsözünde nüshalarının Konya Milli(Yusuf Ağa) Kitaplığında, Ahmed İzzet Koyunoğlu'nda bulunan nüsha, İstanbul Millet Kitaplığı'nda, İstanbul Üniversitesi(Ali Emiri) Bursalı Mehmed Tahir'de bulunan(günümüzde bu nüshanın kimde olduğu bilinmemektedir) Halil Edhem Bey'de bulunan nüsha (Karaman kitabelerini yazarken eserin tamamının değil muhtelif sayfalarının olduğunu belirtmiştir) Berlin Prusya Devlet Kütüphanesinde olmak üzere yedi nüshası olduğunu belirtmiştir⁹². Ayrıca Konya Beyazıt Devlet Ktp., İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 444; Ankara Millî Ktp., nr. A 4771⁹³ nüshalar mevcuttur.

Karamanoğulları Tarihi'nin bugüne ulaşan önemli bir bölümünün geç tarihlerde istinsah edilmiş birçok nüshası mevcuttur. Bunlardan en eskisinin Konya Yûsuf Ağa Kütüphanesi'ndeki (nr. 562) 1119 (1707)tarihli nüsha olduğu ileri sürülüyorsa da 1113'te (1701) istinsah edilen Ankara Millî Kütüphane'de ki nüshanın (nr. A 4771) şimdilik bilinen en eski yazma olduğu anlaşılmaktadır⁹⁴. Şikârî'nin eseri en son olarak

⁹¹ Şikârî, s.10.

⁹² Şikari, s.69.

⁹³ Yıldız, s.163.

⁹⁴ Yıldız, s.163.

Metin Sözen ve Necdet Sakaoğlu tarafından çeviriyazı olarak ve metnin aslı ilave edilerek basılmıştır.

Çalışmamız için yaralandığımız eser Metin Sözen ve Necdet Sakaoğlu tarafından hazırlanıp Karaman Valiliği ve Karaman Belediyesi aracılığıyla yayınlanmıştır. Eserde Şikârî'nin tarihine ait olan kısım 99 ile 245. sayfa aralığında çeviriyazı hali verilmiş olup eserin 257. sayfadan itibaren eserin orijinal hali de eklenmiştir. Toplamda 614 sayfa olan eserin ilk 98 sayfasında Karamanoğullarına dair eserin yazarları Hoca Dehhânî, Yâricânî ve Şikârî, Karamanoğulları tarihi, Karamanoğullarının kökeni, Selçuklu ve Osmanlı kaynaklarının gözüyle Karamanlılar gibi konular işlenmiş ve Karaman bölgesinin Kültür mirası olan Tartanlar Evi hakkında bilgiler verilip görsellerle zenginleştirilmiştir. Ayrıca Kitabın nüshaları, kaynakları, içeriği hakkında da önemli bilgiler verilmiştir Şikârî'nin olayları anlattığı bölümde eksiklikler Ali Emiri nüshalarından alınarak tamamlanmıştır. Bu eksik sayfalar 135-153-185-195-199-245. numaralı sayfalarda dipnot şeklinde verilerek eksiklikler tamamlanmaya çalışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİKÂRÎ'NİN KARAMANNÂME'SİNDE MOĞOLLAR

Çalışmamızın bu bölümünde Moğolların Karamannâme adlı esere yansıyan faaliyetlerini anlatmaya çalışacağız.

3.1.TÜBEN VİREKARESİ

Tüben⁹⁵ Virekaresi'nden⁹⁶ hükümdar Melik Şah tüm kabilesiyle birlikte Anadolu'ya gelip Aksaray'da ikamet ederekburada yedi yıl kaldıktan sonra Lârende'ye yerleşti ve buraları bayındır hale getirdi. Melikşah'ın ölümünden sonra yerine oğlu Abdullah geçti. Abdullah ise yirmi yıl hüküm sürdüktan sonra öldü ve yerine oğlu Nizâmşah geçti. Nizâmşah yirmi dört bin asker toplayıp Konya'yı ele geçirdi. Nizâmşah kızını Belh bölgesinden gelen ve Âl-i Selçuk'tan Ertuğrul'un oğlu olan Kılıçarslan ile evlendirdi. Nizâmşah'ın erkek çocuğu olmadığı için ölümünden sonra Kılıçarslan hükümdar oldu.

3.2.KARAMANOĞULLARININ SİVAS'I ELE GEÇİRMESİ

Sivas'ta, Selçuklu hükümdarı Sultan Alâeddîn adına hutbe okutulmakta, sikke kestirilmekteydi⁹⁷. Fakat bu bölgede bulunan Kürd beyi Hacı Bahadır (Bahâeddîn)⁹⁸,

⁹⁵ Başlıklar ve olaylar Şikârî'nin eseri olan Karamannâme adlı eserde Moğolların dâhil olduğu meseleler göz önüne alınarak verilmiştir. Eserin orijinal halinde başlıklar bulunmamaktadır.

⁹⁶ "Tüben Virekaresi" hakkında yaptığımız tüm araştırmalara rağmen bu iki ibarenin hangi anlama geldiğini tespit edemedik. Bununla birlikte Virekare kelimesinin anlamı pek belirgin olmasa da Tüben kelimesinin Türkçedeki "b" ve "m" seslerinin değişimi sonunda meydana gelmiş bulunması ve Tümen kelimesinin farklı bir yazılışı olması muhtemeldir. Tümen kelimesinin Türk ve Moğol devletlerinde kullanılan ve on bin kişiden oluşan bir askeri birliği ifade ettiğini biliyoruz. Yine aynı kelimenin XIII. yüzyılda İlhanlı ve Çağatay devletlerinde mali ve idari birim olarak kullanıldığını ve eyaletlerin alt birimlerini meydana getiren nahiyeler için kullanılmış yerleşim alanlarına karşılık geldiğini biliyoruz. Ayrıca Tümen için bkz. Osman Gazi Özgüdenli, "Tümen," DİA, C.41, İstanbul 2012, s. 462. Tüben kelimesinin bu şekildeki yazılışına baktığımızda ise Rusya'da Tatarların yaşadığı Tataristan ve Tüben Kama ya da Nijnekamsk olarak adlandırılan bölge ile ilişkili olabileceği ortaya çıkmaktadır. Şikârî eserinde Tüben Virekaresi teriminin neresi veya ne olduğu hakkında hiçbir bilgi vermemişse de onun kullandığı ifadelerden buranın bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Şikârî, s. 101. Ayrıca Tüben Kama için bkz. <https://www.turkebilgi.com/t%C3%BCbenkama>. Erişim Tarihi 22.11.2017.

⁹⁷ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 104.-106 . sayfaları arasında anlatılmaktadır.

⁹⁸ Karamannâme'de Sivas bölgesinin beyleri arasında zikredilen Kürd beyi Hacı Bahâeddîn veya Hacı Bahadır (eserde en çok bu şekilde kaydedilmiştir) isimli kişi, Menteşe Bey'in babası olarak gösterilmiştir. Şikârî'nin bu kaydını Münneccimbaşı da tekrarlamıştır. Öte yandan Yazıcızâde Ali de, eserinde "Ve Menteşe ve Hamid Sultanlar, beglik virdüğü kişiler neslinedür" ifadesi ile Menteşe ve Hamid beylerini

Kürtleri toplayıp Sivas'ı ele geçirdi ve kendi adına hutbe okutmaya başladı. Bunun üzerine Sultan Alâeddîn Sivas'ta tekrar egemenliğini sağlamak için harekete geçecek iken Sivas'ın Oğuz beylerinden Karamanoğlu Nureddîn tarafından ele geçirildiğini öğrendi ve oradaneler yaşandığını öğrenmesi için Kayseri'deki Moğol beyi Cafer'i⁹⁹ görevlendirdi. Bunun üzerine Cafer Bey de Sultan'ın ağzından bir mektup yazarak kardeşi Ali Bey'e gönderdi ve onu yaşananlar hakkında bilgi toplaması için vazifelendirdi. Ali Bey Sivas'a gelerek Nureddîn Bey'e (Nure Sofî) Sultan Alâeddîn adına yazılan mektubu sundu. Nureddîn Bey, mektubu okuduktan sonra Ali Bey'e "beyleri ile birlikte Sultan Alâeddîn'e bağlı olduklarını" bildirdi ve Sultan'a bağlılığını bildiren bir mektup yazdı. Ali Bey, Nureddîn Bey'in Sultan'a yazdığı bağlılık mektuplarını alıp Kayseri'deki Cafer Bey'e götürdü ve o da bu mektupları Sultan Alâeddîn'e iletti. Sultan Alâeddîn, Nureddîn Bey'in mektuplarını okuyup onların tabiiyetlerini kabul ettikten sonra Cafer Bey'den Sivas'a gidip Nureddîn Bey ve diğer Oğuz beylerini Konya'ya getirmesini istedi. Cafer Bey Sultan Alâeddîn'in isteğini yerine getirmek için Sivas'a giderek Nureddîn Bey ve diğer beyleri yanına aldı, tekrar Konya'ya döndü. Cafer ve Nureddîn Beyler birlikte Sultan Alâeddîn'in huzuruna çıktılar. Sultan iyi karşıladığı Nureddîn Bey'e hil'at giydirdi.

Selçuklu sultanlarının emrindeki beyler arasında zikreder. Paul Wittek'in Menteşe Bey Beyliği adlı eserinde, Ahmed Gazi'ye ait mezar taşında kayıtlı olan şecere de bu durumu doğrular. Söz konusu şecere kaydı şu şekildedir: "Ahmed Gâzi İbn (6) İbrahim İbn (5) Orhan İbn (4) Mes'ud İbn (3) Menteşe Bey İbn (2) Elbistan İbn (1) Karabay." Bu kayıta Hacı Bahadır veya Bahâeddîn adına rastlanılmamaktadır. Yine Ahmed Eflâkî'nin de eserinde geçen "Menteşe Beyoğlu Mes'ud Bey" ifadesi Yazıcızâde ile birbirini tamamlamaktadır. Bkz. Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âli Selçuk*, haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009, s.907; Wittek, s.52-53; Ahmed Eflâkî, *Ariflerin Menkıbeleri*, haz. Tahsin Yazıcı, Kocabalı Yay., İstanbul 2016, s. 631. Şikârî, eserinde Menteşe Bey gibi İsfendiyar Bey'i de Kürd olarak kaydetmiştir Şikârî, s.116. Candaroğullarının hangi boya mensup oldukları hakkında kaynaklarda açık kayıtlar yoktur. Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddîn'in Amasya Tarihi'nde, bu ailenin Oğuzların Ala-Yund'lu boyundan olduğu söylenmektedir. Candaroğulları ailesinin son beylerinden Kızıl Ahmed Bey'in torunu Şemsi Paşa'ya ait olup Peçevî Tarihi'nde verilen bir bilgiye göre Halid b. Velid soyundan oldukları iddia edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, TTK Yay, Ankara 1991, s.54-55. Meseleye bu bilgiler zaviyesinde bakıldığında, İsfendiyar Bey'in Kürd olmasının imkân dâhilinde olmadığı anlaşılmaktadır.

⁹⁹ Eserde bir Moğol beyi ve Eretna Bey'in babası olduğu belirtilen Cafer Bey, Eretnaoğullarının atasıdır. Şikârî Karamannâme'sinde onu Moğol beyi olarak göstermiştir. Bunun sebebi ise maiyetinde bulunan askerlerin Moğol olmasıdır. Yine Eretnaoğullarının Uygur Türklerinden olduğu bilinmektedir. Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar" adlı klasik makalesinde Eretna (Eretne) Bey'in Uygurlardan Emir Tarımtaz ve Sünüktaz'ın kardeşi olduğunu, babaları Taycu Bahşi'nin de Abaka Han'ın en güvendiği yakın adamları arasında bulunduğu bildirir ve yine Tarımtaz'ın da Ulcaytu'nun en yakın adamlarından olduğunu belirtir. Fakat onların Moğollarla Anadolu'ya gelmeleri, emirlerinde Moğol askerleri bulundurmaları ve Moğol ordusunda görev yapmaları nedeniyle, Eretnaoğullarının atası olan Cafer Bey'i Moğol olarak adlandırır. Bkz. Sümer, "Anadolu'da Moğollar", s.22. Ayrıca bkz. Kemal Göde, "Eretnaoğulları," *DİA*, C. 11, İstanbul 1995, s.295.

Bir ay Kayseri’de, Cafer Bey’in yanında kalan Nureddîn Bey bu sırada onun kız kardeşi ile evlendi ve ardından da Sivas’a döndü. Nureddîn Bey’in, bir süre sonra Cafer Bey’in kız kardeşinden Karaman adında bir oğlu oldu.¹⁰⁰

3.3.MOĞOL BEYİ CAFER’İN ÖLÜMÜ

Kayseri Moğol beyi ve Karaman Bey’in dayısı Cafer Bey ölünce yerine oğlu Eretna Bey geçti¹⁰¹.

Nureddin Bey’in oğlu Karaman Bey’de Sultan Alâeddîn’e bağlılığını bildirmek için sultanın amcasınıoğlu olan Melik Nâsır’a gelerek bağlılığını bildirmişti. Melik Nâsır ve Atâ Bey’in himayesinde olan ve sayıları birkaç bölük olup Sultan Alâeddîn’in en güçlü askerleri olan Moğol askerleri Karaman Bey’in kahramanlıklarını duyarak onun etrafında toplanmaya başladılar¹⁰².

Ermenek bölgesinde yaşayan gayrimüslimler orada yaşayan Müslüman halka eziyet ettiği için Sultan Alâeddîn’e şikâyet geldi ve o da bu konuyla ilgilenmesi için Karaman Bey’i görevlendirdi. Karaman Bey, Ermenek’te yaşanan olaylara müdahale edip bu bölgeye hâkim olduktan sonra Gülnar ve Mut bölgelerini de ele geçirdi ve burada Bolkar askerinin başında bulunan Yahşi Han ile mücadele edip Bolkar kavminin başına Yahşi Bey’in oğlu Aydın Bey’i geçirdikten sonra Sivas’adöndü.

Karaman Bey Sivas’a döndükten sonra Yahşi Han, Varsak askerlerini toplayıp oğlunun üzerine yürüdü. Aydın Bey, Karaman Bey’e gelip Varsak taifesinden şikâyetçi oldu. Bunun üzerine Karaman Bey, Kürd, Türkmen ve Moğol askerlerinden oluşan altmış bin asker toplayıp Tarsus’a geldi ve burada Varsak taifesini yenilgiye uğratarak Yahşi Han’ı tutsak etti. Fakat daha sonra Nureddin Bey’in isteği üzerine Yahşi Han’ı serbest bıraktılar. Karaman Bey daha sonra beyleri ile birlikte Sivas’a dönüp eğlence düzenledi.

Yahşi Han, Sultan Alâeddîn’e gidip Karaman Bey’den şikâyetçi oldu. Sultan Alâeddîn’in veziri Hacı Beyler, ona “Karaman’ın yüz bin Moğol ve Türkmen askerine

¹⁰⁰ Şikârî eserinde Sivas bölgesinde Kürdlerin olduğunu kaydetmiştir. Nitekim Aşıkpaşazâde de eserinde Bayezid Han’ın Divriği’yi (Sivas) Kürdlerin elinden aldığı ifade eder. Bu iki eser bize Sivas havalisinde muayyen bir Kürd varlığının bulunduğunu haber vermektedir. Bkz. Aşıkpaşazâde, s. 119-121.

¹⁰¹ Olaylar Şikârî’nin Karamannâme’sinin 107.-110. sayfaları arasında anlatılmaktadır. Eserde Eretna ismi Ertenâ şeklinde geçmektedir

¹⁰² Metinde Moğol beyi ve Selçuklu hükümdarının amcazadesi olarak belirtilen Melik Nâsır’ın maiyyetinde Moğol askeri bulunduğu için Moğol beyi olarak belirtilmiştir.

sahip olduğunu ve artık onun daha fazla güçlenmesine izin verilmemesi gerektiğini” söyledi. Sultan Alâeddîn’in diğer veziri Süleyman Paşa ise “Karaman Bey’in bağlılığını öğrenmek için “ona bir mektup gönderilerek Konya’ya davet edilmesini ve diğer budavete gelirse onun Alâeddîn için bir tehlike olmayacağını” söyledi. Bunun üzerine Karaman Bey’e Konya’ya gelmesi için Sultan Alâeddîn’in amcası ve Karaman Bey’in kayınbabası olan Melik Arslan ile bir mektup gönderdiler.

Karaman Bey ise Şam’dan Sivas’a gelen ve silahşorluk alanında usta olan, ayrıca Eretna Bey ve Karaman Bey’i de silahşorluk konusunda eğiten Hamid Bey’in¹⁰³ Şam kavmiyle arasındaki kavgayı çözmek için Menteşâ Bey, Bolkar Bey, Aydın Bey, Oğuz Bey, Turgud Bey ve Bayburd Bey, Türkmân beyi Kır Bey, Mirzâ Bahâdır ve ‘Îmâdeddin Bey, Kosun Bey, Kürd beyi Hacı Bahâddin ve Eşref Bey, Kayseri beyi Ertenâ Bey ve Moğol beyleri ile birlikte toplam elli beş bin asker toplayıp oraya gitmiş ve Hamid Bey ile dayıları arasındaki sorunu dayılarının altmış bin filori¹⁰⁴ ödemesiyle çözmüş, Kayseri’ye dönmekteydi.

Nureddin Bey’in ölmesiyle Karaman Bey, Ermenek’e gitti. Daha sonra Silifke bölgesinde yaşayan gayrimüslimlerin bu bölgede yaşayan Müslümanlara eziyet edip birçok Müslüman’ı öldürmesi nedeniyle Karaman Bey, Eşref Bey, Kürd beyleri, Türkmen beyleri Moğol beyleri, Hamid Bey, Menteşe Bey, Turgut Bey, Aydın Bey, Mirza Bey, Eşref Bey ve Hacı Bahadır Beyler savaş kararı almak için Silifke’de toplanmışlardı. Bu esnada Melik Arslan Karaman Bey’e gelip Sultan Alâeddîn’in mektubunu sundu. Karaman Bey, Alâeddîn Bey’in mektubunu aldıktan sonra kırk bin asker ve iki yüz otuz pehlivanla Konya’ya Alâeddîn Bey’in yanına gitti ve bir süre Alâeddîn Bey’in yanında kalıp düzenlenen eğlencelere katıldı.

¹⁰³ Şikârî, ‘Hamid Bey’in Şam’dan gelip Karamanoğullarının hizmetine girdiği, Karaman Bey ve Eretna Bey’i silahşorluk alanında eğittiğini ve Hamid Bey’in dayıları ile olan kavgasını Karaman Bey’in çözdüğünden bahsetmektedir. Yazıcızâde ise eserinde “Ve Menteşe ve Hamid Sultanlar, beglik virdüğü kişi neslündendürür. Ve teke Yigidir boyunun kedhüdası oğludur ve Saruhan ve Karasi Sultan Mesud nökerlerindürür” şeklinde aktardığı bilgiyle onun Türkiye Selçuklu Sultanı’nın emrine girdiği hususuna işaret etmektedir. Onun, Alâeddîn Keykubad’ın emrine girmek üzere aşiretiyle birlikte Kuzey Suriye’yi terk ederek Anadolu’ya geldiği ve uzun süre Sultan’ın çocuklarına ve askerlerine silah talimi yaptırdığı bilinmektedir. Ziya Gökalp Türk Medeniyeti Tarihi adlı eserinde “Yürükler Celaleddin Harizmşah ile birlikte gelen Türkmenlerdir. Örnek: Çavdarlar, Tekeler, Karamanlar, Sıralar, Karakeçililer, Kınıklar, Karapapaklar, Yumudlar (Hamidoğulları), İlbekliler, Köklenler, Salorlar, vb.” kaydını düşmüştür. Yomutlar ise Salur boyunun bir koludur. Yazıcızâde, s. 907; Şikârî, s. 111-113. Faruk Sümer, Oğuzlar Tarihleri-Boy Teşkilatı Destanları, TÜDAV Yay. İstanbul 1999, s. 162. Ziya Gökalp, Türk Medeniyeti Tarihi, Toker Yay. İstanbul 2014, s.23-24. Sait Kofoglu, “Hamitoğulları,” DİA, C.15, İstanbul 1997, s.471.

¹⁰⁴ İlk olarak Floransa’da basılan, sonradan Avrupa ve Osmanlı ülkesinde kullanılan üzeri zambak çiçekli altın paraya verilen ad. İlhan Ayverdi, Büyük Misalli Sözlük, I, Kubbealtı Yayınları, 2006, s. 963.

3.4.SİLİFKE'DE GAYRİMÜSLİMLERİN MÜSLÜMANLARA YAPTIKLARI EZİYETLER VE KARAMANOĞULLARI İLE SAVAŞ

Karaman Bey, Sultan Alâeddîn'in daveti üzerine Konya'ya giderken Bolkar askerleriyle Aydın Bey'i, Gülnar askerleriyle Hamid Bey'i ve Moğol askerleriyle de Moğol Beyi Devletşâh'ı toplam on altı bin asker ile şehri koruması için bıraktı¹⁰⁵.

Silifke'de yaşayan gayrimüslimler İskenderun, Payas ve Görkes'ten, Andoriyye komutasında yirmi bin zırhlı asker yardımı aldılar ve Görkes'te karargâhlarını kurup Kıbrıs ve Antalya'ya mektup yollayarak askerî yardım istediler. Bunun üzerine Antalya ve Kıbrıs'tan Fisandon komutasında iki bin demir zırhlı asker yardıma geldi. Gayrimüslim askerler Mut'a gelip burada yaşayan Müslüman halka eziyet yapmaya başladılar. Eziyet gören halk Hamid Bey, Devletşâh Beyve Aydın Bey'e gelerek gayrimüslimlerden şikâyet ettiler. Aydın Bey dört bin Bolkar askeriyle Mut'a gelip gayrimüslim askerler ile savaştı ve gayrimüslim askerleri Silifke'ye kadar geri çekilmek zorunda bıraktı. İki bin gayrimüslim asker Silifke kalesine çekilip Bolkar askeriyle savaşmaya devam etti ve Bolkar askeri yenilmeye başladı. Hamid Bey dört bin askeriyle savaşa katıldı. Savaşta zor durumda kalan gayrimüslim askerler Görkes'te toplanan birliklerden yardım istediler. Gayrimüslimler Görkes'ten yirmi bin asker toplayıp Silifke'ye gönderdiler. Dört bin Moğol askeri savaşa katıldı ve yirmi bin gayrimüslim askeri ile on iki bin Müslüman askeri savaştı. İskenderun ve Payas'tan sonra on altı bin gayrimüslim askeri dahasavaşa katıldı ve gayrimüslim askerlerin sayısı otuz altı bin oldu. Yapılan savaşta Müslüman askerler geri çekilmeye başladı ve Karaman Bey'e mektup yollayarak ondan yardım istediler. Sultan Alâeddîn'in yanında olan Karaman Bey ondan izin alıp yardım etmek için harekete geçti.

Karaman Bey, askerlerini dört bölük yapıp Kürdistan askerlerini Menteşe Bey, Eşref Bey ve Kosun Bey ile gönderdi¹⁰⁶. Tarsus tarafına, Turgud Bey, Kaya Bey, Türkmen ve Oğuz beylerini gönderdi. Mare tarafına on bin Moğol askeri ile Mirzâ Bahadır ve Eretna Bey'i gönderdi ve kendiside yedi bin asker ile Mut'a geldi.

¹⁰⁵ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sinin 111.-113. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹⁰⁶ Eserde Kürdistan askerleri ile Menteşe Bey, Eşref Bey ve Kosun Bey'i nereye gönderildiği kesin olarak belirtilmemiştir. Fakat olayın tamamına bakıldığında Karaman Bey'in bu askerleri önden Mut Ovasına gönderildiği anlaşılmaktadır. Çünkü Mut Ovasında yapılan savaşta bu askerler ve beylerin savaşa dahil olduğu anlaşılmaktadır

Yapılan savaşta gayrimüslim askerler Görkes kalesine çekildi ve Konstantin'den (İstanbul) kırk bin asker yardım için gönderildi. Müslüman askerler de yardım aldı ve sayıları elli yedi bin oldu ve Karaman Bey on bin Bolkar taş atıcı askerleri ileri sürdü. Sağ kola Moğol askerlerini sol kola ise Kürd ve Türkmen askerlerini yerleştirdi ve her iki taraf savaşmaya başladı. Savaş dokuz gün sürdü ve her iki taraftan yirmi bin asker öldü. Sonunda gayrimüslim askerler geri çekildi ve savaşı Müslümanlar kazandı. Gayrimüslimler Kosun Bey'i aracı yapıp barış istediler ve yüz bin sikke filori ödenmesi, Silifke Kalesi'nin Müslümanlara verilmesi, bin parça kumaş ödenmesi ve ayrıca yılda kırk bin sikke filori haraç verilmesi karşılığında barış sağlandı. Barış sağlandıktan sonra Karaman Bey, Mut şehrine dönüp Melik Arslan ile Konya'ya bir mektup göndererek Silifke Kalesi'nin alındığını Sultan Alâeddîn'e bildirdi. Sultan ise Karaman Bey'e bir muhabbetname¹⁰⁷ ve bir hilat gönderdi.

3.5. ANKARA BEYİ ERMENİ KARA DAVUD İLE ERETNA BEY ARASINDA ANLAŞMAZLIK VE MOĞOLLAR

Ankara ve civarı Türkiye Selçuklu Sultanı'na bağlı olan Kara Davud adında bir Ermeni beyinin idaresindeydi ve burada yaşayan halk Müslümandı¹⁰⁸. Müslümanlar Kara Davud'dan eziyet gördükleri gerekçesiyle sürekli Karaman Bey'e gelip şikâyetle bulunuyorlardı. Fakat Karaman Bey, bu bölgenin Türkiye Selçuklu Sultanı Alâeddîn Keykubad'ın egemenliğinde olması dolayısıyla burada yaşayan halkın yardım isteğini karşılıksız bıraktı.

Kara Davud'un kardeşi ve Develi Karahisar beyi olan Kaypur ile Eretna Bey'in kardeşi Halil Bey arasında bir anlaşmazlık bulunmaktaydı. Halil Bey bir gün av merasiminde iken Kaypur, Halil Bey'e saldırıp onu esir ederek Ankara Bey'i Kara Davud'a göndermişti. Bu olayı duyan Eretna Bey kardeşini kurtarıp savaşmak amacıyla asker toplayarak Karaman Bey'in yanına geldi ve ondan yardım istedi. Karaman Bey ve Eretna Bey birlikte Kaypur'a karşı savaşmak için harekete geçtiler. Fakat Melik Arslan durumun Sultan'a bildirilmesini söyledi. Bu nedenle Karaman Bey, durumu anlatan bir mektup yazarak Şeyh Yunus ve Kaya Bey ile Konya'ya gönderdi. Yaşanan olaylar

¹⁰⁷ Aşk mektubu ya da arkadaşça, dostça yazılan bir mektup türü. Türkçe Sözlük, TDK, Ankara 2005, s. 1413.

¹⁰⁸ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sinin 113-115 sayfaları arasında anlatılmaktadır.

hakkında bilgilendirilen Sultan, Moğol beyi İsmail Ağa ve bir başka Moğol beyi ile Kara Davud'a bir mektup gönderdi. Kara Davud da Sultan'a "iki düşmanın karşılaşp savaştıklarını, bu olayda bir kabahatinin olmadığını ve Karaman Bey'in amacının topraklarını ele geçirmek" olduğunu yazan cevabi bir mektupla karşılık verdi. Bir süre Alâeddîn Keykubad, Karaman ve Eretna Bey arasında mektuplar gidip gelmişse de Sultan Alâeddîn, Karaman ve Eretna beylere savaşmak için izin vermeyince¹⁰⁹ Eretna Bey ve Karaman Bey savaş için otuz sekiz bin asker toplayarak Kosun ve Aydın beyleri altı bin asker ile önden gönderdi. Kosun ve Aydın Beyler altı bin asker ile Develi¹¹⁰-Karahisar kalesini ele geçirdiler. Kale ele geçirildikten hemen sonra Karaman Bey buraya geldi. Karaman Bey on beş bin Tatarı sahip olan Moğol beyleri Devletşah, Babuk Han, İsmail Ağa ve Ata Bey'i savaş için Ankara'ya gönderdi. Hemen arkalarından bir yandan Turgud, Kosun İmâdeddîn ve Kaya beyleri diğer yandan da Aydın, Mentеше, Mirza Bahadır, Hamid beyleri dört bin Kürd askerleriyle gönderdikten sonra Eretna Bey ile birlikte Ankara'ya doğru harekete geçti. Kalenin ele geçirildiğini duyan Ankara Beyi Kara Davud Ermenilerden oluşan on iki bin kişilik asker ile harekete geçti. Ankara Beyi ile Karaman Bey bir sahrada karşılaşp savaştılar ve Kara Davud ile etrafındakiler bu savaş sonunda yenilgiye uğrayıp Ankara'ya kaçtılar. Fakat oraya ulaştıklarında, on bin demir zırhlı asker ve on bin Moğol askeri şehri ele geçirmişti. Kara Davud ve burada yaşayan Ermeni halkı tüm varlıklarını alarak Kars kalesine kaçtılar ve oraya yerleştiler. Karaman Bey savaş bittikten sonra Ankara civarındaki yaylakları Moğolların himayesine verdi. Moğollar obalar ve boylar halinde Anadolu'ya gelmiş ve Sultan'ın emrine girmişlerdi. Yazarın belirttiğine göre, Moğollar arasında Sultan'ın yüz askeri bile bulunmamaktaydı. Sultan Moğollara Beyşehir ve Ilgın yaylakları ile Niğde otlaklarını vermişti. Fakat Karaman Bey'in Kara Davud ile yaptığı savaş sonunda Ankara civarındaki yaylakları Moğollara vermesi, Moğolların Karaman Bey'in etrafında toplanmasına sebep olmuş ve Sultan bu durumdan rahatsız olmaya başlamıştı.

¹⁰⁹ Yazarın belirttiğine göre Sultan'ın, Karaman Bey'in Kara Davud ile savaşmak istemesine engel olmasının sebebi, Sultan'ın vezirlerinden olan Hacı Bey ve Sahip Bey adındaki iki devlet adamının Karaman Bey'in amacının Konya'yı ele geçirmek olduğu yönünde Sultan'a telkinde bulunmalarıdır.

¹¹⁰ Develi (Everek): Günümüzde Kayseri ilimizin sınırları içerisinde bulunmaktadır. Tahir Sezen, Osmanlıda Yer Adları, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2006, s.149.

3.6.ANTALYA’NIN GAYRİMÜSLİMLERİN ELİNDE BULUNMASI VE ONLARIN BURADAKİ MÜSLÜMAN HALKA EZİYETLERİ

Gayrimüslimler Antalya’yı Müslümanların elinden alıp burada yaşayan Müslüman halka eziyet ettiler ve Beyşehir’i de harap etmeye başlamışlardı¹¹¹. Burada yaşayan halk yaşanan olaylardan dolayı Sultan’dan yardım isteyince Sultan bu olaylarla ilgilenmesi için Karaman Bey’i görevlendiren bir muhabbetnameyazarak Süleyman Paşa ve diğer dört vezirle Karaman Bey’e gönderdi. Süleyman Paşa ve diğer dört vezir muhabbetnameyi getirdiklerinde Karaman Bey Türkmen, Moğol ve Kürdistan Beyleri ile ziyafetteydi. Sultan’ın muhabbetnamesini alan Karaman Bey, hemen Hamid Bey’e asker toplaması için emir verdi ve Hamid Bey, iki yüz yirmi meydan savaşçısı, kır dört bin zırhlı asker ve Bâbuk Han ve Devletşâh önderliğinde on bir bin Moğol askeri topladı. Moğol askerlerini öncü kuvvet olarak gönderdiler ve Moğolların arkasından on bin asker ile Aydın Bey, Kaya Bey ve Melik Arslan, dokuz bin Türkmen-Oğuz askeriyle Turgud Bey ve Bayburt Bey, sekiz bin Kürd askeriyle Hacı Bahâeddinoğlu Mentеше Bey, on yedi bin asker ile Hamid Bey, Mirza Kosun ve Karaman Bey de Gölhisar’a doğru harekete geçtiler. Gayrimüslimler ise Nikon ve Marko adındaki iki komutanın önderliğinde otuz sekiz bin asker toplamışlardı.

Karaman Bey düşman askerinin durumunu öğrenmek için Gölhisar Kalesi’nin dizdarıyla görüştü. Dizdar askerlerin şimdilik eğlencede olduğunu belirtti ve bunun üzerine Karaman Bey de Moğol askerlerine hemen emir vererek savaşı başlattı. Fakat savaşın on birinci günü olmasına rağmen her iki taraf da birbirine üstünlük sağlayamayınca, Karaman Bey Kosun Bey’e kalenin alınması için başka yolların bulunması için emir verdi. Bunun üzerine Kosun Bey, daha önce gayrimüslim olduğu için tekrar bu kılığa girerek kaleye girme önerisinde bulundu. Karaman Bey bu öneriyi kabul edince Kosun Bey iki bin askeriyle birlikte kılık değiştirerek Gölhisar Kalesi’ne gelerek “Kıbrıs’tan yardım için geldiklerini söylediler”. Kale bekçisi Fisandon Kosun Bey’e inanarak onu ve beraberindeki iki bin askeri kaleye aldı. İçeri giren Kosun Bey ve askerleri kısa sürede kaleyi ele geçirdiler. Kosun Bey kardeşi Elvâh’ı kalede bırakıp Karaman Bey’e yardım için kaleden ayrıldı. Kale ele geçirilmesine rağmen her iki taraf arasında savaş devam etmekteydi. Bu nedenle Beyşehir Moğol beyi olan İsmâil Ağa altı bin Tatar askeriyle yardıma geldi.

¹¹¹ Olaylar Şikâri’nin Karamannâme’sinin 117-118. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Devletşâh, Atâ Bey, İsmail Ağa, Bâbuk Han, Kaya Bey, Eşref Bey ve Aydın Bey yirmi sekiz bin asker toplayarak Antalya'ya yardım için harekete geçtiler. Fakat Antalya'ya ulaştıklarında şehir ele geçirilmişti. Antalya'yı tamamıyla ele geçiren Karaman Bey şehrin anahtarını Melik Arslan ile Konya'ya, Sultan'a gönderdi. Sultan ise Karaman Bey'e hilat verip muhabbetnameler yazarak Melik Arslan ile Karaman Bey'e gönderdi.

3.7.SELÇUKLU SULTANI'NIN KARAMAN BEY'İ ZEHİRLETMESİ

Sultan'ın çevresindeki vezirler ve beyler sürekli Karaman Bey'in Sultan için büyük bir tehlike olduğu konusunda Sultan'a telkinde bulunuyorlardı¹¹². Sultan vezir ve ona bağlı diğer beylerinin etkisiyle gün geçtikçe Karaman Bey'i kendine rakip olarak görmekteydi. Bu nedenle Sultan Karaman Bey'i bertaraf etmek istiyordu. Sultan bir adamına zehir vererek bir mektupla Gölhisar dizdarına gönderdi. Karaman Bey iki yüz yirmi sekiz pehlivanı, Moğol, Kürd, Türkmen beyleri ile eğlence düzenlemekteydi. Dizdar her gün gelerek Karaman Bey'e içki getirmekteydi ve bir gün Karaman Bey'i yalnız bulan dizdar zehri Karaman Bey'e verdi. Zehri içen Karaman Bey vefat etti ve Ermenek'e gömüldü. Karaman Bey'in ölmesiyle ona bağlı bulunan beyler Sultan'a tabi olup vergiye bağlandılar. Sultan Mirza Bey'e Ermesun, Eretna Bey'e Kayseri, Hacı Bahadır ve Mentеше'ye Sivas, Moğol beylerinden Devletşâh'a İshaklı, İsmâil Ağa'ya Beyşehir, Bâbuk Han'a Niğde ve Atâ Bey'e de Iğın'ı verdi.

3.8.KARAMAN BEY'İN İNTİKAMININ ALINMASI, KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ'NİN KURULMASI VE ANKARA'NIN MOĞOL BEYİ ATÂ BEY'E VERİLMESİ

Sultan, Karaman Bey'i zehirlettikten sonra Karamanoğullarını kendisine tehlike olacağını düşündüğü için Karaman bölgesini İbn Hutun'e verip Karamanoğullarının

¹¹² Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 116.-119. sayfaları arasında anlatılmaktadır. Karaman Bey'in Türkiye Selçuklu Sultanı (IV. Kılıçarslan) tarafından zehirletilmesi konusu sadece Şikârî tarafından işlenmiş bir meseledir. Bir rivayete göre Karaman Bey, Ermeni Krallığı ile yaptığı bir savaş sırasında aldığı yaralardan dolayı ölmüştür. Faruk Sümer, "Karamanoğulları," DİA, C.24, İstanbul 2001, s.455.

hepsinin yakalanmasını istedi¹¹³. Bu arada Hamid, Kaya, Turgut ve Aydın Beyler Mehmed Bey'i ve iki oğlu Bolkar Dağı'na götürdüler.

İbn Hutun Eremenek'e oradan da Mut ovasına gelerek burayı ele geçirdi fakat Karamanoğullarını yakalamayı başaramadı. Karamanoğullarını yakalamak için bu bölgede kalarak Fırsat gözetmeye başladı. Aydın, Hamit, Kaya ve Tutgut Beyler Mehmed Bey'i Ârız Pir adında bir bilginin yanına götürdüler ve Mehmed bey bu bilginin yanında sekiz yıl kaldı. Bu arada Sultan kendisine karşı oluşacak muhalefeti engellemek için Karaman'ın diğer beylerinden her birine bir sancak vermiş ve Mirzâ'ya Ermusun'u, Ertenâ'ya Kayseri'yi. Hacı Bahâddin ve Menteşe Bey'ye Sivas'ı verdi. Moğol beylerinden Devletşâh'a İshaklı'yı İsmâil Ağa'ya Beyşehir'i Babuk' Niğde'yi Atâ Bey'e de Ilgın'ı verdi.

Bir süre sonra İbn Hutun'in beklediği fırsat gerçekleşti ve Karamanoğlu Mehmed Bey annesini görmek için Bergün (bugünkü Mersin'in Mut ilçesinde bulunan yayladır) yaylasına gitti. Mehmed Bey'in Bergün yaylasında olduğunu öğrenen İbn Hutun, Mehmed Bey'i yakalamak için hemen harekete geçti ve İbn Hutun Mehmed Bey'i Bergün yaylasında yakaladı. Fakat Mirza Bahadır ve Melik Arslan İbn Hutun'e, Mehmed Bey'i öldürdüğü takdirde bütün Karaman beylerinin asker toplayarak kendisine savaş açacağını söylediler. Bunun üzerine İbn Hutun, Mehmed Bey'i serbest bıraktı ve durumu Sultan'a bildirdi. Serbest bırakılan Mehmed Bey on sekiz yaşına geldiğinde Mut şehrine gelip burayı ele geçirdi. Mut'un Mehmed Bey tarafından ele geçirildiğini duyan İbn Hutun askerlerini toplayarak onun üzerine doğru harekete geçti yapılan savaşta İbn Hutun yenilerek Ermenek'e kaçtı.

Kaya, Hamid, Kosun, Aydın ve Eşref Beyler, Mehmed Bey'i görmek için toplanıp onun yanına geldiler ve diğer beylere Mehmed Bey'in geldiğini bildirmek için Mektup gönderdiler. Mektupları alan beylerden ilk Eretna Bey yedi bin Kayseri askeri ile Mehmed Bey'in yanına geldi. Daha sonra Moğol beylerinden İsmail Ağa, Devletşâh, Atâ Bey ve Bâbuk Han yirmi bin Moğol askeri ile Sivas beyleri Hacı Bahâeddinoğlu ve Menteşe Bey dokuz bin askeriyle ve yine Ermedyun, Mirza Bey, Melik Arslan ve Kosun Bey de Mehmed Bey'in yanına gelmişlerdi. Toplamda kırk altı bin asker toplamış olan bu beyler, Karaman Bey'in intikamını almaya karar verdiler. Mehmed Bey'in güçlendiğini ve etrafında diğer beylerin toplandığını öğrenen İbn Hutun, Mehmed Bey'e gelerek suçlunun Sultan Alâeddîn olduğunu, kendisinin meseleye

¹¹³ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sinin 120-127. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

herhangi bir dahili olmadığını söyleyerek af diledi. Mehmed Bey askerlerini toplayarak Lârende'ye geldi. Kökez Bey ve Güceroğlu da dört bin askeriyle Mehmed Bey'e katıldı. Mehmed Bey'in Lârende'ye gelmesiyle Sultan Alâeddîn'e bağlı bulunan Hacı Musa ve buradaki diğer beyler Konya'ya kaçtılar. Mehmed Bey, Lârende'de birçok saray yaptırdı ve bir gün tahta geçti. Mevlana Ârız, Hacı Bahadır, Mahmut Paşa ile Melik Arslan'ı vezir yaptı ve Turgud Bey, Kaya Bey, Bayburt Bey, İmâdeddîn Bey'i on dört bin Türkmen askerinin başına, Eretna Bey ve Moğol beyleri olan İsmâil Ağa, Atâ Bey, Devletşâh ve Bâbuk Han'ı da yirmi bin Moğol askerinin başına komutan yaptı.Şeyh Yahya ve Mevlana Ârız hem müftü hem de vezir oldular ve Şeyh Hasan, Mevlana Gaddari, Mevlana Cüneydi ve diğer kırk müftü de divanı topladılar. Otuz yedi bin Moğol, Kürd ve Türkmen askeri ile birlikte yirmi bin Rum, Gülnar ve Bolkar askeri de divana katıldı.

Divanda alınan karar sonucunda İbn Hutun'ı “artık Karamanoğullarının doğduğunu, tüm Kürd, Moğol ve Türkmen beylerinin Mehmed Bey ile olduğunu, Mehmed Bey'in babasının intikamını alacağını ve savaşa hazır olmasını” yazan bir mektupla Konya'ya Sultan Alâeddîn'e gönderdiler. Mehmed Bey'in bu mektubu Sultan'a ulaştığı sırada Sultan tüm divanı toplamış, beyleriyle görüşme yapmaktaydı. İbn Hutun, Mehmed Bey'in mektubunu Sultan'a sundu. Sultan ve adamları mektubu okuduktan sonra Sultan'ın beylerinden Karahan Bey altmış bin askere sahip olduklarını ve savaşılmasını önerdi. Fakat Sultan'ın veziri Karatay barış yapılması gerektiğini söylüyordu. Mevlana da “Şah-ı Moğol'dan (Karamanoğlu Mehmed Bey)” korkulması gerektiğini savunmuş ve İbn Hutun de Karamanoğullarının askerlerinin çokluğunu ve tüm “Moğol, Kürd ve Türkmen askerlerinin Karamanoğulları tarafında” yer aldığını Sultan'a bildirdi. Sultan altmış bin asker topladı ve oğlu Kıvâmeddîn'i askerlerin başına komutan yaptı.

Sultan daha önce Karaman Bey'e katıldıkları için hapse atılan, fakat Karaman Bey'in ölümünden sonra tekrar serbest bırakılan Moğol soylu Saruhan¹¹⁴ ve Orhan adındaki kapıcı başlarına “Şah-ı Moğol'akarşı savaşmanın faydasız olduğu ve Sultan'ın

¹¹⁴ Şikârî Saruhan Beyliği'nin kurucusu olan Saruhan Bey'i Moğol olarak kaydederken Yazıcızâde, Sultan Mesud'un nökerlerinden (Hizmetçi) olduğunu kaydetmiştir İbn Bibî'nin eserinde Harezmi beylerinden diye bahsettiği Sarı Han da Saruhan ile ilişkilendirilmektedir. Bir başka çalışmada ise Manisa bölgesindeki yer adlarından ve bazı maddi buluntulardan yola çıkılarak Saruhan'ın Kıpçak kökenli olma ihtimali üzerinde durulur. Yazıcızâde, s. 907; İbn Bibî, El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay., Ankara 20014, s.420; Feridun Emecen, “Saruhanlılar,” DİA, C.36, İstanbul 2009, s.170.

barış istediğini yazan” bir mektup vererek Emir Musa ile Lârende’ye gönderdi. Mektubu alan Mehmed Bey Sultan’ın barış isteğini karşılıksız bıraktı ve Saruhan Bey’e “tüm Moğol beylerinin kendi yanında olduğunu ve kendisinin deyanında kalmasını” teklif etti. Saruhan Bey MehmedBey’in teklifini kabul etti ve Mehmed Bey, Saruhan Bey’i mirahur yaptı. Mehmed Bey kardeşi Mahmud Bey’i Eretna Bey ile Sivas’a gönderdi. Mahmud Bey Sivas’ta bir ay kaldıktan sonra emrindeki on bin Kürd askeriyle Alâeddîn Keykubad’ın beyi olan Melik Arslan’ın himayesinde bulunan Ankara’yı ele geçirip Moğol beylerinden Atâ Bey’e verdi. Daha sonra Mahmud Bey Kayseri’ye döndü ve başka bir Moğol beyi olan Gazancık’ın elinde bulunan Niğde’yi de ele geçirerek Gazancık’ı esir etti ve Niğde’yi Bâbuk Han’a verdi. Esir edilen Gazancık, Ermenek’e, Mehmed Bey’e gönderildi ve burada hapsedildi. Mahmud Bey yirmi bin askeriyle Tarsus’u Yahşihanoğullarından alarak burayı Moğol Bey’i Bahtiyar’a verdi ve Lârende’ye döndü. Şehirleri elinden alınan Melik Nasır ve Yahşi Han, Mehmed Bey’i Sultan Alâeddîn’e şikâyet ettiler. Bu nedenle Sultan, oğlu Kivâmeddîn ve Erdeşir’i on bin askerle Mehmed Bey ile savaşması için gönderdi. Kivâmeddîn ve Mehmed Bey arasında Çarşamba Suyu civarında savaş meydana geldi. Kökez Han on bin Karaman askeri ile Mehmed Bey’e yardıma geldi. Daha sonra ise Menteşe Bey ve Hacı Bahâeddîn, yirmi bin Kürd askeriyle yardıma geldiler. Sultan Alâeddîn ise oğlu Kivâmeddîn ve Erdeşir’e yardım amaçlı Maraş’tan Zülkadir’i on dört bin asker ile yardıma gönderdi. Yapılan savaşta Karaman askerleri geri çekilmeye başlayınca Mehmed Bey, Moğol beylerinden yardım gönderilmesini istedi. Moğol beylerinden İsmail Ağa, Bâbuk Han, Devletşâh ve Atâ Bey yirmi bin Moğol askeri toplayarak savaşa katıldılar. Moğol askerleri Sultan’ın askerlerini ikiye böldüler ve o gün savaşta sekiz bin asker öldü. On altı bin Germiyân askeri Sultan’a yardıma gelince Mehmed Bey’in askerleri geri çekilmek zorunda kaldılar. Fakat Turgud, Bayburt, Eşref, İmâdeddîn ve Bahâeddîn beyler yedi bin Türkmen askerleriyle yardıma geldiler. Sultan’ın askerleri geri çekilmeye başlayınca Sultan emir vererek Kerde, İsfendiyar ve sahil beylerinden yardım istedi ve beyler on beş bin asker ile Sultan’a yardım ettiler. Sultan’ın askerlerinin karşısında yenilmeye başlayan Mehmed Bey Kosun, Eretna ve Kaya beylerden yardım istedi ve bu beyler de on bin asker ile ona yardım gönderdiler. Mehmed Bey savaşta üstünlük sağlamaya başlayınca Sultan Alâeddîn ordusuna yirmi bin asker daha ekledi. Sultan’ın ordusunun Karamanoğullarına yaklaştığını gören MehmedBey on altı bin zırhlı asker topladı ve Saruhan Bey’i askerlerin başına komutan

yaptı. Saruhan Bey sağ tarafına Gülnar ve Mut askerlerini, sol tarafına ise Oğuz beyleri, Halil Bey, Mirza Bahadır, Mahmud ve Gücer beylerialdı. Her iki kuvvet arasında bir süre daha savaş yapıldı ve iki taraftan yirmi üç bin asker toprağa düştü, fakat üstünlük sağlanamadı. Bunun üzerine Karamanoğlu Mehmed Bey, Sultan Alâeddîn'e gelerek aralarında güreş tutmalarını¹¹⁵ ve galip gelenin savaşı kazanmasını, böylelikle daha fazla kayıp vermeden savaşın sonlandırılmasını önermiştir. Sultan, Mehmed Bey'in bu teklifini kabul etti. Sultan Alâeddîn ile Mehmed Bey karşı karşıya geçerek gürz salladılar. Yapılan güreşte Sultan Alâeddîn bacağından yara aldı ve Konya'ya kaçıp Mevlana'nın yanına gelerek "Moğol taifesinin dünyayı harap edeceği" şeklinde şikâyette bulundu. Mevlana ise Sultan'a kaçmasını önerdi ve Sultan Konya'da Emînüddeve ile Bahâüddeve'yi bırakarak oğlu Kıvâmeddîn ve Yakup Paşa ile birlikte üç ay boyunca bir mağarada saklandı. Karamanoğulları altmış bin asker ile Konya'yı kuşattılar. Moğol ve Bolkar kavmi burayı yakarak Konya Kalesi'ni ele geçirdiler. Şehirde bırakılan iki vezir ile Sultan'ın bir kardeşini öldürdüler. Sultan'ın diğer kardeşi kaçarak Mevlana'ya sığındı.

Konya'ya gelen Mehmed Bey burada Mevlana'yı ziyaret etti. Mevlana ona şehri neden yıkmak istediğini sordu. Mehmed Bey ant verdiğini söyleyince, Mevlana ona yedi tane kule yıkıp yakmasını, böylelikle andının yerine geleceğini söyledi. Mehmed Bey Mevlana'nın söylediklerini yaptı ve kardeşi Mahmud Bey'i Lârende'ye gönderdi. Sultan'ın hapse attığı Cimri'yi hapisten çıkarıp Konya'yı onunkontrolüne verdi¹¹⁶.

Mehmed Bey Ankara'yı(Engüri) Devletşâh'ın, Beyşehir'i İsmâil Ağa'nın, Niğde'yi Bâbuk Han'ın, Akşehir'i Moğol beylerinden Halil Bey'in hâkimiyetine

¹¹⁵ Yazar hükümdarların güreşmelerini devlet sınama olarak adlandırmıştır. Bu, savaşta üstünlük sağlanamayınca hükümdarların güreşerek veya kendi aralarında kılıç sallayarak birbirlerini mağlup etmeye çalıştığı ve galip gelenin savaşı kazandığı kabul edilen bir anlaşma veya sonucu kesinleştirme etkinliğidir.

¹¹⁶ Türkiye Selçuklu Devleti'nde Karamanoğlu Mehmed Bey ile beraber başkent Konya'yı ele geçiren ve Cimri olarak bilinen Alâeddin Siyavuş İbn Bibî 'de "İzzeddin Keykavus'un oğlu (Alâeddin) Gıyaseddin Siyavuş" olarak kaydedilirken Aksarayî ise Cimri'yi Gıyaseddin Keyhüsrev'in oğlu olarak kaydetmiş ve ismini belirtmeyerek ondan Cimri olarak bahsetmiştir. Anadolu Selçuklu tarihinde önemli bir olay olan Cimri olayı Sultan III. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde meydana gelmiş ve Konya, Cimri ve Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından ele geçirilmiştir. Cimri Mayıs 1277'de Selçuklu tahtına otururken Karamanoğlu Mehmed Bey ise vezirliğe getirilmiştir ve Türkçe bu dönemde resmi dil olarak ilan edilmiştir. Yaşanan bu olay çok uzun süreli olmayıp Konya, Sultan Gıyaseddin ve Fahreddin Ali Moğollar ile birlikte tekrar ele geçirildi ve Cimri'nin hâkimiyeti 37 gün sonra son buldu. Bu bilgilerden de anlaşıldığı gibi Şikârî Cimri olayını Alâeddin Keykubâd döneminde göstererek kronolojik bir hata yapmıştır. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, Müsâmeretü'l-Ahbâr, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay. Ankara 2000, s.96. İbn Bibî, s.631;Turan, s.575-584. Yazar Türkiye Selçuklularında yaşanan bu önemli olayı Sultan Alâeddin Keykubâd zamanında göstererek kronolojik bir hata yapmıştır.

verdikten sonra sahil kesiminde bulunan birçok beyi helak etti. Bu sırada bir vezirini de Saruhan Bey'in hizmetine vermişti¹¹⁷.

3.9.TÜRKİYE SELÇUKLU SULTANI'NIN OSMAN BEY VE HASAN GİRAY HAN'DAN YARDIM İSTEMESİVE MEHMED BEY'İN ÖLÜMÜ

Mehmed Bey ile yaptığı savaşta yenik düşen Sultan, Osman Bey'den yardım istedi¹¹⁸.Fakat Osman Bey, “Karamanoğulları ile savaşacak güçte olmadığını dile getirerek” Sultan'ın yardım isteğini geri çevirdi. Osman Bey'den yardım alamayan Sultan, kardeşi Yakup Bey ve Süleyman Bey'i bir mektupla Giray Han'a göndererek ondan yardım istedi. Sultan'ın yardım isteğini geri çevirmeyen Giray Han yetmiş bin Tatar askeri ile birlikte yardıma gelerek önce Aydın ve Germiyân bölgesini ele geçirmek istediysede beylerinin Sultan'a yardım etmesi gerektiğini söylemeleri üzerine askerleriyle birlikte Sinab'a yerleşti ve Sultan da on bin askeriyle Giray Han'ın kuvvetleriyle birleşti.

Giray Han, Osmanoğullarının diyarına gidip Karamanoğullarına karşı birlik olmak için teklifte bulundu. Fakat Osman Bey Karamanoğullarından tabl ve âlem aldığı için onlara karşı gelemeyeceğini belirtti¹¹⁹. Giray Han doksan bin askeriyle daha sonra Karahisar'a gelip burada bulunan beyin de kendilerine katılmasını emretti ve Karahisar beyi emrindeki dört bin askeriyle Giray Han ve Sultan'ın ordusuna katıldılar. Askerlerini toplayan Giray Han ve Sultan Konya'ya geldiler. Sultan ve Giray Han'ın Konya'ya geldiğini duyan Cimri kaçtı ve Sultan tekrar Konya'datahtına oturdu. Yaşanan bu olaylar karşısında Moğol beylerinden Devletşâh ve Atâ Bey on bin askeriyle Lârende'ye gelip olanları Mehmed Bey'e bildirdiler.

Sultan, “Konya tahtını neden Cimri'ye verdiğini” soran ve “savaştan geri çekilmesini” istediği bir mektubu dört Tatar ve Mirza Bey ile Mehmed Bey'e gönderdi.

¹¹⁷ Şimdiye kadar anlatılan olaylarda Moğolların Karaman Beyliği'nin etrafında birleşmesi ve beyliğin kuruluş aşamasında Karamanoğullarına askeri yardımda bulunmaları ve bu yardımların karşılığında da Karamanoğullarının Moğol beyleri İsmail Ağa, Bâbuk Han, Atâ Bey, Devletşâh ve Halil Bey'e Beyşehir, Ankara, Iğın, Niğde, Aksaray gibi şehirleri ve buralarda bulunan yaylakları verdiği konu edilmektedir.

¹¹⁸ OlaylarŞikârî'nin Karamannâme'sinin 131.-134. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹¹⁹ Eserde Osman Bey'in Karamanoğullarından tabl alem aldığını belirtmektedir. Bu durum Osmanoğullarının Karamanoğullarına bağlı olduklarının işaretidir. Fakat Enverî, Düstûrnâme'sinde Nûre Sofî oğlu Mîr-i Karaman/Eyledi Osman'a hizmet zaman/Almışdı ilini ânun Tatar Vardı Osman cümle kıldı cümle târ ü mâr... dizeleriyle Karamanoğullarının Osmanoğullarına bağlı olduklarını ifade etmiştir Enverî, Düstûrnâme, s.20. bu iki farklı ifade tarihçilerin bağlı oldukları beyliklerin tarihini yazdıkları için onları daha üstün göstermek istemelerinden kaynaklanmaktadır.

Mehmed Bey ise mektubuna “savaştan geri çekilmeyeceği, saltanat davasında olmayıp, sadece babasının intikamını almak için savaştığı ve Cimri’den başka kimse olmadığı için tahtı ona bıraktığı” cevabını yazıp Sultan’a gönderdi.

Sultan Konya’da kaldı ve Giray Han yetmiş bin Tatar askeriyle harekete geçti. Mehmed Bey kardeşleri Halil ve Kâsım’ı Sivas’a göndermişti. Halil ve Kâsım Bey yirmi bin asker ile Ermedsun’ageldi ve bin asker ile Mirza Bey’de katıldı. Sultan’ın askerlerinin Karadağ’da olduğunu Mehmed Bey’e bildirdi. Karamanoğlu Mehmed Bey yirmi bin askeriyle Tatar askerlerine karşılık vermek için harekete geçti. Karaman askerleri ile Tatarlar arasında yapılan savaşın ilk saatlerinde üç bin Tatar öldürüldü ve savaş, her iki kuvvetin arasında on gün on gece daha devam etti. Mehmed Bey on bin askeriyle Giray Han’ın tuğunu yıktı ve Giray Han askerleriyle Mehmed Bey’in etrafını sardı ve savaşa devam ettiler. Bir süre sonra Mehmed Bey savaş alanında şehit edildi.¹²⁰ Karaman askerleri geri çekilmeye başladı ve Tatar askerleri Lârende’yi yakıp yağmaladılar ve Giray Han bir müddet burada kaldı. Sultan, Giray Han’a haber göndererek Mut ve Ermenek’e doğru hareket edip burada bulunan Karamanoğullarını öldürmesini istemişti. Bunun üzerine Giray Han, Mut ovasına geldi ve burayı kuşattı. Karamanoğlu Mahmud Bey ise otuz bin asker ile Bolkar’a gelmişti. Mehmed Bey’in ölüm haberi ve Mut’un kuşatıldığı haberi gelince emrindeki Kürd, Türkmen ve Moğol askerleriyle Mut’a geldi ve Bolkar askerlerini de geçiş güzergâhlarını tutmaları için görevlendirdi. Mahmud Bey’in askerleri ve Tatar askerleri arasında Mut’ta savaş yapıldı ve yapılan savaşta Mahmud Bey’in askerleri galip geldi. Bin Tatar askeri esir edildi. Mahmud Bey Konya’ya mektup göndererek Sultan’ın savaş için hazır olmasını söyledi. Fakat Sultan Alâeddîn, Süleyman Paşa ve Mirza Musa’yı barışı sağlamaları için Lârende’ye gönderdi. Süleyman Paşa taraflar arasında barışı sağladı.

3.10.AKSARAY BEYİ MELİK ARSLAN’IN OĞLU HALİL BEY’İN KARAMANOĞULLARINA SİĞİNMASI

Melik Arslan vefat edince Aksaray’a oğlu Halil yerine Hasan adında başka bir beyin getirilmesi üzerine Halil Bey Karamanoğullarına sığınmış ve onlardan yardım

¹²⁰ Mehmed Bey’in ölümü hakkında başka bir bilgi aktaran Reşidüddin, Mehmed Bey’in ormana saklandığı sırada ormanın yakıldığını ve onun da ormanla birlikte yandığını kaydeder. Şehabettin Tekindağ, “Karamanlılar,” İA, C.8, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s.319.

istemişti¹²¹. Bunun üzerine Mahmud Bey Sultan'a bir mektup yazıp Halil Bey ile Sultan Alâeddîn'e gönderdi. Fakat Sultan Alâeddîn mektubu yırtıp attı. Halil Bey Lârende'ye bir mektup göndererek olanları Mahmud Bey'e anlattı.

Mahmud Bey Moğol beylerine mektup göndererek Aksaray'ın Halil Bey için alınmasını emretti ve bunun üzerine Devletşâh on bin askeriyle Aksaray'ı ele geçirip Hasan'ı öldürdü ve şehri Halil Bey'e verdi.

Yaşanan olayları duyan Sultan Alâeddîn kırk bin asker toplayarak savaşmak için hazırlıklara başladı, fakat Sultan'ın oğlu Rükneddîn babasının yerine geçmek için Sultan Alâeddîn'i zehirletti.¹²² Sultan Alâeddîn ölmeden önce Cimri'yi yakalaması için Sahip Atâ'yı görevlendirmişti. Sahip Atâ Cimri'yi yakalayıp Rükneddîn'e teslim etti ve Cimri Lârende kapısına asıldı. Sahip Atâ ise kaymakam oldu. Rükneddîn askerlerini toplayarak savaşmak için Aksaray'ageldi ve on bin Moğol askerine karşı savaşmaya başladı. Savaşın dördüncü günü on bin Moğol askeri daha savaşa katıldı ve Rükneddîn, Atâ Bey ve Bâbuk Han ile savaşmaya devam etti. Moğol askerlerinden bir kısmı savaşta taş atıcılığı yapmaktaydı ve atıkları taştan bir tanesi Rükneddîn'in kulağının dibine isabet etti. Rükneddîn aldığı taş darbesiyle savaşta öldü ve Selçuklu askerleri geri çekilmek zorunda kaldılar. Rükneddîn'in ölmesiyle Selçuklu tahtına Sahip Atâ geçti ve tekrar savaşmak için harekete geçti.

¹²¹ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 134.-135. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹²² Şikârî'nin belirttiğine göre, Türkiye Selçuklu Sultanı Alâeddîn Keykubâd, oğlu Rükneddîn'in tahta geçmek istemesi sonucu zehirletilmişti. Selçuklu tarihçisi İbn Bîbî "El-Evâmiru'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye" adlı eserinde Alâeddîn Keykubâd'ın bir eğlence sırasında çarşnigir Nasiredîn Ali'nin kızarmış bir tavuğu sıcak ikram etmesi ve bu tavuğu yiyen Sultan Alâeddîn'in bu tavuktan zehirlenmesi sonucu Keykubâdiye sarayında öldüğünü ve yerine Sultan Gıyaseddîn Keyhüsrev'in geçtiğini yazmıştır. Bu konuda Şikârî ile İbn Bîbî arasında ayrılık bulunmaktadır. Şikârî'nin aktardığı bilgilerde yanlışlıklar mevcuttur. Sultan Alâeddîn Keykubad öldükten sonra yerine geçen kişi Rükneddîn değil II. Gıyaseddîn Keyhüsrev'dir. Muhtemelen yazar kronolojik bir hata yapmıştır.

Adnan Sadık Erzi tarafından İslam Ansiklopedisi'nde yayınlanan "İbn Bîbî" adlı makalede Sultan Alâeddîn Keykubad'ın, oğlu Gıyaseddîn Keyhüsrev tarafından zehirletildiği belirtilmiş ve İbn Bîbî'nin bu konu da dâhil olmak üzere başka konulara da değinmediği, bunun sebebinin de müellifin şahsi ve içtimai durumu olduğuna işaret edilmiştir. Salim Koca "Türkiye Selçuklu Tarihine Damgasını Vuran Menfur Bir Cinayet: Sultan I. Alâeddîn Keykubad'ın Zehirlenmesi" adlı makalesinde bu konuyu ele almış ve Sultan Alâeddîn Keykubad'ın zehirlendiği yönünde görüş bildirmiştir. Yine yazara göre, Alâeddîn Keykubad'ın zehirlenmesinin sebebi kendisinden sonra yerine geçecek olan kişinin oğullarından en büyüğü olmasına rağmen Gıyaseddîn Keyhüsrev değil de İzzeddîn Kılıç Arslan olmasını istemesi ve dış politikaya yönelik adımları gibi nedenlerdir. Ayrıca Sultan'ın yemeklerini kontrol etmekle görevli çarşnigirin yemeği kontrol etmemesi Sultan Alâeddîn'in öldürüldüğü görüşünü kuvvetlendirmektedir. Osman Turan eseri Selçuklular Zamanında Türkiye adlı eserinde Anonim Selçukname'den aktardığı bilgilere göre Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in Köseadağ savaşında yenilme sebebinin babasını zehirletmesinden dolayı askerlerin Gıyaseddin Keyhüsrev'e karşı nefret beslediklerinden dolayı savaştan yüz çevirdiklerini belirtmiştir. Bkz. Osman Turan, s. 464; Koca, s. 379-402; Şikârî, s.134; İbn Bîbî, s.441-447; Adnan Sadık Erzi, "İbn Bîbî," İA, C.6, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1967, s.714.

Sahip Atâ'nın Selçuklu tahtına oturduğunu duyan Mahmud Bey, Kosun, Kaya, Firuz, Kökez, Elvan ve Turgut beyleri toplayıp kırk üç bin asker ile Konya'yı kuşattı ve şehri ele geçirip hazineye el koydu. Yenilen Sahip Atâ, Mahmud Bey'e bağlılığını bildirdi ve Karahisar Sahip Atâ'ya verildi. Aydın Bey, Menteşe Bey, Saruhan Bey, Hamid Bey, Eşref Bey, Germiyânoğlu ve Teke Paşa da gelip Mahmud Bey'e bağlılıklarını bildirdiler. Daha önce Ermenek kalesine hapsedilen Moğol beyi Gazancık serbest bırakıldı ve Mahmud Bey Konya'da üç yıl kaldı. Burada kalan Mahmud Bey şehri yeniden bayındır hale getirip bac vergisini ve haracı kaldırdı.

3.11.GAYRİMÜSLİMLERİN MA'MÛRİYYE VE TAŞELİ'NE SALDIRMALARI

Gayrimüslimlerin Ma'mûriyye¹²³ ve Taşeli'ne saldırımları üzerine Karamanoğulları otuz altı bin asker, Moğol beylerinden İsmail Ağa ile Devletşâh ise on dört bin Moğol askeri toplayarak gayrimüslimlerle savaşmak için harekete geçtiler¹²⁴. Her iki taraf savaşta iken Mahmud Bey de yirmi iki bin asker ile savaşa katıldı. Karaman askerlerinin karşısında yenilgiye uğrayan gayrimüslim askerler Kelender Kalesi ve İskenderun'a kadar geri çekildiler. Mahmud Bey bayındır hale getirdiği bu yöreye Ma'mûriyye adını verdi.

Gayrimüslimler tekrar savaşmak için İskenderun'dan altı bin, Payas'tan dört bin, Kökes'ten sekiz bin asker toplayarak Kelender Kalesi'nde toplandılar. Durumdan haberdar edilen Mahmud Bey askerlerini topladı ve her iki taraf arasında yeniden savaş meydana geldi. Savaş üç gün boyunca sürdü ve savaşta on bin kişi toprağa verildi. Karaman askerleri gayrimüslim askerler karşısında geri çekilmeye başlayıp bir dağda konakladılar. Mahmud Bey'in oğlu Halil Bey, kendilerine bağlı beylere mektuplar göndererek yardım istedi. Halil Bey'in yardımına Mirza Halil Bey on bin Bolkar askeri ve yetmiş bin Turgudve Bayburt askeri ile yetişti, her iki taraf arasında yeniden savaş meydana geldi. Gayrimüslim askerler Karaman askerleri karşısında geri çekilerek Kelender Kalesi'ne sığındılar. Savaş Kelender Kalesi'nde yedi gün daha devam etti ve gayrimüslim askerler daha fazla direnemeyerek kaleyi bırakıp kaçtılar. Savaş esnasında ayağından yaralanan Mahmud Bey Lârende'ye geldi ve yedi gün sonra burada öldü. Yerine oğlu Bedreddîn geçti.

¹²³ İçel ilimizin Anamur ilçesine bağlı yerleşim yeridir. Sezen, s.358.

¹²⁴ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sinin 135. sayfanın dipnot kısmında ve 136-137. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

3.12.KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ'NDE TAHT KAVGALARI

Moğol beyiGazancık,¹²⁵ Mehmed Bey zamanında Ermenek Kalesi'ne hapsedilmişti¹²⁶. Mahmud Bey onu hapisten çıkarttı ve Gazancık daha sonra Karamanoğullarının hizmetine girdi. Gazancık, Karaman Bey ile birlikte Tarsus'ta kalmaktaydı. MahmudBey'in ölmesiyle yerine Bedreddîn Bey geçti. Fakat Karaman Bey bu durumu kabul etmeyerek Gazancık ile birlikte asker toplayarak Mut Kalesi'ni yağmaladı. Gazancık'ın Mut'u (İçel) yağmaladığı haberi Bedreddîn Bey'e ulaştı. Halil Bey hemen harekete geçti ve Mirza Halil Bey de yardım için yola koyuldu.

Halil Bey'in harekete geçtiğini duyan Gazancık otuz bin Varsak, Gülnar ve Bolkar askerini toplayarak Deve Meydanı'nda bekledi. Mirza Halil Bey otuz beş bin zırhlı askeriyile Deve Meydanı'na geldi ve her iki taraf arasında iki gün süren savaşta Mirza Halil Bey'in bin askeri öldü ve yedi yüz beyi de esir oldu. Halil Bey kaçıp Ermenek'e sığındı. Gazancık Lârende'yi ele geçirmesi için bin askerini Lârende'ye gönderdi. Halil Bey'in geri çekildiğini duyan Bedreddîn Bey, Kökez Bey'i Bolkar askerlerinden müteşekkil sekiz bin, Mirza Bahadır'ı iki bin, Turgud ve Bayburt beyleri on bin, Kaya ve Kosun Bey'i yedi bin, Firuz ve Gücer Bey'i altı bin asker ile Gazancık'ın üzerine gönderdi.

Kökez Bey tabl ve alem ile Halil Bey'in yanına geldi ve birleşerek on yedi bin asker ile Gazancık'a karşı savaşmaya başladılar. Mirza Halil Gazancık'ın elinde bulunan sancağı ele geçirdi ve Bedreddîn Bey'in diğer kuvvetlerinin de savaşa dâhil olmasıyla Gazancık, Bedreddîn Bey'in askerlerine karşı yenildi ve Menendiz Kalesi'ne kaçtı. Daha sonra Aksaray'a doğru ilerleyip burayı yağmaladı. Gazancık'ın Aksaray'ı yağmaladığını duyan Halil Bey yirmi dört bin askerle harekete geçti ve onu tekrar yenilgiye uğrattı

3.13.KARAMANOĞLU FAHREDDİN BEY'İN MOĞOL BEYLERİNİ ÖLDÜRTMESİ

Karamanoğulları Beyliği'nin başına geçen Fahreddîn Bey birçok Moğol beyini öldürttü¹²⁷. Moğol beylerinin öldürüldüğünü duyan Bâbuk Han, Atâ Bey ve Devletşâh asker toplayarak savaşmak için harekete geçtiler. Karamanoğullarından Süleyman Bey

¹²⁵ Gazancık'ın adı eserde Gazancık, Gazancık ve Kazgancık gibi farklı şekillerde yazılmıştır.

¹²⁶ OlayŞikârî'nin Karamannâme'sinin 136.-137. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹²⁷ Olay Şikârî'nin Karamannâme'sinin 137.-138. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

de dört bin asker toplayarak Moğol beyleri ile savaşmak için harekete geçti. Süleyman Bey'in Moğollar ile savaştığını duyan Fahreddîn Bey on sekiz bin asker toplayarak Süleyman Bey'e yardıma gönderdi. Yapılan savaşta Moğol askerleri Karamanoğullarının askerleri karşısında geri çekildiler. Karamanoğullarına yenilen Moğol beyleri Kayseri beyi olan Eretna Bey'in yanına gelerek Karamanoğullarından şikâyet ettiler. Bunun üzerine Eretna Bey "Mahmud ve Mehmed Bey zamanında yaşanan olayları unutmadıklarını" bildiren bir mektup gönderdi ve tüm Moğol beylerini toplayarak Aksaray'a geldi.

Karamanoğlu Fahreddîn ve Süleyman Beyler savaşmak için Alâeddîn Bey'i tahtta bırakarak on bin Bolkar askeri ile Aksaray'a geldiler. Eretna Bey, yirmi bin asker ile Karaman askerine karşılık verdi. Fakat Eretna Bey'in askerleri bir süre sonra geri çekilmek zorunda kaldı ve Karamanoğulları Aksaray'ı yağmaladılar, ardından da Lârende'ye döndüler. Alâeddîn Bey Konya'ya döndü ve Süleyman Bey de vezir oldu.

3.14.MOĞOL BEYİ KARA CAFER'İN VE BEŞ YÜZ MOĞOLUN KARAMANOĞLU FAHREDDİN BEY TARAFINDAN ÖLDÜRÜLMESİ

Süleyman Bey'in Kara Cafer adında bir Moğol beyi bulunmaktaydı. Karamanoğulları ve Moğollar arasında yaşanan anlaşmazlıklardan dolayı Kara Cafer, kendisine rastlayan Karamanoğullarını öldürmekteydi¹²⁸. Bir gün bir avsirasında Kara Cafer'e rastlayan Sultan Alâeddîn, onu yakalayıp esir ederek Lârende'ye, Fahreddîn Bey'e gönderdi. Kara Cafer, Fahreddîn Bey'e "zamanında atası Karaman Bey için savaştığını"söyleyerek"kendisini affetmesini" istedi. Fakat Fahreddîn Bey, onu ve beraberindeki beş yüz Moğol askerini öldürttü. Olayı duyan Eretna Bey, Bâbuk Han ve Devletşâh'a "Karamanoğullarının amacının tüm Moğolları katletmek olduğunu ve başlarının çaresine bakmalarını" söyledi.

Bâbuk Han, Karamanoğulları ile savaşarak baş edilemeyeceğini, onları bertaraf etmek için hilenin gerekli olduğunu belirtti. Bunun üzerine Eretna Bey casuslar göndererek Fahreddîn Bey'in Bolkar Dağı'nda, Devle Yaylası'nda olduğunu öğrenip bu bilgiyi Moğol beylerine verdi. Bunun üzerine Bâbuk Han Eretna Bey'e askerlerini toplamasını söyledi. Bir yıl Yabağ Dağı'ndabeklediler. Bâbuk Han, Fahreddîn Bey'in kardeşi Şemseddîn Bey'in ağzından "Gazancık'ın eşkıyalarından iki yüz kişinin vilayeti

¹²⁸ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 138.-140. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

harap ettiğini” yazan bir mektup göndererek Fahreddîn Bey’den yardım istedi. Fahreddin Bey bu yardım çağrısı karşısında hemen hazırlıklarabaşladı. Mahmud Bey’in oğlu Musa Bey bunun bir hile olabileceğini öne sürdüyse de Fahreddîn Bey ve Süleyman Bey yetmişer asker ile Kanu Deresi’nedoğru ilerlediler. Bâbuk Han, Fahreddîn Bey’e “nereye gidiyorsun” diye seslenince, o bunun bir tuzak olduğunu anladı ve Bâbuk Han, Devletşâh ve Fahreddin Bey arasında savaş başladı. Fahreddîn Bey ilk anda yirmi Moğol askerini öldürdü. Daha sonra on bin Moğol askeri Fahreddîn Bey’in etrafını sardı. Bu sırada Süleyman Bey kırk askeriyle Fahreddîn Bey’in yardımına yetişti ve yedi yüz Moğol askerini öldürdüler. Bâbuk Han sekiz bin Moğol askeri ile Süleyman Bey’in etrafını çevirip onu esir etti. Fakat Fahreddîn Bey Moğol askerleri karşısında daha fazla direnemedi ve Moğollar onu yakalayıp başını kestiler. Moğollar Fahreddîn Bey’in kesik başını ve Süleyman Bey’i Eretna Bey’e gönderdiler. Süleyman Bey, Eretna Bey’e “neden hainlik yaptın, zamanında sen ona bağlıydın ve kızını Karamanoğullarına vermişti” dedi. Eretna Bey ise niyetinin “Fahreddîn Bey’i öldürtmek olmadığını, yaşanan bu olayların sebebininmelun Moğollar olduğunu” söyledi ve Süleyman Bey’e hilat verip Fahreddîn Bey’in kesik başını kendisine teslim ederek onu Lârende’ye gönderdi¹²⁹.

Fahreddîn Bey’in öldürülmesinden sonra yerine Şemseddîn Bey geçti. Fakat daha önce taht kavgasına karışan Karaman Bey onu zehirletti. Şemseddîn Bey’in öldürülmesinden sonra ise Karamanoğulları Beyliği’nin başına Alâeddîn Bey¹³⁰ geçti.

3.15.KARAMANOĞULLARININ YENİDEN TOPARLANMA ÇABALARI

Fahreddîn Bey’in ölümünden sonra Alâeddîn Bey beyliğin başına geçtiyse de bu durum Karamanoğullarında taht kavgalarına neden oldu. Taht kavgalarının sonunda beyliğin başına Süleyman Bey geçti¹³¹.

¹²⁹ Şikârî eserinde Moğol beylerinin Fahreddîn Bey tarafından öldürülmesinin nedenini belirtmemiştir. Bu durumun nedenini Fahreddîn Bey’in Moğolları bertaraf etmeye çalışması olarak açıklayabiliriz. Karamanoğullarının Moğolları bertaraf etmesine karşılık Moğollar, Moğolların Anadolu’da vekâleten valiliğini yaptığı Eretna Beyliği’nin etrafında toplanmışlar ve Eretna Bey’den yardım almışlardır. Fakat Fahreddîn Ahmed Bey’in bu faaliyetleri Moğol beyleri tarafından engellenmiş ve hadiseler Fahreddîn Ahmed Bey’in Moğollar tarafından öldürülmesi ile sonuçlanmıştır.

¹³⁰ Eserde Selçuklu Sultanı Alâeddin ile Karamanoğlu Alâeddin Bey isimleri bir karışıklığa neden olabilir. Bu nedenle Selçuklu sultanı Sultan Alâeddin olarak Karaman beyi Alâeddin Bey olarak belirtilmiştir.

¹³¹ Olaylar Şikârî’nin Karamannâme’sinin 140.-142. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Süleyman Bey'in vezirleri, ona, Karamanoğullarının sınırlarının bir zamanlar İskender Kesen'ekadar olduğunu, geniş topraklara sahip olup, güçlü bir beylik olduklarını ve beyliğin yeniden güçlenmesi gerektiğini söylediler. Süleyman Bey de beyliğin sınırlarını yeniden genişletmek için yirmi bin asker toplayıp Alâeddîn Bey'i komutan yaptı. Şemseddîn Bey'i zehirleyen ve sürekli isyan hareketinde bulunan Karaman Bey ile savaştı ve ona yardım eden beyleri de hapse attı. Süleyman Bey, Alâeddîn Bey'i, Saruhan Bey, Eşref Bey, Mentеше Bey, Aydın Bey, Hamid Bey ve Osman Bey'in yanına göndererek bağlılık durumlarını öğrenmesini, bağlı olmayan beyler ile savaşarak onları yeniden kendilerine bağlamasını emretti. Alâeddîn Bey on bin Bolkar askerini alarak Konya'ya geldi.

Turgudoğlu, Bayburtoğlu, Moğol beylerinden Atâ Bey, Bâbuk Han, Devletşâh, kendisine bağlı on dört bin asker ile Elvanoğlu, iki bin asker ile Kosunoğlu, yedi bin asker ile Gücer ve Kökez beyler İshaklı'ya gelip Moğol beylerine yetiştiler ve bu beyler Karamanoğullarına bağlılıklarını bildirdiler.

3.16.KUTLUŞAH'INKONYA'YI KUŞATMASI VE ERETNAOĞULLARINDA TAHT DEĞİŞİKLİĞİ

Eretna Bey öldükten sonra yerine oğlu Mehmed Bey geçti. Fakat Eretna Bey'in veziri Hoca Ali'nin kardeşi İbn Kürd, Mehmed Bey'i yakalayıp hapse attı¹³² ve yerine kardeşi Cafer Bey'i tahta çıkartıp Moğol beylerinden İsmail Ağa'yı kethüda¹³³ yaptı. Cafer Bey tahta geçtikten sonra Mehmed Bey serbest bırakıldı. Yeni beyi desteklemediği anlaşılan Hoca Ali, Mehmed Bey'e, tahta geçebilmesi için Karamanoğullarından yardım istemesini önerdi. Bunu üzerine Mehmed Bey on bin kişi ile Konya'ya, Davud Bey'in yanına geldi. Davud Bey olanları Süleyman Bey'e ilettili ve o da sekiz bin asker ile Kökez Bey'i yardım için görevlendirdi. Davud Bey de kendi yerine Konya'da Mahmud Bey'i bırakıp Mehmed Bey ile mücadele etmek için Kayseri'ye gitti. Eretnaoğlu Mehmed Bey, Davud Bey ve Kökez Bey yedi ay boyunca Kayseri'yi kuşattılsa da bir sonuç alamadılar. Kuşatma devam ederken Konya, Moğol beylerinden Hacı

¹³² Faruk Sümer, Anadolu'da Moğollar adlı makalesinde İbn Hacer'in Hoca Ali'nin el-Kurdî adıyla anıldığını ve Şikârî'nin İbn Kürd ile Hoca Ali'yi kardeş olarak gösterdiğini belirtmiş ve her iki kişinin aynı şahıs olabileceğini ileri sürmüştür. Sümer, s.122.

Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 142.-146. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹³³ Varsıl kişilerin ve devlet adamların buyruğunda çalışan kişilere verilen ad. Bkz. Türkçe sözlük, TDK,s.1149.

Kutluşah¹³⁴ tarafından yedi bin Tatar ile kuşatıldı. Konya'nın kuşatıldığını haber alan Davud Bey ve Mehmed Bey yirmi bin asker ile birlikte Konya'ya gelip Tatarlar ile savaştılar ve onları yenilgiye uğrattılar.¹³⁵

3.17.HACI KUTLUŞAH'IN YENİDEN KONYA'YI KUŞATMASI

Hacı Kutluşah Konya'yı kuşatmış, fakat başarılı olamamıştı¹³⁶. Kuşatmadan sonra Alâeddîn Bey Konya'da kalmaktaydı. Hacı Kutluşah, yeniden Konya'yı kuşatmak için fırsat kolluyordu. Fakat Alâeddîn Bey'in Konya'da bulunması Hacı Kutluşah için tehlike arz etmekteydi.

Kutluşah Konya'da söz sahibi olan Ahi Nahis, Ahi Murad, Kethüda Cabbar ve Bazarbaşı adlı kişilerle işbirliği yaptı. Ahi Nahis, Ahi Murad, Kethüda Cabbar ve Bazarbaşı, Eretnaoğlu Mehmed Bey'e gelip Konya'yı Alâeddîn Bey'den istemesini önermişler, bunun üzerine o da Konya'yı Alâeddîn'den istemiş, fakat Alâeddîn Bey Konya'nın Davud Bey'e ait olduğunu söyleyerek Mehmed Bey'in bu isteğini geri çevirmişti. Konya'nın verilmemesi üzerine Ahi Nahis, Ahi Murad, Kethüda Cabbar ve Bazarbaşı, Alâeddîn Bey'i Konya'dan uzaklaştırmak için ona bir mektup yazıp yardım isteğinde bulundular. Kendisinden yardım talebinde bulunulan Alâeddîn Bey kuvvetlerini toplayarak Konya'dan ayrıldı. Ahi Nahis, Kürd beyi Kutluşah'a Alâeddîn'in Konya'dan ayrıldığı haberini ulaştırdı.¹³⁷

Alâeddîn'in Konya'dan ayrıldığı haberini alan Kutluşah altı bin Kürd askeriyle İmâdeddîn Bey ise dört bin Moğol askeriyle Konya'ya geldiler. Davud Bey, Mehmed Bey ve Mahmud Bey divanda iken Kutluşah ve İmâdeddîn beylerin geldikleri, Ahi Nahis'in Kutluşah ile birleşerek Keykubad Sarayı'nı, Kürd askerlerinin de Konya'yı kuşattıklarını ve Mehmed Bey'in Sivas'a, Mahmud Bey ve Davud Bey'in ise Lârende'ye kaçtıkları haberini aldılar. Konya'da savaşacak kuvvet bulamayan Kürd askerleri Evlad-ı Halil'den yirmi dört şehzade ve dört bin Karaman askerini öldürdüler. Hacı Kutluşah, Konya'yı tamamen ele geçirdi.

¹³⁴ Eserde Kutluşah'ın adı Hacı Kutluşah, Kutluşa, Kutluşâh, Hacı Kutluşâh şeklinde farklı biçimlerde yazılmıştır.

¹³⁵ Yazar cümlelerine yer yer Tatar askeri diye başlayıp Moğol askeri olarak sonlandırmıştır. Bu ifadeden anladığımıza göre Moğol ve Tatar ifadelerini birbirlerinin yerine kullanmıştır.

¹³⁶ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 146.-147. sayfaları arasında anlatılmaktadır..

¹³⁷ Yazar Hacı Kutluşah'ı bir Moğol beyi bir de Kürd beyi olarak tanımlamıştır. O, anlaşıldığı kadarıyla o dönemin beylerini maiyyetlerinde bulunan askerlere göre adlandırmıştır. Bu durumu Kutluşah'ı hem Kürd beyi hem de Moğol beyi olarak göstermesi ile açıklayabiliriz.

Konya'nın kuşatılmasıyla Sivas'a kaçan Mehmed Bey derviş kılığına girmişti. Fakat kısa süre sonra dervişin Mehmed Bey olduğu anlaşılınca İbn Kürd'e Mehmed Bey'in Sivas'ta olduğu haberi verildi. Bunun üzerine İbn Kürd, Mehmed Bey'in yanına gelerek taht kavgasında Karamanoğullarına uyup destek vermediği için ondan af diledi ve affedildi. İbn Kürd, Mehmed Bey'e önce Sivas'ın, daha sonra ise Kayseri'nin ele geçirilmesini önerdi.

Mehmed Bey ile giriştiği taht kavgasını kazanan Cafer Bey, Hoca Ali'yi hazineye bakmakla görevlendirmişti. Mehmed Bey'in Sivas'a geldiğini öğrenen Hoca Ali hazinelerle birlikte Sivas'a, Mehmed Bey'in yanına geldi.

Mehmed Bey tahtı ve Kayseri'yi ele geçirmek için on bin Moğol askeri ve on bin Kürd askeri toplayıp Kızılırmak kenarına yerleşti. Kuvvetlerini toplayıp gelen Cafer Bey Mehmed Bey ile yaptığı savaşta yenilgiye uğradı ve Mehmed Bey Rum diyarını(Kayseri ve çevresi) ele geçirdi.

3.18.MOĞOL BEYİ İSMÂİL AĞA'NIN ILGIN'A BEY OLMASI

Kürd Beyi Kutluşah, emrindeki askerler ile Konya'yı kuşattı¹³⁸. Bunun üzerine Sultan Alâeddîn Keykubad Konya'yı ele geçirmek için harekete geçti. Sultan'ın bu faaliyetinden rahatsız olan, ayrıca Karaman Bey döneminde Sivas şehrinin, Kürd beyi Hacı Bahadır'ın elinden alınması ve Eretnaoglu Mehmed Bey'in Alâeddîn ile birleşerek Eretna Bey'in Sivas'ta hâkimiyet sağlamasını da kabullenemeyen İbn Kürd, Karamanoğullarına karşı harekete geçti. Bu nedenle İbn Kürd, Hoca Ali ile bir araya gelerek Eretna Mehmed Bey'e "Alâeddîn ile İbn Kürd arasında tercih yapması gerektiğini" ifade ettiler. Bu durumdan endişeye kapılan Mehmed Bey Kayseri'ye kaçtı. Bunun üzerine İbn Kürd, dört bin asker ile Hoca Ali'yi Mehmed Bey'in yakalanıp hapse atılması için görevlendirdi. Hoca Ali, Mehmed Bey'i yakalayarak hapse attı ve tüm Rum diyarını (Kayseri ve çevresi) ele geçirdi. Mehmed Bey gizli yollardan Sultan Alâeddîn'e bir mektup göndererek ondan yardım istedi. Mehmed Bey'in yardım isteği üzerine Alâeddîn yedi bin davudî¹³⁹ zırhlı asker ve sekiz bin yaya Bolkar askerini toplayarak bunların başına da Gücer Bey'i komutan olarak görevlendirdi. Turgudoğlu, Kosunoğlu ve Kökez Bey'i on bin atlı asker ile İsmâil Ağa'yı da altı bin Moğol askeri

¹³⁸ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 150.-154. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹³⁹ Hz. Davud'un Calud Savaşı'nda kullandığı zırh. Ferit Develioğlu, Osmanlıca Türkçe Lûgat, Ankara 1999, s.176.

ile yardıma gönderip kendisi de Oğuz Han ve kardeşi Davud Bey ile ilerlemeye başladı. Öte yandan İbn Kürd de otuz bin Kürd askerini toplayıp hareketegeçmişti. Yapılan savaşta Sultan Alâeddîn'in askerleri Kürd askerlerini yenilgiye uğrattılar. Mehmed Bey hapisten çıkartıldı ve tekrar tahta oturdu. İbn Kürd aldığı yenilgi karşısında Sivas'a kaçtı ve tüm Kürd ve Türkmen askerlerini bir araya topladı. Hoca Ali ile buluşup olanları anlattı ve ona emrindeki askerler ile Lârende'yi harap etmesini söyledi. Kendisi de topladığı askerler ile Kayseri'ye geldi. Bunu duyan Mehmed Bey hemen Lârende'ye kaçtı. İbn Kürd Aksaray'a ilerledi ve burayı kuşattı. Fakat şehri alamadı ve buradan Konya'ya geçti. Konya'da bulunan Hacı Kutluşah, İbn Kürd ile bir araya geldi ve onababılığını bildirdi. İbn Kürd kırk bin Kürd askerini topladı ve savaşa hazır olması için Karamanoğlu Süleyman Şah'a haber gönderdi. Haberi alan Süleyman Şah savaşmak için hazırlıklara başlayıp Sultan Alâeddîn'e de asker toplaması için emir verdi. Bunun üzerine Sultan Moğol beyleri ve sahil beylerini toplayıp Mehmed Bey'i de yanına alarak Beyşehir'e geldi ve sekiz bin Moğol askeriyile onları karşılayan İsmail Ağa'yı da alıp hep birlikte Akşehir'e geçtiler. Müttefiklere İshaklı'dan yedi bin askeriyile Devletşâh ve Atâ Bey de katıldı. Yirmi bin Moğol askeri topladılar. Ayrıca on bin asker ile Osman Bey, dört bin asker ile Hamidoğlu İlyas Bey de yardım için geldiler. Sultan Alâeddîn İsmail Ağa'yı Mehmed Bey'in kethüdası yapıp Ilgın şehri beyliğine getirdi. Atâ Bey asker toplamak için dört bin Moğol askeri ile Teke diyarına hareket etti. Burada Aydınoğlu beş bin asker, Menteşeoğlu ve Eşref Bey ona dört bin asker yardımında bulundu ve Alâeddîn de yirmi iki bin asker ile Lârende'ye geldi. Otuz bin Bolkar'a ek olarak Gülnar Bey de Turgud askerini topladı. Toplamda elli iki bin asker çıkardılar. Kökez Bey Bolkar askerine komutan yapıldı ve her iki kuvvet arasında savaş başladı. Saruhanoğlu ve Karamanoğlu kuvvetleri Lârende'yi ele geçirdiler. İbn Kürd, Hacıbeyleroğlu ile anlaşarak Akşehir'in alınması için on bin asker gönderdi. Mehmed Bey Akşehir'in savunması için şehirde üç bin asker bıraktı ve Moğol beylerinden İsmail Ağa, Bâbuk Han, Devletşâh ile yirmi sekiz bin asker ile İbn Kürd'ün askeriyile savaştılar. Moğol askerleri geri çekilmeye başlarken Hamidoğlu ve Osman Bey'in yedi bin asker ile yardıma gelmesiyle kuvvet buldular. Osman Bey'in kuvvetleri Hacıbeyler'in tuğunu yıktı ve Devletşâh'ın askerleri de Hacıbeyler'in birliklerini dağıttı. Böylece Kürd askerleri geri çekilmeye başladılar.

Askerlerinin geri çekildiğini öğrenen İbn Kürd hemen dört bin Kürd askeri ile Hacı Kutluşah ve Galincan'ı Konya'da bırakıp otuz bin Kürd askeriyile Meldus

Kalesi'nedoğru harekete geçti. İbn Kürd'ün ardından Hacıbeyleroğlu ve Hoca Ali de harekete geçti ve kırk sekiz bin Kürd, Türkmen ve Moğol askerinin tamamı savaşa dâhil oldu. İbn Kürd savaşta Osman Bey ve Hamid Bey'i (Hamidoğlu İlyas) esir aldı. Mehmed Bey ile Devletşâh savaştan kaçtılar ve dokuz bin Moğol askeri toprağa dıştı. Kuvvetleri azalan Moğollar geri çekilmeye başladılar. Bu nedenle İbn Kürd'ün kuvvetleri Lârende'ye doğru ilerlemeye başladı. Hacı Kutluşah ile Konya'da savaşan Alâeddîn Keykubad'a askerlerinin yenilgiye uğrayıp geri çekildiği, Osman Bey ve Hamid Bey'in esir dıştığu ve Mehmed Bey'in kağtığını bildirdiler. Bunları öğrenen Sultan Alâeddîn, Kökez Bey'i on bin asker ile yardıma yollayarak hemen arkasından da Kosunoğlu, Kaya Bey, Turgudoğlu, Elvan Bey ve Mirza Bahadır'ı gönderdi. Kökez Bey Bolkar askeri ile hareket ederken Hacıbeyler ve kuvvetiyle karşı karşıya geldi. Savaşa tutuştular. Kökez Bey, Hacıbeyler'in askerlerini yenilgiye uğrattı. Hacıbeyler'in yenilgiye uğradığının haberini alan İbn Kürd dört bin Türkmen ve Kürd askerleriyle Konya'ya gelirken Kökez Bey'in himayesindeki Bolkar askeri ile karşılaştı ve savaşmaya başladı.

Kökez Bey'in bin Kürd ile savaştığını öğrenen Alâeddîn Keykubad, Turgud ve diğer askerleriyle yardıma geldi. Esaretten kurtarılan Osman Bey, Mehmed Bey'i bulmak için harekete geçti ve onu Alaşehir'de buldu. İsmâil Ağa sekiz bin Moğol askeri ile Devletşâh ise yirmi bin Moğol askeriyle toplandılar ve Osman Bey, Mehmed Bey ve onun komutanları da yirmi sekiz bin Moğol askeriyle, Alâeddîn'e yardım etmek için Medusa'ya doğru harekete geçtiler. Yapılan savaşta Tatar ve Karaman beylerinin askerleri üstünlük sağladılar ve savaşın ikinci günü yirmi bin Kürd askeri toprağa verildi. Savaş Karamanoğulları tarafından kazanıldı. Savaşın sonunda İbn Kürd ve Hoca Ali Sivas'a kaçtılar ve Mehmed Bey Kayseri'de tekrar tahta geçti. Daha sonra ise Hacıbeyleroğlu, Süleyman şah tarafından serbest bırakıldı. Fakat Konya Kürdlerin elinde kaldı.

3.19.LÂRENDE'NİN İSMAİL AĞA'YA EMANETOLARAK VERİLMESİ

Karamanoğullarının veziri Ârız Bey, Konya'nın Kürdlerin elinde olmasını tehlikeli bulmaktaydı¹⁴⁰. Karamanoğullarından Süleyman şah rüyasında "Hazreti Mevlana'nın

¹⁴⁰ Olayşikârî'nin Karamannâme'sinin 157. sayfasında anlatılmaktadır.

Konya şehrini Kürdlerin elinden kurtarmasını ve şehrin tüm evliyalar tarafından kendisine bağışlandığını söylediğini” gördü.

Süleyman Şah gördüğü rüyayı vezir Ârız’a (Pir Ârız) anlattı ve vezir rüyayı “Konya’yı fethetmesi gerektiği ve eğer bu işe girişirse başarılı olacağı” şeklinde yorumladı.

Süleyman Şah Konya’yı Kürdlerin elinden almak için harekete geçti ve Alâeddîn Keykubad’ı görevlendirdi. Yirmi altı bin asker toplayıp Konya’ya geldiler ve burada Kürd askerleriyle savaştılar. Savaşın sonunda Kürd askerleri yenilgiye uğradı ve şehir Karamanoğullarının denetimine girdi. Süleyman Şah şehri Alâeddîn’e verdi ve kendisi Lârende’ye döndü. Bir süre sonra topraklarını İsmail Ağa’ya bırakıp işleri ve eğlence ile meşgul oldu.

3.20.İBN KÜRD’ÜN TEKRAR SALDIRMASI

Süleyman Şah tarafından serbest bırakılan Hoca Ali yirmi bin Türkmen askeri toplayıp Sivas’a, İbn Kürd’ün yanına gelip Süleyman Şah’ın Erciyes Dağı’nda işleri ve eğlence ile meşgul olduğunu, bu fırsatın değerlendirilmesi gerektiğini söyledi¹⁴¹. Bunun üzerine İbn Kürd otuz yedi bin Kürd askerini toplayarak Kızılırmak çevresinde karargâhını kurdu. İbn Kürd’ün Kızılırmak çevresinde olduğu haberini alan Mehmed Bey, İbn Kürd ile savaşması için İsmail Ağa’yı öncü kuvvet olarak görevlendirdi. İsmail Ağa on bin Moğol askeri ile harekete geçti ve Kızılırmak çevresinde konuşlanan İbn Kürd’ün askerlerine gece baskını düzenledi. Fakat Moğollar giriştikleri mücadelede geri çekilmeye başlarken yirmi sekiz bin asker ile Mehmed Bey savaşa katıldı. İbn Kürd, Mehmed Bey’in kuvvetleri karşısında yenilgiye uğradı ve Mehmed Bey savaşta İbn Kürd’ü yakalayıp onu öldürüp başını kesti. İbn Kürd’ün öldüğünü duyan Hoca Ali Sivas’a kaçtı. Mehmed Bey, Hoca Ali’nin arkasından gelerek Sivas’ı ele geçirdi ve buradan Kayseri’ye geçti. Daha sonra da tüm Rum diyarını ele geçirdi.

3.21.KARAMANOĞLU ALÂEDDİN BEY’İN BEYŞEHİR’İ İSMAİL AĞA’DAN ALMASI

İsmail Ağa, Karamanoğlu Alâeddîn Bey tarafından Mehmed Bey’e kethüda yapılmıştı¹⁴². Selçuklu hükümdarı Sultan Alâeddîn tarafından İsmâil Ağa’ya verilen

¹⁴¹ Olaylar Şikâri’nin Karamannâme’sinin 150-152. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹⁴² Olaylar Şikâri’nin Karamannâme’sinin 152.-160. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Beyşehir'i teftişe gelen Karamanoğlu Alâeddîn Bey, İsmail Ağa'nın Mehmed Bey ve Rum diyarına kethüda olmasını bahane ederek Beyşehir'i ele geçirdi ve sekiz bin asker ile Elvan Bey'i burada bıraktı.

Kutluşah askerlerini toplayıp Kayseri'ye gelerek yaşananları İsmail Ağa'ya anlattı. İsmail Ağa, Mehmed Bey'e gelerek kendisinin kethüdası olması ve hizmetinde bulunması dolayısıyla Alâeddîn Bey tarafından topraklarının zapt edildiğini anlatıp ondan şikâyetçi oldu. Mehmed Bey İsmail Ağa'nın şikâyetleri üzerine Süleyman Şah'a bir mektup göndererek yaşananları anlattı. Alâeddîn Bey ise faaliyetlerine devam etmekte olup Kutluşah'ın denetiminde olan Mure ve çevresini de ele geçirmişti. Moğollar Alâeddîn Bey'in bu saldırısı karşısında geri çekilip Mure Kalesi'ne sığındılar. Kutluşah İsmail Ağa'ya tekrar haber göndererek Alâeddîn Bey'in faaliyetlerini anlattı. Bunun üzerine İsmail Ağa, Alâeddîn Bey'i tekrar şikâyet etti. Mehmed Bey'in İsmail Ağa'ya bildiklerinden geri kalmamasını bildirmesinden sonra İsmail Ağa dört bin asker ile kardeşi Kutluşah'ı önden yolladı ve daha sonra on bin asker daha toplayıp Beyşehir'e gönderdi. Alâeddîn Bey ise beş bin asker ile Mirza Bey'i Beyşehir'e göndermişti. Mirza Bey'in gelmesiyle Moğollar yine kaleye sığınmak zorunda kaldılar. Alâeddîn Bey ise av bahanesiyle on bin asker toplayıp Beyşehir'e geldi. Savaş sonrası ele geçirdiği mahsulleri Alâeddîn Bey'e teslim etmek için yola koyulan Mirza Bey, yolda Kutluşah'ın kuvvetleriyle karşılaştı ve her iki taraf arasında savaş meydana geldi. Savaşın ikinci günü İsmail Ağa da kuvvetleriyle birlikte muharebeye dahil oldu ve Mirza Bey yenilgiye uğradı. Bunun üzerine Alâeddîn Bey, Kökez Bey'i dört bin asker ile Mirza Bey'e yardıma gönderdi ve ardından kendisi de on bin asker ile birlikte savaşa katıldı. Alâeddîn Bey'in savaşa katılmasıyla savaş daha da şiddetlenip uzadı ve sekizinci gün Moğol askerleri geri çekilmeye başladılar.

İsmail Ağa Sivas'a gelip olanları Mehmed Bey'e anlattı. Bunun üzerine Mehmed Bey asker toplayıp Aksaray'a gelerek burada bulunan Alâeddîn Bey'in kardeşi Davud Bey'i esir alıp tekrar Kayseri'ye döndü. Süleyman Şah ise Mehmed Bey'e mektup gönderip kardeşinin serbest bırakılmasını istemişse de Mehmed Bey Sinan Naib ile Süleyman Şah'a bir mektup göndererek "Alâeddîn Bey'in İsmail Ağa'nın şehrini ele geçirmesi ve dört bin Moğol askerini öldürmesinden" dolayı onun bu isteğine olumsuz cevap vermiştir. Süleyman Şah, Mehmed Bey'in mektubunu Alâeddîn Bey'e gönderdi. Bunun üzerine Alâeddîn Bey asker toplayıp Lârende'ye geldi ve burada da yirmi sekiz bin asker topladı. On bin Bolkar askerini önden Aksaray'a gönderdi.

Erciyes Beyi Evrân Bey, Mehmed Bey'in veziri Hoca Ali ile buluşarak "Alâeddîn Bey ile Mehmed Bey arasındaki savaşta Alâeddîn Bey'in galip geleceği endişesiyle" bu savaşın olmaması için Maraş Beyi Zülkadir aracılığı ile barışın sağlanması gerektiğini belirtti ve beyler bu konuda anlaşdılar. EvrânBey harekete geçip Zülkadir Beyi aracı kılarak her iki hükümdar arasında barışı sağladı.¹⁴³

3.22.İSMAİL AĞA'NIN ERETNAOĞLU MEHMED BEY'E KARŞI İSYANI

Eretnaoğlu Mehmed Bey, Alâeddîn Bey ile barış yaptıktan sonra Rum diyarını İsmail Ağa'nın denetimine bırakıp kendisini eğlenceye bırakmıştı¹⁴⁴. Fakat bir yıl geçtikten sonra İsmail Ağa, Eretnaoğlu Mehmed Bey'in, "Alâeddîn Bey'in İsmâil Ağa'nın elinden haksız yere Beyşehir'i almasının intikamını almaması"ve Alâeddîn Bey ile barış yapmasını bahane ederek Mehmed Bey'e karşı isyanda bulundu. İsmail Ağa'nın isyanını duyan Alâeddîn Bey yirmi sekiz bin asker toplayıp Beyşehir'e geldi ve on bin Bolkar askerini çevredeki yolların tutulması için görevlendirdi. İsmail Ağa'nın yirmi beş bin askeri ile yolda Bolkar askerleri ile karşılaşmasıyla savaş başladı ve yirmi sekiz bin asker ile Mirza Bahadır, Bolkar askerine yardıma geldi. Fakat İsmail Ağa, Karamanoğlu askerlerini yenilgiye uğrattı. Daha sonra savaşa katılan Alâeddîn Bey İsmail Ağa ve kuvvetlerini yenilgiye uğrattı. İsmail Ağa Alâeddîn Bey'den af dilediyse de dileği kabul etmedi ve Alâeddîn Bey, İsmail Ağa'yı bacağından okla yaralayıp esir etti. İsmâil Ağa ile Alâeddîn Bey'in savaştığını duyan Süleyman Şah, Gücer Bey ile Alâeddîn'e bir mektup göndererek İsmail Ağa'nın serbest bırakılmasını istemişti. Süleyman Şah'ın bu emri üzerine Alâeddîn de İsmail Ağa'yı serbest bıraktı. Serbest kalan İsmail Ağa Lârende'ye gelerek Süleyman Şah'a bağlılığını bildirdi ve Süleyman Şah Beyşehir'i tekrar ona verdi. Beyşehir'e dönen İsmail Ağa kardeşi Mir Hasan ile

¹⁴³ Karamanoğulları, İsmail Ağa'nın Mehmed Bey'e ve Kayseri civarına kethüda edilmesini bahane ederek Moğolların üzerine savaş açmışlardı. Moğollar, Karamanoğullarının bu saldırıları karşısında Eretnaoğlu Mehmed Bey'e başvurular. Bu durum Moğolların Eretnaoğullarının Ebu Said Bahadır Han'ın Anadolu'daki vekil valisi olmasından kaynaklanmaktadır. Bkz. Göde, s. 295. Ayrıca, esere göre Karamanoğullarının Fahreddîn Ahmed Bey döneminden itibaren Moğolları bertaraf etmek gibi bir amaçları bulunmaktadır. Alâeddîn Bey'in İsmâil Ağa'nın elinden Beyşehir'i almasını bu bağlamda ele alabiliriz. Karamanoğullarının Moğolları bertaraf etme politikası Bezm-u Rezm eserine yansımış ve eserde bu mesele ile ilgili Moğol emirlerinden bir kısmının Sultan(Kadı Burhaneddin)'in huzuruna gelerek Karamanoğlu'nun inat v efesat bir kimse olduğundan ve Moğol askerlerine eziyet edip onların üzerine haramiler göndererek ellerinde neleri varsa aldıklarından şikâyet etmişlerdir. Aziz B. Esterâbâdi, Bezm u Rezm Eğlence Ve Savaş, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay. Ankara 2014, s.305.

¹⁴⁴ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sinin 160.-162. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Süleyman Şah'a hediyeler gönderip tekrar af diledi ve Alâeddîn Bey ile anlaşmalar yaptı.

İsmail Ağa (Moğollar) ile Karamanoğullarının barış yaptığı haberini alan Eretnaoğlu Mehmed Bey, Moğollar ile Karamanlıların birleşerek kendi topraklarını ele geçirecekleri korkusuyla bütün Kayseri ve Sivas askerlerini topladı.

Süleyman Şah'ın yanında bulunan Kâsım, Saadeddîn ve Karaman beyler Mehmed Bey'e mektup göndererek "Lârende'ye gelmesini ve kendilerinin Gülnar, Bolkar ve Mut askerlerini toplayıp Süleyman Şah'ı öldürerek Alâeddîn Bey'i de yenilgiye uğratmak istediklerini, bunun için de kendiler ile işbirliği yapmasını" istediler. Bu öneriyi kabul eden Mehmed Bey askerlerini alarak Lârende'ye geldi. Süleyman Şah durumu öğrendi ve hemen on bin Bolkar askeri, Gülnar, Mut, Silifke beyleri, Ma'mûriyye, Tarsus ve Kosun'un askerlerini bir araya getirdi. Toplamda otuz bin asker toplamıştı. Süleyman Şah, veziri Ârız Pir ve Mahmud Ağa'yı, Mehmed Bey'in neden geldiğini öğrenmek için onun yanına gönderdi.

Mehmed Bey, Kürd beylerinin savaşmayı doğru bulmamalarından ve Karaman askerlerinin çokluğundan dolayı savaşmaktan vazgeçmişti. Mahmud Ağa ve Ârız Pir'e, geliş sebebinin Süleyman Şah'ın atını çok beğenmesi olduğunu ve atıkendisine vermesinirica etmek için geldiğini bildirdi.

Mehmed Bey'in geliş amacı hakkında bilgilendirilen Süleyman Şah, ona bir mektup gönderdi. Mektubunda, "dost olanın dostunu ziyaret etmek için bu şekilde gelmeyeceğini, asıl geliş amacının savaş olduğunu" söyledi ve ekledi: "Senin askerlerin Tatar, Kürd, Türkmen, Rum ise benim askerlerim de Moğol, Bolkar ve Yunan askerleridir." Ayrıca Mehmed Bey'e atını da gönderdi¹⁴⁵ Savaşmaktan çekinen Mehmed Bey kendisine verilen atı da alıp Kayseri'ye döndü.

3.23.KARAMANOĞULLARINDA TAHT DEĞİŞİKLİĞİ VE MOĞOLLARIN ALÂEDDİN BEY'İ ŞAH OLARAK İSTEMEMELERİ

Karamanoğlu Mehmed Bey döneminde Ankara Atâ Bey'e, İlgın Devletşâh'a ve İshaklı da Cafer Bey'e, buradaki mahsuller de Moğol beylerine verilmişti¹⁴⁶.

¹⁴⁵ OlaylarŞikârî'nin Karamannâme'sinin 162.-163. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹⁴⁶ Moğollar Karamanoğullarında yaşanan taht değişikliği meselesine dahil olmuşlardı. Alâeddîn Bey'in tahta çıkması istemiyorlardı. Bunun sebebi Alâeddîn Bey'in Moğollara karşı tutumudur. Daha önce işlediğimiz konulardan anlaşılacağı üzere, Alâeddîn Bey'in, yazarın belirttiğine göre Moğollara karşı

Karamanoğullarında taht değişikliği yaşanınca Moğol beylerinin egemen olduğu yerlerde Alâeddîn Bey adına sikke kesildi ve hutbe okundu. Ayrıca Moğol beylerinden bac vergisi istedi. Moğol beyleri, Alâeddîn Bey'in Moğollara karşı tutumundan vetahta Süleyman Şah'ın gelmesinden yana oldukları için Alâeddîn Bey'in tahta çıkışına karşı geldiler ve asker toplayıp Akşehir'e geldiler. Akşehir'de bulunan Moğol beyi Uzun Hasan, Moğol beylerinin asker toplayarak Akşehir'e geldiğini bir mektupla Alâeddîn Bey'e bildirdi. Alâeddîn Bey, Kayahan, Oğuz, Bolkar, Kosunoğlu, Turgudoğlu ve beyleri ile birlikte yirmi sekiz bin asker toplayıp Akşehir'e gelerek gece baskını ile Moğolların üzerine saldırdı. Yapılan savaşta Atâ Bey ve Devletşâh esir düştü, Cafer Bey ile Menteşe Bey kaçtı. Alâeddîn dört yüz Moğol beyini hapse attı. Moğolların bu yenilgisiyle birlikte Alâeddîn Bey tüm Moğol beylerini ortadan kaldırmak istediysede Beyşehir'den İsmail Ağa, Alâeddîn Bey'e gelip özür dileyerek Moğol beylerinin serbest bırakılmasını istedi. Alâeddîn Bey Kökez Bey'e tüm Moğol beylerinin hapisten çıkarılmasını emretti ve Moğol beyleri serbest bırakıldı. Alâeddîn Bey Moğol beylerine hilat verdi ve şehirlerini yeniden kendilerine verdi.

3.24.KARAMANOĞLU SÜLEYMAN ŞAH'IN ÖLÜMÜ VE MOĞOLLARIN YENİDEN İSYANI

Karaman Bey tahtta hak iddia edip yeniden isyan etti ve bu defa Karamanoğlu Kâsım Bey, Karaman Bey ve Hacıbeyleroğlubirleşip Süleyman Şah'a tuzak kurarak ona Ârız Pir'in vefat ettiğini haberini gönderdiler¹⁴⁷. Süleyman Şah cenaze işleri için kaleden çıkınca saldırıya uğradı. Tekrar kaleye sığınmışsa da aldığı yaralardan dolayı vefat etti(1361 yılında).¹⁴⁸ Süleyman Şah'ın ölmesiyle tahta Kâsım Bey geçti. Karaman Bey kethüda, Hacıbeyleroğlu ve Saadeddîn Bey ise vezir oldular. Mehmed Bey'e mektup yazıp Süleyman Şah'ın öldürüldüğü haberini ulaştırdılar. Mehmed Bey askerlerini toplayıp Kayseri'den harekete geçti. Süleyman Şah'ın adamlarının bazıları ve

olumsuz tutum sergilemesi ve İsmail Ağa'nın elinden Beyşehir'i almak istemesi ve benzeri olaylar Moğollar tarafından unutulmayıp Alâeddîn Bey'in tahta geçmesi sırasında Moğolların tepkisine neden olmuştur.

¹⁴⁷ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 165.-179. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹⁴⁸ Süleyman Bey akrabaları tarafından bir tuzak ile sarayından çıkartılarak öldürülmüştür. Süleyman Bey'in ölümünden sonra yerine Kâsım Bey geçtiyse de bu durum uzun sürmedi ve Alâeddîn Bey Kâsım Bey'i bertaraf ederek Karamanoğullarının başına geçti ve kardeşine tuzak kuranları yakalayıp hepsini öldürdü. Bkz. Uzunçarşılı, s. 12-13; Yaşar Yücel - Ali Sevim, Türkiye Tarihi I,TTK Yay. Ankara 1990, s.246; Sümer, Karamanoğulları, s.457.

oğullarından Gücer Firûz Bey Konya'ya gelip olanları Alâeddîn Bey'e anlattılar ve o da askerlerini toplayıp harekete geçti.

Moğol beylerinden bir kısmı Alâeddîn Bey'i desteklerken bir kısmı da ondan desteğini çekmişti. Alâeddîn Bey'e desteğini sürdüren İsmail Ağa, ona Mehmed Bey'in Moğol beyleri Kutluşah, Bâbuk Han ve Atâ Bey ile anlaşacağını, bu nedenle de Konya'dan ayrılmaması gerektiği haberini gönderdi. Alâeddîn Bey yirmi iki bin asker ve kırk pehlivan ile Konya şehrinin önünde karargâhını kurdu. Mehmed Bey ve yirmi altı bin asker ve Moğol beyleri de Konya'ya gelerek burada karargâhlarını kurdular. Her iki taraf arasında bir hafta boyunca yazışma olduysa da barışa ikna olunmadı ve savaş kaçınılmaz oldu. Savaşta Kökez Bey yirmi sekiz Moğol öldürdü. Buna karşılık Kutluşah, Kökez Bey'i yaraladı. Oğuz Han yüz Moğol askerini yaraladı. Kara Cafer ise Oğuz Han'ı yenilgiye uğrattı ve Alâeddîn Bey Kara Cafer'i yenerek esir etti. Savaş esnasında Alâeddîn Bey, Mehmed Bey'e haber göndererek ikisinin güreşmesini (devlet sınama) ve galip gelenin savaşta galip sayılmasını önerdi. Yapılan güreşte Alâeddîn Bey, Mehmed Bey'i yendi. Mehmed Bey, Alâeddîn Bey'e yenilince Kürd, Moğol ve Rum askerleri savaşmaya başladı. Savaş devam ederken Bâbuk Han ve Devletşâh yirmi sekiz bin askerle Mehmed Bey'e yardıma geldiler. Böylece Mehmed Bey'in asker sayısı elli bine ulaşmıştı. Karaman askerleri Mehmed Bey'in askerleri karşısında tutunamayıp geri çekilmeye başladılar. Alâeddîn Bey gece baskını düzenleyerek Bâbuk Han ve Devletşâh'ı yenilgiye uğrattı onları esir etti. Bu gece baskını dolayısıyla Mehmed Bey güçsüz duruma düştü. Lârende'de tahtını ele geçiren Kâsım Bey ve Karaman Bey, Mehmed Bey'e erzak yardımında bulundular.

Kürd beyleri savaşta Kökez Bey'i yakalayarak esir ettiler. Fakat Mehmed Bey Kökez Bey'e hilat verip "amacının savaşmak olmadığını ve Moğol beylerinin sözüne uyduğu için savaş çıktığını" söyleyerek onu Alâeddîn Bey'e gönderdi. Osman Bey ve Karaman Bey'in araya girmesiyle taraflar arasında anlaşma sağlandı. Fakat Mehmed Bey yeni bir plan yaparak Atâ Bey ile anlaştı.

Atâ Bey ile Mehmed Bey anlaşarak Atâ Bey'in on bin Moğol askeri ile Konya'da kalmasını ve Alâeddîn Bey'in kuvvetlerini dağıtmasını kararlaştırdılar. Mehmed Bey, Alâeddîn'e "Moğolların Ankara'yı ele geçirdiğini, duruma müdahale için ayrılması gerektiğini ve dönene kadar Atâ Bey'in Konya'da kalmasını" söyleyip ondan izin istedi ve şehirden ayrıldı.

Alâeddîn Bey eğlencedeyken Atâ Bey, kardeşi Cafer Bey'in emrine, Konya'yı ele geçirmesi ve Bâbuk Han ile Devletşâh'ı hapisten çıkarması içindört bin asker verdi. Kendisi de Alâeddîn Bey'i yakalamak içindört bin asker ile onun yanında kaldı.

Cafer Bey Konya'yı ele geçirip Bâbuk Han ve Devletşâh'ı hapisten çıkardı ve Ilgın'ın Mehmed Bey'e ait olduğunu ilan etti. Atâ Bey ise Alâeddîn Bey ve kırk pehlivanını(yanında bulunan yardımcı veya askerlerini) esir etti. Daha sonra da Mehmed Bey'e mektup yollayarak Alâeddîn Bey'in esir edildiğini bildirdi. Bunun üzerine Mehmed Bey Konya'ya gelip tahta oturdu. Alâeddîn Bey hapsedildi ve ölümüne karar verildi.

Davud Bey iki bin kişi ile İsmail Ağa'nın yanına gelip olayları anlattı. İsmail Ağa, Alâeddîn Bey'e yardım etmek için on bin asker toplayıp, Davud Bey ile birlikte harekete geçti. Daha sonra on bin Karaman askeri daha gelip Davud Bey'in emrine girdi ve Konya'ya doğru harekete geçtiler.

Bâbuk Han ve Devletşâh "Alâeddîn Bey'in her şeye rağmen şahlarının oğlu ve velinimetleri olması"dolayısıyla öldürülmesine razı olmadılar. Lal Ağa ile birlikte zindana gidip Alâeddîn Bey'den özür dileyerek onu ve kırk pehlivanı hapisten çıkardılar. Alâeddîn Bey ve kırk pehlivanı, Lâl Ağa ve zindan görevlisi Rüstem kaçtılar. Konya'dan ayrılıp bir mağaraya saklandılar. Mağaraya saklanan Alâeddîn Bey, İsmail Ağa ve Davud Bey'in askerlerine rastladı. Meselenin ne olduğunu, bunun bir tuzak olup olmadığını anlamak için Gücer Bey ve Rüstem'i gönderdi. Gücer Bey askerlerin Davud Bey ve İsmail Ağa'nın askerleri olduğunu bildirdi.

Alâeddîn Bey İsmail Ağa ile birlikte Beyşehir'e döndü. Ârız Pir'i onun yanına getirdiler ve Mahmud Paşa, Melik Arslanoğlu, Halil Bey ve Hızır Paşa'yı da getirip vezir, Kökez Bey'i kapıcıbaşı, Rüstem Bey'i mirahur, Oğuz Han'ı da kethüda yaptılar. Alâeddîn Bey otuz bin asker ile Beyşehir'den çıkıp Sırşaad Kalesi'ne geldi. Kalenin beyi olan Galincâ kaleyi vermedi ve bu nedenle Alâeddîn Bey ve Galincâ arasında savaş çıktı. Bu savaşta Alâeddîn Bey, kaleyi Galincâ'nın elinden alıp onu esir etti. Burada birkaç gün kaldıktan sonra Galincâ'yı serbest bıraktı ve buradan ayrıldı.

Alâeddîn Bey'in kaçtığını öğrenen Mehmed Bey, Atâ Bey ve Ali Bey'i on bin asker ile onu yakalamaları için görevlendirdi. Alâeddîn Bey ise Kökez Bey ve Davud Bey'in emrine on bin asker vererek onları Atâ Bey'in yakalanması için görevlendirdi. Kendisi de bütün Karaman askerini toplayıp Konya'ya doğru harekete geçti. Davud Bey Konya'ya ulaşmadan Ali Bey ve Atâ Bey ile karşılaştı ve iki taraf arasında savaş

meydana geldi. Kökez Bey yedi bin asker ile Davud Bey'e yardıma geldi ve savaşın sonunda Moğol askerleri yenildi. Dört bin kişi esir düştü. Alâeddîn Bey, esir edilen Ali Bey'in öldürülmesi için emir verdi. Ali Bey'in başı Mehmed Bey'e gönderildi. Atâ Bey Konya'ya kaçıp Mahmud Bey'in yanına geldiğinde Ali Bey'in kesik kafasını gördü. Mehmed Bey'e, Alâeddîn Bey'in kırk bin askere sahip olduğunu, onunla savaşmanın doğru olmadığını ve Sivas'a gidilmesini söyledi.

Alâeddîn Bey Mehmed Bey'e mektup gönderip savaşa hazır olmasını söyledi. Fakat Mehmed Bey Konya'da Ali Zerger adındaki bir adamını bırakıp Sivas'a kaçtı. Alâeddîn Bey'in geldiğini duyan Ali Zerger savaş için askerlerini topladı ve Yakub Bahşayış, Turgudoğlu, Lal Ağa ve Kayaoğlu'nu şehirde bırakarak harekete geçti. Alâeddîn Bey ve Ali Zerger arasında savaş başladı. Savaş sırasında Kayaoğlu, Turgudoğlu, Bayburt, Lal Ağa ve Yakub Bahşayış Alâeddîn Bey tarafına geçtiler. Savaşın üçüncü günü Ali Zerger'in askerleri geri çekilip kaçtı ve Alâeddîn Bey sekiz bin Moğol askerini kaçan düşman birliklerinin arkasından gönderdi. Kökez Bey Alâeddîn Bey'e on bin Bolkar askeri gönderdi ve o da Konya'yı tekrar ele geçirdi. Kökez Bey, Alâeddîn'in tarafında olmayan beyleri yakaladı ve ilk olarak Taceddîn Bey'i, daha sonra ise Hacıbeyleroğlu Halil, Şeyh Yunus, Saadeddîn Bey, Kâsım Bey ve Karaman Bey'i öldürdü.

Moğol beylerinden Devletşâh ve Bâbuk Han askerlerini toplayıp Lârende'ye gelerek Alâeddîn Beyden af dilediler ve bağışlandılar. Alâeddîn Bey kardeşi Davud Bey, Devletşâh ve Bâbuk Han'ı yirmi bin Moğol askerine komutan yapıp Mehmed Bey'i yakalamak için Kayseri ve Sivas'a gönderdi. Kendisi de otuz bin asker ile Ali Zerger'i yakalamak ve şehri tamamen ele geçirmek için harekete geçti. Davud Bey, Mehmed Bey'i Kayseri'de buldu, fakat o buradan kaçtı. Bunun üzerine Davud Bey Kayseri ve civarını Moğol beyleri arasında paylaştırdı ve kendisi Kayseri'de kalıp yirmi altı bin asker ile Moğol beylerini Konya'ya gönderdi.

Moğol beyleri Alâeddîn Bey'e gelip yaşanan olayları anlattılar. Alâeddîn Bey, Devletşâh ile Ali Zerger'e mektup göndermiş ve kalenin kendilerine ait olduğunu ve Mehmed Bey'in ihanet ederek kaleyi ele geçirdiğini, bu nedenle de kalenin teslimini istemişti. Fakat Ali Zerger yirmi dört bin Kürd askerine sahip olduğunu, kaleyi teslim etmeyeceğini bildirdi. Bunu üzerine her iki tarafarasında kırk gün süren bir savaş oldu. Yenileceğini anlayan Ali Zerger Alâeddîn Bey'e bir mektup göndererek mal karşılığında kaleyi teslim edeceğini söyledi. Alâeddîn Bey bu teklifi kabul etti ve

Mahmud Paşa ile Ali Zerger'e erzak gönderdi. Fakat Ali Zerger erzaklara el koyup Mahmud paşayı esir etti. Devletşâh Alâeddîn Bey'e Ali Zerger'in hile yaptığını bildirdi. Bunun üzerine Alâeddîn Bey yedi bin Bolkar askerini ileri sürdü. Bir gece Kökez Bey ile Lârende kapısına dayandılar ve tahtadan yapılmış bir camiyi yakarak kalenin içine attılar¹⁴⁹. Şehrin ve kalenin kapıları zayıf düştü ve tüm Moğol askerleri hep birlikte hücum ettiler. Moğol askerlerinin arkasından Karaman askerleri kaleye saldırdılar. Bunun üzerine Ali Zerger Ahmedek'e kaçtı. Alâeddîn Bey, Ali Zerger'in ardından Ahmedek'e gitti ve burada da bir süre savaştılar. Zor duruma düşen Ali Zerger Alâeddîn Bey'den af dileyip barış yapılmasını istedi. Alâeddîn Bey onu affedip barış isteğini kabul etti ve tahta geçti.

Savaşın sonra Alâeddîn Bey tekrar topraklarını beyleri arasında paylaştırdı ve Konya'yı Davud Bey'e, Kayseri'yi küçük kardeşi Yakub Bey'e, Aksaray'ı Melik Arslanoğlu Halil Bey'e, Ankara'yı Devletşâh'a ve Beyşehir'i de İsmail Ağa'ya verdi.

3.25.GÖRKES KALESİ'NİN ALINMASI

İskenderun, Payas ve Görkes'te yaşayan gayrimüslimler Tarsus'ta yaşayan Müslüman halka eziyet yapıp onları esir etmişlerdi¹⁵⁰. Yaşanan bu olaylar nedeniyle Müslüman halk Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e gelip şikâyetle bulundular. Karamanoğlu Alâeddîn Bey Konya'ya gelip savaş hazırlıklarına başladı ve kendisine bağlı beylere mektup gönderip asker toplamalarını emretti. Aydınoğlu, Hamidoğlu İlyas, Menteşeoğlu ve Eşrefoğlu beyler asker toplayıp Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in ordusuna katıldılar. Moğol beylerinden ise vefat eden İsmail Ağa'nın oğlu Emînüddeve, sekiz bin asker, Devletşâhoğlu, Melik Nâsır, Atâ Beyoğlu Galincâ ve Germiyanoğlu da Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e yardım gönderdi ve toplamda kır bin asker topladılar.

Karamanoğlu Alâeddîn Bey Cuma gecesi rüyasında tüm pîr ve peygamberlerin toplandığı ve Mevlânaâ'ninkendisine Görkes'i ele geçireceğini müjdelediğini gördü vebu rüyayı Mevlânâ'nın oğlu Arif Çelebi'ye anlattı. Sonra kırk bin asker ile Lârende'ye geldi ve burada Bolkar askerini de toplayıp Kökezoğlu ve Kosun Bey'i de yanına alarak Mut'a doğru ilerledi. Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in savaşmaya geleceğini duyan gayrimüslimler otuz bin zırhlı asker topladılar. Her iki kuvvet Mut'ta

¹⁴⁹ Yukarıda bahsedilen tahtadan cami ibadet için yapılan ve yapıcı çok büyük olmayan bir mescidden ibaret olması muhtemeldir.

¹⁵⁰ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sinin 177.-179. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

karşılaştı ve savaşmaya başladılar. Savaş devam ederken on bin gayrimüslim askeri daha savaşa katıldı. Bolkar askeri sapan ile taş, on bin Moğol askeri ise ok atmaya başladı. Kürd ve Türkmen askerleri ilerlediler. Savaşın üçüncü günü Karaman askerleri geri çekilmeye başladı. Askerlerinin yenildiğini gören Karamanoğlu Alâeddîn Bey beraberindeki tüm şeyh, pîr ve âlimlerle Kâbe'ye yönelip dua etti. Duadan sonra askerlerin arasında yeşil-kızıl askerler ortaya çıktı ve Karaman askerleri savaşmaya devam etti. Gayrimüslim askerler geri çekilip kaleye sığındılar ve Kıbrıs'a mektup gönderip yardım istediler. Kıbrıs'tan yirmi büyük gemi ve yirmi küçük gemi miktarında askeri yardım geldi. Karamanoğlu Alâeddîn Bey askerlerini dört bölüğe ayırıp sağ kola Aydın, Menteşe, Hamid ve İbn Eşref'i, sol kola ise Moğol askerlerini yerleştirdi. Arka tarafa Türkmen askerleri ile Oğuz Han'ı yerleştirdi ve her iki taraf arasında savaş yeniden başladı. Savaşın dördüncü günü gayrimüslimlerin tuğu yıkıldı ve on dört bin asker öldü. Gayrimüslim askerler Görkes Kalesi'ne çekildiler ve savaş burada bir ay daha devam etti. Gayrimüslim askerler savaşı kaybettiler. Karamanoğlu Alâeddîn Bey, Görkes'den sonra Od, Yılan, Ejderhan, Anduğu ve Payas kalelerini de ele geçirdi ve sonra İskenderun'a doğru hareket etti. Burada İskenderun beyi Acile Karamanoğlu Alâeddîn Bey arasında kuvvetli bir savaş yaşandı. Karamanoğlu Alâeddîn Bey 759 yılında burayı da ele geçirdi ve Adana'ya ilerledi. Tarsus'a geçtikten sonra Lârende'ye döndü ve bir süre sonra da vefat etti¹⁵¹.

3.26. KARAMANOĞLU ALÂEDDİN BEY'İN MOĞOL KILIĞINA GİRMESİ

Karamanoğlu Alâeddîn Bey Lârende'de iken Anduğu Kalesi'nin sahibi Hacı Mustafa Beyona gelip Ebusâr (Ebu Hisar) Kalesi'nin Mukbil¹⁵² adında bir eşkıyanın elinde olduğunu belirtti¹⁵³. Kalenin altınla dolu olduğunu ve bu eşkıyanın yirmi yıl boyunca

¹⁵¹ Hoca Sâdeddin, Neşri ve Müneccimbaşı, eserinde Alâeddîn Ali Bey'in Timurtaş Paşa tarafından öldürüldüğünü yazmıştır. Enverî ise eserinde Alâeddîn Ali Bey için "Yıldırım anı Temür-taş'a verür. Anı berdar etdi ol dahı varur." demiştir. Bkz. Enverî, s.31; Hoca Sâdeddin Efendi, Tacü't Tevarih I, sadeleştiren: İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1979, s.203; Müneccimbaşı Ahmed Dede, Sahaif-ül- Ahbar fi Vekayi-ül-a'sar, (Müneccimbaşı Tarihi I), çev. İsmâil Erünsal, İstanbul 1976, s.136; Neşri, Kitâb-ı Cihan-nümâ I, haz. Faik Reşit Unat-Mehmed Köymen, TTK Yay. Ankara 2014, s.319; Tekindağ, s.323. İsmail Hami Danişmend kendisinde bulunan bir Tevârih-i Âli Osman'a göre Ali Bey'in kendi eceliyle öldüğünü yazdığını belirtmektedir. Bkz. Yahya Başkan, Karamanoğulları Beyliği (Alâ'ed-din Bey Dönemi 1357-1398), Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1999, s. 42.

¹⁵² Eserde harami olarak belirtilen Mukbil'in Faruk Sümer makalesinde Mukbil'in, Argun ve Abaka devrinde en kıymetli emirlerinden olan Ordu Kaya'nın kardeşi olduğu hatta Mukbil ve kardeşi Ordu Kaya'nın yetenekleri sayesinde zamanla bitikçilikten emirliğe yükselmiş oldukları ihtimalinin olduğu belirtilmiştir. Sümer, Anadolu'da Moğollar, s.17.

¹⁵³ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 182.-184. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

yolları kesip yağma yaptığını söyleyerek Mukbil'den şikâyetçi oldu. Karamanoğlu Alâeddîn, Mukbil'e Lârende'ye gelip artık eşkıyalık yapmamaya söz vermesini isteyen bir mektup yazarak Oğuz Han, Kökez Bey ve Hacı Mustafa'yı kırk asker ile birlikte ona gönderdi.

Mektubu alan Mukbil bu duruma öfkelenip Hacı Mustafa'yı esir aldı ve Kökez Bey'ede bu emre uymayacağını söyleyerek Kökez Bey'e ok ile yay vererek eğer Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in bu yayı gerebilirse savaşmaya hazır olacağını¹⁵⁴ söyleyerek Kökez Bey ve Oğuz Han'ı Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e gönderdi. Kökez Bey olanları Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e anlattı. Çevresindeki beyler savaşılması için Karamanoğlu Alâeddîn Bey'iteşvik ettilerse de o bunu kabul etmedi. Bir yıl sonra Karamanoğlu Alâeddîn Bey kırk askerini alıp kılık değiştirerek Konya'ya oradan da Çiğil Dağı'na gittiler. Adamları ile eğlence düzenlemekte olan Mukbil'in karşısında konuşlandılar. Mukbil adamlarını gelenlerin kim olduklarını öğrenmesi için görevlendirdi. Mukbil'in adamları Karamanoğlu Alâeddîn Bey ve adamlarının yanına gelerek onlara kim olduklarını sordu. Karamanoğlu Alâeddîn Beyonlara Sultan Alâeddîn'e (Karamanoğlu Alâeddîn Bey) bağlı Moğol beyi Halil olduğunu ve Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in kız kardeşiyle evlenmek istediğini, fakat sultanın, bu evliliğe izin vermek için Mukbil'in kellesini istediğini, bundan dolayı da Mukbil ile savaşmaya geldiğini söyledi. Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in bu sözleri üzerine Mukbil ile Moğol beyi Halil (Karamanoğlu Alâeddîn) savaştılar. Karamanoğlu Alâeddîn Bey kırk eskeri ile Mukbil'i kuşattılar ise de Mukbil'in adamları onu kurtardı

Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in kılık değiştirerek Mukbil ile savaşmaya gittiğini anlayan beyler, Kökez Bey ile bin Bolkar askerini ona yardım için gönderdiler.

Yapılan savaşta Karamanoğlu Alâeddîn yaralandı. Bunu gören Mukbil Alâeddî'ni esir alıp kalesine götürdü ve burada bir hafta kaldılar. Kökez Bey, Davut Bey ile birlikte tekrar on altı bin askerle Mukbil'e karşı savaşmak için geldi. Karaman askerlerinin geldiğini gören Mukbil, Moğol Bey'i Halil'den kaçmak için izin istedi. Karamanoğlu Alâeddîn Bey ise Moğol beyi Halil değil de Alâeddîn olduğunu, korkmamasını söyledi.

Alâeddîn Bey burada Moğol kılığına girmiştir. Büyük olasılıkla yazar eserini ilginç kılmak için bu tür hikâyelerle süslemiştir. Ya da hadise gerçektir ve nedeni de o dönemde her yerde oldukları için Moğollar dikkat çekmemeleridir. Ayrıca yazar kronolojiye dikkat etmemiş, Karamanoğlu Alâeddîn Bey öldükten sonra da onunla ilgili olayları anlatmaya devam etmiştir.

¹⁵⁴ Eserde Mukbil'in Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e yayını göndermesi Mukbil'in savaş isteğinin göstergesi olarak belirtilmiştir ve Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in adamları tarafından da savaş sebebi olarak kabul edilmiştir. Eserde olaylar anlatılırken yay germe, ok verme gibi sembolik kahramanlık alametleri sıkça kullanılmıştır.

Mukbil Karamanoğlu Alâeddîn Bey'den af diledi. Alâeddîn onu affetti ve kapağası yaptı.

3.27.MOĞOL OBASININ YAĞMALANMASI

Eretnaoğullarında taht mücadelesi yaşanmış ve Mehmed Bey bu mücadelede başarılı olamayınca kaçmıştı¹⁵⁵. Kimse onun nerede ve nasıl olduğu konusunda bir bilgiye sahip değildi. Ama Mehmed'in Eretna adında bir oğlu bulunmaktaydı. Eretna Bey, Yavas¹⁵⁶ ve Karahisar'da bin kişi ile eşkıyalık yapmakta ve Niğde ve civarını yağmalamaktaydı. Eretna Bey'in eylemlerinden ve Niğde beyi Kutluşah'ın Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e gelip Eretna Bey'den şikâyetçi olmasından dolayı Sultan on bin asker ile Kökezoğlu, Oğuz Han ve Mukbil'i Eretna Bey'in üzerine gönderdi. Karamanoğlu Alâeddîn Bey, Kutluşah'a haber göndererek Eretna Bey üzerine asker yolladığını ve kendisinin de Niğde Kalesi'ni korumasını söyledi. Bunun üzerine Hacı Kutluşah dört bin asker ile kalesini korumaya başladı. Kökezoğlu, Mukbil ve Oğuz Han Yavas Kalesi'ne ulaşip kalenin etrafını çevirdiler. Eretna Bey ile Karaman askerleri arasında savaş meydana geldi. Savaşta Eretna yenildi ve ölen Bâbuk Han'ın oğlu Esen'e sığındı. Esen ve Eretna Bey birleşip Niğde ve civarını yağmaladılar. Daha sonra Eretna Bey ve Esen İshaklı bölgesindeki Moğol beyleri Atâ Bey, Bahtiyar ve Melik Nâsır ile bir araya gelerek Eretna Bey'i hükümdar yapma konusunda anlaştilar. Daha sonra da civarı yağmalamaya başladılar. Eretna Bey, Esen ve diğer Moğol beyleri yirmi bin Moğol ve on bin Rum askeri toplayıp Niğde üzerine harekete geçtiler. Niğde'yi ele geçirip Mehmedoğlu Eretna'yı hükümdar yaptılar. Hacı Kutluşah kaçıp Lârende'ye sığındı ve Sultan'a, Moğolların Eretna Bey etrafında toplandığını anlattı. Yavaş-ı Karahisar'ı¹⁵⁷ ele geçiren Bahtiyar ve Esen buraları bayındır hale getirdiler.

Mukbil, Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e "Sivas beyi Rüstem ile anlaşip ne kadar Moğol obası varsa yağmalamasını" önerdi. Mukbil'in bu önerisi kabul edildikten sonra Rüstem on bin zırlı asker topladı. Oğuz Han ise otuz bin Kürd ve Türkmen askeri

¹⁵⁵ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 185.-191. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹⁵⁶ Amasya merkeze bağlı olup Osmanlı döneminde Rum eyaleti olarak geçmektedir. Bkz. Sezen, s. 534.

¹⁵⁷ Karahisar-ı Yavaş veya Karahisar-ı Bevas olarak da bilinen bu yerleşim yeri Niğde ilimizin sınırlarında bulunmaktadır. Esterâbâdî, s.27, n.3340.

toplayıp eşkıya kılığına girdi. Moğol obalarını ve Ankara civarını yağmaladılar. Moğolları bir mangıra¹⁵⁸ muhtaç ettiler ve Niğde'ye doğru harekete geçtiler.

Moğol beylerine Moğol obasının yağmalandığı haberi ulaştı ve Esen'e bağlı askerler eşkıya kılığına girmiş askerlerle savaşmak için harekete geçtiler. Bir ovada karşılaşınca taraflar arasında savaş meydana geldi. Yapılan savaşta Moğol askerleri geri çekilip Niğde'ye kaçtılar. Bir alay Moğol askeri Yavaş Kalesi'ne, bir alay asker de Herakle Kalesi'ne kaçtı. Mehmedoğlu Eretna Bey de bu sırada Yavaş Kalesi'nde bulunmaktaydı. Moğolları kaçtığını haber alan Sultan otuz bin Rum ve Bolkar askeri toplayıp Niğde'ye doğru harekete geçti.

Beyşehir'de bulunan İsmail Ağa Moğol beyleri ile Sultan arasındaki savaşı öğrenince, Moğollar ile hükümdar arasında barışı sağlamak için yirmi bin asker toplayıp Sultan'ın yanına gitmek üzere harekete geçti.

Niğde'ye ulaşan Sultan yirmi gün boyunca kaleyi kuşatıp Moğollarla savaştı ve onları yenilgiye uğrattı. Moğollar Sultan'dan af dilediyse de o Mukbil ve Rüstem'etüm Moğolları kırmamasını emretti. İsmail Ağa'nın oğulları Sultan'a yetişip araya girerek onları affetmesi için ricada bulundular. Kaleye sığınan Moğol beyleri Hacı Köse, İmadeddîn ve İsa Bey kaleden çıkıp Sultan Alâeddîn'den af dilediler. Sultan Moğol beylerine suçlunun kim olduğunu sorunca, İmadeddîn "suçluların Bâbuk Han'ın oğlu Esen, Melik Nâsır, Devletşâh ve Mehmedoğlu Eretna Bey olduğunu" söyledi. Sultan onları affedip tekrar makamlarını ve ziyan olan mallarının karşılığını verdi. Asıl suçluları öğrenmişti. Mukbil ve Rüstem Bey'e asker toplamalarını emretti. Bunu üzerine Rüstem ve Mukbil Beyler Kürd ve Türkmenlerden oluşan yirmi bin asker topladılar ve Yavaş-ı Karahisar'ı kuşattılar. Sultan Alâeddîn ise otuz bin Bolkar ve Türkmen askeri ile harekete geçip yirmi yedi bin Moğol askeri ile Herakle Kalesi'ni kuşattı. Herakle Kalesi'nin kuşatıldığını duyan Eretna Bey yedi bin askeri ile Yavaş-ı Karahisar'ı kaçtı. Burada Mukbil ile savaşıp hisara girdi. Eretna Bey Moğol beyleri Esen¹⁵⁹ ve Bahtiyar'ı burada bırakıp Maraş'a kaçtı, fakat Moğol beyleri ertesi gün hisarı Mukbil'e teslim ettiler. Mukbil Moğol Bey'i Hacı Köse'yi kale beyi yapıp Herakle

¹⁵⁸ Bakırdan yapılmış sikke. Bkz. İsmail Parlatur, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yayınevi, Ankara 2009, s.1010.

¹⁵⁹ Eserin 221. sayfasında Esen'in Mehmed oğlu Eretna Bey'in iki oğlunun ismi verilirken birinin adı Kadı diğerinin ise Esen olarak belirtilmiştir. Fakat eserin 185. sayfasında düşülen dipnotta ibn Mehmed'in yenildiği ve ölen Babuk Han'ın yerine Moğol beyi olan oğlu Esen'e sığındığı ifadesi yer almaktadır. İki çelişkili ifade mevcuttur. Esen'in Moğollarla birlikte Anadolu'ya gelen Uygur Türklerinden olduğunu bilmekteyiz. Şikârî, s.185- 221. Sümer, s.21.

Kalesi'ne gitti. Herakle Kalesi'ni ele geçiren Karamanoğlu Alâeddîn Bey burayı Uzun Hasan adında bir Moğol beyine bırakıp Maraş'a doğru harekete geçti.

Maraş'a giden Eretna Bey, Zülkadiroğlu'ndan yardım istedi. Zülkadiroğlu, ona on bin asker yardımında bulundu ve Eretna Bey toplamda yirmi yedi bin asker topladı. Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in Maraş'a geldiği haberi Eretna Bey'e iletildi. Eretna Bey ve Esen buluştular. Esen Bey, Eretna Bey'e on bin asker ile Kayseri'yi ele geçirmesini, kendisinin de Maraş'ta kalarak Karaman askerleri ile savaşmasını söyledi ve Eretna Bey on bin asker ile Kayseri'ye gitti. Esen ve Bahtiyar ise yirmi sekiz bin Maraş askeri ile Karaman askerleriyle savaştılar.

Eretna Bey'in Kayseri'ye gittiğini duyan Karamanoğlu Alâeddîn Bey yirmi bin Kürd ve Türkmen askerini savaş için Maraş'a bıraktı ve kendisi Kayseri'ye gitti. Askerlerin başına geçen Şah otuz bin Bolkar ve Moğol askeri ile 769 yılında Maraş şehrini ele geçirdi. Şehrinin Karamanoğulları tarafından ele geçirildiğini duyan Zülkadiroğlu Maraş'a doğru harekete geçtiyse de Emînüddeve ve Aduddevle yirmi bin Moğol askeri ile buna engel oldu. Bu nedenle Zülkadiroğlu Kayseri'ye hareket etti. Kayseri'ye gelen Eretna Bey burada bulunan Erciyes beyi Ervan ile birleşip kaleye doğru harekete geçti. Kaleyi Karaman beylerinden Hızır Paşa dört bin asker ile korumaktaydı. Eretna Bey kaleyi kuşattı, fakat alamadı. Kayseri'ye Eretna Bey'in yanına gelen Zülkadiroğlu, Esen ve Melik Nâsır, Eretna Bey'e, Maraş'ın Karamanoğulları tarafından ele geçirildiği haberiniverdiler.

Esen Bey, Mehmed Bey'e "Karamanoğulları Maraş'ta iken Kayseri'yi ele geçirmeyi ve Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in kardeşini öldürüp, Lârende'ye geçmeyi" önerdi. Esen'in bu önerisi kabul edildi. Esen ve Mehmed Beylerelli yedi bin asker toplayıp Kayseri'yi kuşattılar. Maraş'ı yirmi günde alan Karamanoğlu Alâeddîn Bey, burada beylerinden birini bırakarak Kayseri'ye doğru harekete geçti. Mukbil, Rüstem ve Oğuz Han ise otuz bin asker toplayıp Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e yardım için harekete geçtiler. Eretna Bey, Zülkadiroğlu, Esen ve Bahtiyar beyler Kayseri'yi kuşatırken otuz bin Kürd ve Türkmen askeri gelip Moğol askerleri ile savaşmaya başladı. Savaşta Mukbil ve Rüstem yenilmeye başlayınca yirmi bin Moğol askeri daha savaşa dâhil oldu. Maraş askerlerinin de savaşa katılmasıyla Moğol askerleri geri çekilmeye başladılar. Eretna Bey tüm Erces (Erciyes) ve Moğol beyleri ile birlikte tekrar hücum ettive Karaman askerleri tekrar geri çekilmek zorunda kaldı. Yirmi bin zırhlı Karaman askeri daha savaşa katıldı ve Zülkadiroğlu'nun üstüne yürüdüler. Mukbil

ve Rüstem yirmi altı bin Kürd ve Türkmen askeriyle Erces beylerinin üzerine yürüdüler. Erces beyleri yenilmeye başladı ve yirmi bin Moğol askerini ortaya alıp etrafı çevrildi. On bin taş atıcı Bolkar askeri Maraş askerlerinin etrafını çevirdi ve savaşın dördüncü günü Zülkadiroğlu esir düştü.

Erces Beyi Ervan, yirmi bin asker ile Bolkar beyini esir etti. Eretna Bey, Bahtiyar ve Esen Tarsus'a kaçtılar. Yapılan savaşı Karamanoğulları kazandı ve Kayseri şehrinin kapıları onlara açıldı. Hızır Bey gelip Sultan Alâeddîn ile buluştu ve Sultan; İsa Bey, Süleyman Bey, Mahmud Paşa, Halil Paşa, Emirşah, Kutluşah Bey, Oğuz Han, Rüstem Bey ve Mukbil beylerin tümünü topladı. Erces Beyi Ervan ve Maraş Beyi Zülkadiroğlu'nu affedip serbest bıraktı.

Esen Bey'in oğlu (Veled-i Esen), Eretna Bey ve Bahtiyar; Eretna Bey'in önderliğinde sekiz bin asker toplayıp Lârende'de yağma eyleminde bulundular. Burada bulunan Süleyman Bey beş bin asker ile karşılık verdiyse de başarılı olamadı ve Konya'ya, Davud Bey'e haber gönderip yardım istedi. Davud Bey sekiz bin asker ve Turgudoğlu ile birlikte Lârende'ye doğru harekete geçti. Lârende'nin işgal edildiğini duyan Karamanoğlu Alâeddîn Bey de askerlerini toplayıp harekete geçmişti. Eretna Bey Esen ve Mir Musa'nın oğlu Karaman, Davud Bey ve Süleyman Paşa arasında yedi gün boyunca savaş oldu. Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in Lârende'ye geldiğini duyan Eretna Bey tekrar Tarsus'a kaçtı ve olanları Yahşi Han'a anlattı. Eretna Bey'in kaçtığını duyan Alâeddîn Mir Musa'yı Lârende'de bırakarak kırk yedi bin asker ile Tarsus'a doğru harekete geçti. Onun Tarsus'a hareket ettiğini duyan Eretna Bey, Bahtiyar, Esen ve Yahşi Han, Bolkar ve Varsak askerlerini toplayarak Bolkar Dağı eteklerinde konuşlandılar. Sultan Alâeddîn'in askerleri Tarsus'a ulaşınca her iki kuvvet arasında savaşmeydana geldi ve bir ay sürdü. Fakat taraflar birbirlerine üstünlük sağlayamadılar. Bunun üzerine Oğuz Han; Esen, Yahşi Han ve Bahtiyar'a bir mektup göndererek "asıl düşmanlarının Mehmedoğlu Eretna Bey olduğunu ve onlarla savaşmak istemediğini" bildirdi. Esen, Yahşi Han ve Bahtiyar bir arayagelip Oğuz Han'ın bu mektubunu değerlendirdiler ve ona, "Sultan'ın yanında yer alacaklarını, Moğol beyleri ve Eretna Bey'i yakalayıp Sultan'a teslim edeceklerini, bu nedenle de Sultan'ın yerinden ayrılmamasını" bildiren bir mektup gönderdiler. Alâeddîn; Mukbil, Rüstem ve Kökezoğlu'nu yirmi bin asker ile Lârende'ye, Moğol beylerini de Muga tarafına gönderdi. Bolkar Dağı civarında ne kadar yol varsa hepsini denetimi altına alıp Mahmud Paşa ve Oğuz Han'ı da Ereğli'ye gönderdi.

Yahşi Han Esen ve Bahtiyar, Eretna Bey'e Bolkar Dağı'ndan çıkılıp Zengan Çeşmesi'ne gidilmesini önerdi ve Eretna Bey de bunu kabul etti. Zengan Çeşmesi civarına geldiler ve Esen, Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e Eretna Bey'in Zengan Çeşmesi'nde olduğu haberini gönderdi. Bunun üzerine Sultan Alâeddîn askerini sekiz bölük yaptı ve bir seher vakti Eretna Bey'in askerine saldırdı. Savaş esnasında tüm Bolkar ve Varsak askerleri taraf değiştirip Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in ordusuna katıldılar.

Esen, Bahtiyar ve Yahşi Han'ın Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in tarafına geçtiğini anlayınca Bâbukhanoglu Galincâ'ya durumunun ne olacağını sordu Galincâ ise tüm Moğol askerleri ile onun için savaşmaya devam edeceğini bildirdi.

Mukbil, Eretna Bey'in Rum askerlerini ikiye böldü. Rum Şah'ı Eretna Bey'in tuğunu yıktı ve onun tarafında olan Moğol askerlerini yenilgiye uğrattı. Karaman askerleri karşısında zor duruma düşen Bâbukhanogulları¹⁶⁰savaştan kaçtı ve Alâeddîn de 770'de (1368-69)yapılan bu savaşı kazandı ve Lârende'ye döndü. Savaşı kazanan Alâeddîn tüm beylerini topladı ve divanı kurdu. Daha sonra savaştan kaçan Bâbukhanogulları, Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e gelip af dilediler. O da Bâbukhanogullarını affedip eski makam ve rütbelerini kendilerine geri verdi.

3.28.KARAMANOĞULLARI VE HAMİDOĞULLARI ARASINDA YAŞANAN SAVAŞ

Eretna Bey ile yapılan savaşta galip gelen Karamanoğlu Alâeddîn Bey tüm beylerini yapacağı divan toplantısına davet etti¹⁶¹. Bu nedenle adamı Ali Bey'i Hamidoğlu ve Teke Paşa'ya göndererek yapılacak olan divan için davet etmekle görevlendirdi. O dönemin kuralı gereği haberi ulaştıran elçiye beyler tarafından bin altın ve bir at hediye edilmekteydi. Bu hediyeleri vermeyen beyler asi olarak kabul edilmekteydi.

Sürekli sarhoş olan Hamidoğlu İlyas Bey, Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in divana çağrı haberini getiren Ali Bey'e hediyesini az verdi. Ali Bey bu durumdan memnun olmadı ve buradan ayrılp Karamanoğlu Alâeddîn Bey'in divanına çağırmak için Teke Paşa'nın yanına gitti ve olanları ona anlattı.

¹⁶⁰ Bâbukhanogullarının Karaman ili Tatarlarının ünlü ailelerinden olduğu bilinmektedir. Sümer, s.131.

¹⁶¹ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sinin 191.-195. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Teke Paşa, Hamidoğlu İlyas'ı pek sevmiyordu. Ali Bey'e, "Hamidoğlu İlyas Bey'in kendi adına hutbe okutup para bastırıldığını ve isyan ettiğini" söyledi. Ali Bey, Konya'ya gelip olanları Sultan Alâeddîn'e anlattı.¹⁶² Alâeddîn divanda iken, Sinan Bey Germiyanoğullarından "Hamidoğulları ve Osmanoğullarının birleşip isyan ettiğini" yazan bir mektup getirip Karamanoğlu Alâeddîn Bey'e sundu. Sultan mektubu aldı, fakat mektubun sahte olduğu ve Germiyanoğlu'nun kendisi ve Osmanoğulları arasında anlaşmazlık çıkaracağı düşüncesiyle harekete geçmeyip bir süre bekledi.

Karamanoğlu Alâeddîn Bey divanda iken Teke Paşa ve Sinan Naib gelip ona "Hamidoğlu'na bir çavuş gönderip ondan bir at istediklerini, Hamid Bey'in bu çavuşu öldürttüğünü" söyleyip ondan şikâyetçi oldular. Anlatılan olaylardan dolayı Karamanoğlu Alâeddîn Bey kırk bin asker toplayıp Karağaç'a gelerek ordusunu konuşlandırdı ve burada yedi gün kalıp divanı bir araya getirerek Karaman, Türkmen, Sivas, Moğol ve Bolkar beylerini, dört dilâverini, kırk müftü, şeyh, âlim ve vezirlerini topladı. Toplamda yetmiş bin asker toplanmıştı.

Alâeddîn Bey'in vezirlerinden Süleyman Paşa, Teke Paşa'nın Hamidoğlu'nu sevmediği ve ona uyararak Hamidoğlu'na haksızlık edilmemesi konusunda Alâeddîn Bey'i uyardı. Bunun üzerine Alâeddîn Bey kırk adamı ile kılık değiştirerek Felek-âbad'a¹⁶³ gitti. Alâeddîn Bey'in savaş için geldiğini öğrenen Hamidoğlu İlyas Bey, onun ve adamlarının savaşmak için geldiğini duyduğu için kılık değiştirmiş Alâeddîn Bey ve kırk adamını şehir halkına taşlatmıştı. Taşa tutulan Alâeddîn Bey ve adamları kaçtı. Alâeddîn Bey yetmiş bin Kürd, Türkmen, Moğol, Bolkar, Gülnar ve Karaman askerini toplayıp savaşmak için Felek-âbad'a doğru harekete geçti. İlyas Bey ise savaş için yirmi bin asker topladı ve her iki kuvvet arasında savaş çıktı. Alâeddîn öncü olarak Bolkar askerlerini gönderse de İlyas Bey'in askerleri Bolkar askerini yenilgiye uğrattılar. Daha sonra Moğol askerleri saldırdı ve Mukbil de beş bin askeriyile savaşa katıldı. Savaşta İlyas Bey'e rastlayan Mukbil, ona "neden Alâeddîn Bey ve adamlarınıtaşa tuttuklarını" sordu. İlyas Bey ise "Alâeddîn Bey olduğunu bilmedikleri için saldırdıkları" cevabını verdi. Bunun üzerine Mukbil, İlyas Bey'e Sultan'dan af dileyip barışmasını önerdi, fakat İlyas Bey kabul etmedi. Alâeddîn Bey emir verip Felek-âbad'ı yaktırdı. Burdur, Eğirdir,

¹⁶² Yazar kronolojiye dikkat etmemiş, Alâeddîn Bey vefat etmesine rağmen onunla ilgili olaylar anlatılmaya devam edilmiştir.

¹⁶³ Hoca Sâdeddin, eserinde Eğirdir şehrinin daha sonra Felek-âbad olarak anıldığını belirtmiştir. Yine aynı eserin 284. dipnotunda yer alan bilgiye bakılırsa, Hamidoğlu Feleküddîn Dünder Bey'in Eğirdir'i yapılandırma ve canlandırması sonucu şehre bu isim verilmiştir. Bkz. Hoca Sâdeddin Efendi, s.284, n. s.328-357; Sezen, s.181.

Burdur-ı Melvesküt ve Ulu Haydar'ı harap etti. Savaşı kazanıp Konya'ya döndükten sonra Felek-âbad'ı yaktırdığı ve Naip Sinan'a uyduğu için pişman oldu. Durumdan onu sorumlu tuttu. Bir süre sonra Sinan attan düşüp öldü¹⁶⁴.

3.29.GERMİYANOĞULLARININ OSMANOĞULLARINA SALDIRMASI

Osman Bey, zamanında Selçuklu hükümdarı Sultan Alâeddîn Keykubâd'ın sürülerine bakmakla görevliydi¹⁶⁵. Karamanoğlu MehmedBey, Konya'yı 1277 yılında ele geçirince, Alâeddîn Konya'dan kaçtıve Osman Bey Karamanoğullarına bağlılığını bildirdi. Karamanoğlu Mehmed Bey, Osman Bey'in kendisine bağlılığını bildirmesi üzerine ona üç yerleşim yeri hediye etmişti.

Germiyanoğlu, Osman Bey'e hediye edilen şehirleri ele geçirip Osman Bey'in oğlu Orhan Bey i tutsak etti. Yaşanan olaylardan dolayı Osman Bey Lârende'ye gelip Mehmed Bey'in oğlu Alâeddîn Bey'den yardım istedi. Alâeddîn Bey, Germiyanoğlu ve Osman Bey'in arasında barışı sağladı. Barış sağlandıktan sonra Alâeddîn Bey Osman Bey'in kızı Mihir Aliye ile evlendi. Fakat bir süre sonra Germiyanoğulları ve Moğollar tekrar Osman Bey'in topraklarına saldırdılar. Osman Bey yine Alâeddîn Bey'den yardım istedi. O da araya girerek tekrar barışı sağladı.

3.30.GERMİYÂNOĞLULLARI VE HAMİDOĞULLARININ BİRLEŞMESİ VE İSHAKLI'YI GALİNCÂ'DAN ALMALARI

Alâeddîn Bey'in Osman Bey'in kızı ile evlenmesi Germiyânoğlu Alişir Bey'irahatsız etti¹⁶⁶. Çünkü Germiyânoğlu, Osman Bey'in güçlenmesini kendi toprakları içinbir tehdit olarak görmeye başlamıştı. Bu nedenle Germiyânoğlu on bin asker toplayıp Osman Bey'in topraklarına saldırdı ve Osman Bey'in oğlunu tutsak etti. Alişir Bey'in Alâeddîn Bey'e başkaldırdığını öğrenen Hamidoğlu İlyas Bey, beş bin askerle gelip Alişir Bey ile Karahisar'da birleşti ve İlyas Bey Alâeddîn Bey'den şikâyetlerini Alişir Bey'e bildirdi.

Alişir Bey, İlyas Bey'e Moğol beyi Galincâ'nın elinde bulunan İshaklı'yı almayı önerdi ve o dabunu kabul etti. İlyas Bey yirmi bin asker toplayıp Karahisar'da Galincâ ile savaştı. Galincâ ve Moğol askerleri yenilerek Akşehir'e kaçtılar. Akşehir'de bulunan Alâeddîn Bey'in amcaları İmadeddîn ve Saadeddîn Bey on bin asker toplayıp savaşmak

¹⁶⁴ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 192.-195. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹⁶⁵ Olay Şikârî'nin Karamannâme'sinin 195. sayfasında anlatılmaktadır.

¹⁶⁶ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 196.-197. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

için İshaklı'ya doğru harekete geçtiler. Eşrefoğlu ve Turgudoğlu da İmadeddîn ve Saadeddîn Beylere yardım için Akşehir'e geldiler.

Akşehirde karşılaşan Saadeddîn Bey ve Alişir Bey arasında savaş çıktı. Saadeddîn Bey, Alişir Bey'in askerlerinin karşısında geri çekilmeye başladı. Turgudoğlu ve Eşrefoğlu, Saadeddîn Bey'e yardıma yetişti. Savaş esnasında Eşrefoğlu Ali Bey'e rastlayıp ona "neden isyan ettiğini" sorunca, Alişir Bey "Alâeddîn Bey'in Osman Bey'i dilenci iken şah ettiğini, ona toprak hediye ettiğini ve Osmanoğullarının kendi topraklarına kastettiğini, Alâeddîn Bey'in Osman'ı beylerin arasından çıkarması gerektiğini, onun fırsat bulunca Alâeddîn Bey'in topraklarına da kast edeceğini"¹⁶⁷söyledi. Eşrefoğlu ve Germiyânoğlu arasında anlaşma sağlanamadı ve Eşrefoğlu, Atâ Bey ve Saadeddîn beyler savaşa devam ettiler. Aydınoğlu, Saruhanoğlu ve Menteşeoğlu da beş bin asker toplayıp Germiyânoğlu'na yardıma geldiler. Savaşın yedinci gününde Karaman askerleri geri çekildi ve Germiyânoğlu Akşehir'i ele geçirdi. Burada birkaç gün kaldıktan sonra Ilgın'ı de ele geçirdi.

Germiyânoğlu'nun, Osman Bey'in topraklarına saldırdığı, Akşehir, İshaklı ve Ilgın'ı ele geçirdiği haberi Lârende'ye ulaştı. Alâeddîn Bey ise kardeşi Davud Bey'i Lârende'ye bırakıp kendisi Konya'ya gitti ve Saadeddîn Bey de Konya'ya döndü. Turgudoğlu, Moğol beyleri ve Eşrefoğlu Alâeddîn Bey'i Konya'da karşıladılar ve ona hem yaşananları hem de Alişir Bey'in sözlerini bildirdiler.

Alâeddîn Bey'in vezirlerinden Süleyman Paşa ve Mahmud Paşa, "Alişir Bey'in sözlerinde haklı olduğu, Osman Bey için savaşılmasının doğru olmadığı" yönünde görüşlerini efendilerine söylediler. Toprakları işgale uğrayan Osman Bey, Alâeddîn Bey'e gelip Germiyânoğullarından şikâyet etti. Sultan Alâeddîn Mukbil ve Rüstem beylere savaşmak için asker toplamalarını emretti ve beyler on bin asker toplayıp harekete geçtiler. Oğuz Han, Bolkar ve Gülnar askerleri, Moğol beyleri Atâ Bey, Emin, Devletşâh, Cafer, Nâsır, Galincâ Bahtiyar ve Esen, daha sora Karaman beyleri, Kökezoğlu, Güceroğlu, Firûzoğlu ve Sultan Alâeddîn yirmi iki bin asker topladılar. Alâeddîn Bey Mukbil, Rüstem ve Oğuz Han'ı Osman Bey'in topraklarının alınması için Osman Bey'e yardıma gönderdi ve kendisi de Germiyânoğluna karşı harekete geçti.

¹⁶⁷ Şikârî'nin anlattıklarından Karamanoğullarının Osmanoğullarını koruduklarını ve onlara yardım ettikleri anlamı çıkmaktadır. Enveri ise Düsturname'sinde yazdığı "Nure Sofi oğlu Mir Karaman / Eyledi Osman'a hizmet / Almışlardı anın ilini Tatar / Nüşa içre raviler böyle dedi / Karaman dayim gelirdi hizmete" dizelerinde Osmanoğullarının Karamanoğullarının koruyuculuğunu yaptığını işaret etmektedir. Bkz. Enveri, s.20.

Sultan Alâeddîn otuz sekiz bin asker ile Akşehir'e gelip burayı ele geçirdi ve burada bulunan halkın Germiyânoğlu hakkındaki şikâyetlerini dinledi. Daha sonra İshaklı'yı ele geçirdi. Germiyânoğlu on yedi bin askeri ile Karahisar'da konakladı ve Alâeddîn Bey'in bir çay kenarında olduğunu duyunca savaşmak için harekete geçti. Taraflar arasında yirmi gün süren bir savaş oldu ve Germiyânoğlu Alishir yenildi. Alâeddîn Bey Germiyânoğullarına ait olan Berçin, Bolvadin ve Karmak nahiyelerini Osman Bey'in oğluna bağışladı.

3.31.FELEK-ÂBAD'IN İSMAİL AĞA'YA VERİLMESİ

Germiyanoğulları ile Karamanoğulları arasında yapılan barış iki yıl sürdü¹⁶⁸. Germiyânoğlu ve Hamidoğlu bir av merasiminde buluşarak Alâeddîn Bey'in Osmanoğullarına toprak vermesinden dolayı Karamanoğullarına karşı tekrar birleşmek için anlaştılar.

Alishir ve İlyas Bey yirmi iki bin asker toplayıp Germiyânoğullarından Sarı Mustafa'yı dört bin askerin başına komutan yapıp öncü kuvvet olarak gönderdiler ve Osman Bey'in oğlu Mustafa'yı Barçınlı'da yakalayıp Kütahya'da hapse attılar.

Şam'daki Kaytebe taifesinden olan Abdürreşid tüm Rum diyarını(Kayseri) ele geçirdi ve ona karşı koyamayan Davud Bey Lârende'ye kaçtı. Bu sırada Osman Bey Alâeddîn Bey'e bir mektup göndererek Hamidoğlu ve Germiyânoğlu'nun Alâeddîn Bey'e karşı birleştiklerini yazmıştı. Alâeddîn Bey tüm bu olaylar karşısında divanını topladı ve tüm beylerini divana davet etti. Karamanoğulları topraklarında kendilerini tehdit eden iki olayla karşı karşıya olduklarından dolayı Sultan divanda beylerine önce hangi taraf ile mücadele edileceği sordu ve Süleyman Paşa "Kaytebe taifesi Rum diyarını kuşatana kadar Hamidoğlu ve Germiyânoğlu ile mücadele edilmesini" önerdi. Süleyman Paşa'nın bu önerisi kabul edildi. Toplamda divana iki yüz on bey katıldı ve divanda savaş kararı alınıp otuz sekiz bin asker toplandı. Alâeddîn Bey kardeşi Davud Bey'in emrine on bin asker verip yolları tutması için onu Kayseri'ye gönderdi.

Alâeddîn Bey harekete geçip İshaklı ve Akşehir'i tekrar ele geçirdi ve Hamidoğullarını yenilgiye uğratarak Alishir Bey'i tutsak etti. Osmanoğlu'nu serbest bıraktı. Savaşın sonunda Hamidoğlu İlyas Bey Felek-âbad'ı Karamanoğullarına bırakıp Alâeddîn Bey'den af diledi. Alâeddîn Bey Felek-âbad'ı İsmail Ağa'ya verdi. Fakat

¹⁶⁸ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sinin 197.-200 sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Hamidoğlu Felek-âbad'ı İsmail Ağa'ya bırakmaya yanaşmamış ve burada yaşayan halk İsmail Ağa'ya saldırmıştı. Yaşananlardan dolayı İsmail Ağa Alâeddîn Bey'e giderek şikâyetlerini bildirdi. Alâeddîn Bey, İsmail Ağa'ya önce Germiyânoğlu ile savaşılacağını, Hamidoğlu ile isedaha sonra ilgileneceğini bildirdikten sonra harekete geçti. Karahisar-ı Kütahya'yı ele geçirdi ve yapılan savaşta yenilen Germiyanoğlu Alişir Bey kaçtı. Alâeddîn Bey yirmigün sonra Akşehir'e geçti.

Alâeddîn Bey, Hamidoğlu İlyas Bey'in kethüdası Mustafa ile buluşup İlyas Bey'in yakalanmasına yardım etmesi karşılığında kendisine İlyas'ın şehrinin verileceği konusunda anlaşdı. Kethüda Mustafa İlyas Bey'i yakalayıp Alâeddîn Bey'e gönderdi. Alâeddîn Bey Lârende'ye gelip kardeşi Halil Bey'in emrine on bin Moğol askerini vererek onu Kütahya'ya gönderdi. Halil Bey Kütahya'yı ele geçirdi ve Osmanoğlu Mustafa'ya Eğridere'yi verdi. Bahara kadar burada kaldı.

Sultan nevrüz günü on bin Bolkar askeri, yirmi bin Moğol askeri, yirmi bin asker, on bin Gülnar, Türkmen, Oğuz askeri, Eminüdevle, İmadeddîn, Galincâ, Bahtiyar, Esen, tüm Moğol beyleri ve diğer beyleri bir araya getirerek divanı topladı.

Sultan divanda iken kırk pir gelip kethüda Mustafa'nın Hamid diyarında yaptığı eziyetlerden dolayı şikâyetçi olup tekrar Hamid Bey'in bey olmasını istediler. Sultan Hamidoğlu'na hilat verip topraklarını tekrar ona verdi. Hamidoğlu İlyas'ın serbest kaldığını duyan kethüda Mustafa kırk küp malı ile bir dağa kaçtı. Hamidoğlu İlyas Bey, kethüda Mustafa'nın peşine düştü ve onu Mula yakınlarında yakaladı ve öldürdü. Mallar ile birlikte Lârende'ye gönderdi.

Şamlılar (Kaytebe taifesi) iki yıldan beri devam ettirdikleri faaliyetler sonucunda Kayseri ve çevresini ele geçirmişler, Alâeddîn Bey ise bölgeye müdahale edememişti. Bu bölgede yaşayan halk Şamlıların yaptığı işkencelere dayanamayarak Alâeddîn Bey'e gelip "bizi ya bu Tatarların elinden kurtar ya da bize on bin asker ver de biz savaşalım" diyerek yardım istediler.¹⁶⁹ Yardım isteği karşılığında Mukbil'i on bin asker ile öncü kuvvet olarak gönderen Sultan'ın kendisi de kırk dört bin asker toplayıp onun arkasından ilerledi. Alâeddîn Bey'in yardıma geleceğini duyan halk Ahi adında birini komutan yaparak Şamlılarla savaşmaya başladılar. Kayseri halkının savaşmak için harekete geçtiğini duyan Şamlı Bey'i Abdürreşid halkın üzerine saldırıya geçti. Halk taşlar ile

¹⁶⁹ Yazara bakılırsa, Şam'dan gelen Kaytebe taifesinden şikâyetçi olan halk, onları Tatar olarak adlandırmıştır. Bunun nedenleri ya Şam'dan gelenlerin yaptıkları işkencelerden dolayı onları Tatarlara benzetmeleri ya da onların Şam'dan gelen Tatar grubu olmaları ile açıklayabiliriz. Ayrıca bu kayıt, o dönem Anadolu'da yaşayan halkın Moğollara bakış açısını göstermesi bakımından önemlidir.

karşılık verdi ve taşlardan biri Abdürreşid'e isabet etti. Abdürreşid ölünce yerine oğlu Ali Kaytebe geçti ve o da savaşa devam etti. Şehir halkı ve Ürgüplülerden dört bin kişi Alâeddîn Bey ve kuvvetleri yetişene kadar savaşmaya devam ettiler. Halk geri çekilmeye başlarken Alâeddîn Bey on bin Moğol askeri ile yetişti ve savaştılar. Moğol askerlerinden sonra Mehmed Şah da yardıma geldi. Daha sonra on bin asker ile Mukbil, Rüstem ve Oğuz Han savaşmaya geldiler ve Karamanoğulları Şamlılar ile yaptıkları savaşta onları yenilgiye uğrattılar. Mağlup olan Şamlılar kaçtılar.

3.32.MOĞOL BEYİ ESEN'İNYAŞİHAN'I KIŞKIRTMASI

Alâeddîn Bey ile yaptıkları savaşta yenilip kaçan Ali Kaytebeve taifesinin(Şamlılar) yeniden ortaya çıkmaları olasılığından dolayı Alâeddîn Halep beyinden kendilerine yardım etmesini istemiş ve yine aynı nedenle Rüstem ve Mukbil, Atâ Bey ile on bin Türkmen Kürd ve Moğol askerini burada bırakmıştı¹⁷⁰.

Melik Nâsır yirmi bin asker ile Halep'ten geçtiğinde Atâ Bey ve Moğol askerleri ile karşılaşp savaştılar ve savaşta Moğol askerleri yenildi. Yaşanan olayları öğrenen Alâeddîn Bey, oğlu Pir Ahmed ve Kökezoğlu'nu Lârende'de, Mehmed Han'ı Konya'da, Davud Bey'i Kayseri'de ve Ali Bey'i de Sivas'ta bırakıp kendisi de otuz bin asker ile Tarsus'a gidip Danyal Peygamber'i ziyaret ettikten sonra Halep'e geldi. Karamanoğullarının kırk bin asker ile savaşmaya geldiğini duyan Melik Nâsır otuz bin Şam ve Halep askerini toplayıp savaşmak için harekete geçti.

Alâeddîn Bey'in Halep'e gelmesini fırsat bilen Esen'in oğlu, Varsak taifesini toplayıp Karataş'dan Tarsus'a geldi. Burada bulunan Yahşihan ve Bahtiyar'ı adlarına hutbe okutmaları için kışkırttı. Yahşihan, Esen'in oğlunun kışkırtmasıyla adına hutbe okuttu. Yirmi bin asker toplayıp tahtta hak iddia ederek isyan etti. Mut'u ele geçirip adına sikke kestirdi. Yahşihan, Bahşayış Han'ı Şah yapıp Esenoğlu ve Saadeddîn'i vezir yaptı ve Gülnar'dan Karabağ ve Alâiyye'ye kadar olan bölgeyi ele geçirdi.

Şeyh Zekeriyâ adında biri bin müridi ile Bahşayış Han'a gelip sekiz yıldır Karamanoğullarının elinde tutsak bulunan Eretnaoğlu Mehmed Bey'i kurtarıp tekrar Şah yapmasını ve onun yüz bin asker toplamasını istemiştir. Bunun üzerine Bahşayış on iki bin asker ile Silifke'ye gelip 791 (1389-1390) yılında Eretnaoğlu Mehmed'i kurtardı. Eretna Bey'in kurtulduğunu duyan Bolkar'dan bin kişi Bozdoğan'dan iki bin kişi geldi.

¹⁷⁰ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 203.-206. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Yirmi dört bin kişi Eretna Bey'in etrafında toplanarak Güme Yaylası'nda divan kurdular.

Gülнар'a hâkim olan Emirşah, Mehmedoğlu Eretna'nın (Eretna) hapisten çıktığını duyunca Lârende'ye, Pir Ahmed'in yanına gelip olanları anlattı. Pir Ahmed duruma engel olmak için beş bin asker topladı ve Ermedsun'da Mirza Bahadıroğlu Yakup dört bin asker, Kökezoğullarından Ömer ve Mehmed beyler bin asker, Firûzoğlu bin asker ile Pir Ahmed'e yardım için toplandılar. Toplanan askerlerin başına Yakup Han komutan tayin edildi ve bu askerler Güme Yaylası'na doğru harekete geçtiler.

Yakup Han bin asker ile gece baskını düzenledi ve Bahşayış Han ve Esenoğlu sekiz bin Varsak ve yedi bin Gülнар askeri ile Yakup Han'a karşılık verdiler. Yakup Han, Zengan Çeşmesi'ne kadar geri çekildi. Dokuz bin askeriyle Pir Ahmed yardıma geldi ve savaş tekrar şiddetlendi. Pir Ahmed askerleriyle Lârende'den ayrılır ayrılmaz Bahtiyar Han, Mehmed oğlu Eretna'yı on bin asker ile Lârende'ye gönderip kendisi de Zengan Çeşmesi'ne geldi.

Eretna Bey'in Lârende'ye geldiğini duyan Kökezoğlu dört bin kişi toplayıp, Mehmedoğlu Eretna ile savaştı. Alâeddîn Bey'in oğlu Mehmed Han ise düşmanlarının Lârende'ye geldiğini duyduğu için on sekiz bin asker toplayıp Lârende'ye geldi. Eretna Bey'in askerleriyle savaşmaya başladılar. Karamanoğulları hem Lârende'de hem de Zengan Çeşmesi'nde yaptıkları savaşlarda galip geldiler.

Halep'te ise Karamanoğullarının yaptığı savaşta Halep emiri Tahir Hasan'ın araya girmesiyle her iki taraf arasında barış sağlandı ve sınırlar çizildi. Alâeddîn Bey yirmi gün Antep'te kaldıktan sonra Lârende'ye dönmek için harekete geçti.

Eretna Bey, Alâeddîn Bey Lârende'ye ulaşmadan oranın alınması için Bahşayış, Bâbuk Han, Bahtiyar ve Esenoğlu'na elçiler gönderdi ve Moğol beyleri yirmi bin asker toplayıp Tarsus'a geldiler. Şeyh Yunus, Bozdoğanoğlu ve Hoca Yunus Kulu'dan¹⁷¹ Tarsus'a gelerek Moğollar ile birleştiler. Toplamda otuz bin asker topladılar ve Lârende'ye doğru harekete geçtiler.

Mehmedoğlu Eretna Ereğli'de bulunan Mirza Bahadır'ın oğlu Ali Bey'i tutsak etti. Esen ve Bahtiyar'ı burada bıraktı ve Moğol beyleri yirmi bin Moğol askerini Lârende'ye gönderdiler. Moğol askerlerinin ardından dört bin asker ile Hoca Tunus ve Bozdoğan'ı gönderdiler ve on bin asker ile Moğol askerleri Lârende'de birleştiler. Şehzade Mehmed Bey on sekiz bin Karaman ve Moğol askeri Galincâ ve Kutlu'yla

¹⁷¹ Konya'nın ilçesi.

karşılaşıp savaştılar ve Moğol askerleri geri çekilmeye başladı. Dört bin asker ile Bozdoğan savaşı katıldı ve savaş iki gün daha uzadı. Savaşın üçüncü günü Ereğli'den gelen Eretna beyleri savaşa dâhil oldular ve Karamanoğullarının gücü kırılmaya başladı.

Hoca Yunus ve Bozdoğan'ın bir araya gelip Mehmedoğlu Eretna'nın yanında olmanın yanlış olduğu konusunda anlaşılınca savaş esnasında Karamanoğulları tarafına geçtiler ve Mehmed Bey'den af dilediler. Hoca Yunus ve Bozdoğan'ın taraf değiştirdiğini gören Mehmedoğlu Eretna Bey savaşta on bin asker ile bu beylerin etrafını çevirdi ve onları yenilgiye uğratmaya başladı. Bunun üzerine Karamanoğlu Mehmed Bey on sekiz bin asker ile savaşarak bu beyleri kurtardı ve Pir Mehmed Bey de sekiz bin asker ile savaşa katılıp Eretna'nın askerlerini ikiye bölüp kardeşinin yardımına yetişti. Tarsus'a ulaşan Alâeddîn Bey, Yahşi Han ve Bahtiyar Han'ın faaliyetlerini öğrendi ve hemen Yahşihan'ın tüm akrabalarını hapse attırdı.

Pir Ahmed ve Mehmed Şah savaşta geri çekilmeye başlarken Alâeddîn Bey kırk bin askeri ile savaşa katıldı ve Karamanoğullarının askerleri güç buldu. Eretna Bey'in askerlerini yenilgiye uğrattı. Daha sonra Mukbil ve Oğuz Han yirmi dört bin asker ile savaşa katılıp düşmanların bir kısmını tutsak ettiler. Tutsak olan Ali Paşa'yı kurtarıp Tarsus'u ona verdiler. Savaşı kaybeden Eretna, Esen, Bâbukhanoğulları, Kutlu ve Galincâ Payas'a kaçtılar. Alâeddîn Bey yapılan savaşın sonunda topraklarını yeniden beyleri arasında paylaşarak Lârende'ye döndü.

3.33.MOĞOLLARIN KARAMANOĞULLARI İDARESİNDE TAHT KAVGASI ÇIKARMASI

Alâeddîn Bey, Payas ve Adana bölgesini amcası Mir Musa'nın oğlu Karaman'a vermişti¹⁷². Alâeddîn Bey'den kaçan Esen, Bahtiyar, Bahşayış, Yahşihan Moğoloğulları (Bâbukhan oğulları) ve on bin askeri kaçıp Karaman Bey'e sığındılar ve burada bir ay kaldıktan sonra Karaman Bey'i, tahtta hakkı olduğu yönünde kışkırtıp Ali Bey'in elinden Niğde'yi alarak tahta çıkarmayı önerdiler. Bu nedenle Karaman Bey, Moğol beylerine uyup yirmi bin asker topladı ve Moğol beyleri de on bin asker ile kendisine yardım ettiler. Karaman Bey Niğde'yi kuşatarak isyan etti. Niğde beyi Ali, Karaman Bey'in askerleri tarafından yakalanıp hapse atıldı. Hoca Yakup Lârende'ye kaçtı ve olayları Alâeddîn Bey'e anlattı. Karaman Bey hükümdar oldu. Esenoğlu vezir, Eretna

¹⁷² Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 206.-207. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

ve Yahşihan kethüda, Galincâ ve Kutlu ise komutan oldular. Daha sonra bu beyler Aksaray'ı işgal ederek burada bulunan Halil Bey'i yakalayıp hapse attılar ve Lâin Ağa'yı dizdar yaptılar.

Karaman Bey'in eylemlerinden dolayı Alâeddîn Bey otuz iki bin asker toplayıp Aksaray'a baskın düzenledi. İsyancılar bu baskın karşısında şehrin kalesine sığındılar ise de Esenoğlu yenildi. Yenilen Esenoğlu, Alâeddîn Bey'den af diledi ve Niğde'ye döndü. Alâeddîn Bey daha sonra Karaman Bey'i yakaladı ve af dilemesi üzerine onu da affedip tekrar topraklarını ona bağışladı. Alâeddîn Bey hapse atılan Halil Bey'i hapisten çıkardı ve Aksaray'ı kendisine verdi. Lâl Ağa hisarı teslim etti. Daha sonra Alâeddîn Bey Ali Bey'i de hapisten çıkarıp Niğde'yi ona verdi. Savaştan sonra ise tüm beylerini toplayıp eğlence düzenledi.

3.34.HAMİDOĞLU VE GERMİYÂNOĞLU'NUN KARAMANOĞULLARINA KARŞI YENİDEN İTTİFAKI

Germiyânoğlu Alışir Bey altı yıl kaçak olarak yaşadı. Bir süre sonra Hamidoğlu İlyas Bey'e gelip Alâeddîn Bey'den şikâyet etti ve ona karşı tekrar birleştiler¹⁷³. Osmanoğlu Murad Bey ile "Karamanoğullarına karşı kendilerine destek vermesi karşılığında Karaman topraklarının kendisine verilmesi"hususunda anlaştılar. Ondanyardım istediler ve Alışir Bey yirmi üç bin asker topladı. MuradBey'in Timurtaş ve Kutlu adındaki adamları da Alışir Bey'in askerlerine katılarak toplamda otuz bin asker topladılar ve bu askerlere on bin asker ile Hamidoğlu İlyas Bey de katıldı. Kütahya ele geçirildi ve Alışir Bey tahta geçti. Daha sonra Hamid bölgesine gelip Eğirdir'i kuşattılar ve Karaman askerlerini yenilgiye uğratarak Umur Bey ve İsa Subaşı'yı tutsak ettiler. Hamid diyarını ele geçirdikten sonra İshaklı'da toplandılar. Murad Bey'in kardeşi Mustafa Bey, Timurtaş ve Kutlu ile buluşarak Karamanoğullarına karşı gelmenin yanlış olduğunu belirtti. Fakat bu ittifaka engel olamadı.

Murad Bey, Karamanoğlu Alâeddin Bey'in yakalanması için İlyas Bey, Alışir Bey, Saruhanoğlu, Eşrefoğlu ve Aydınoğlu'na haber gönderdi.

Kutlu, Timurtaş (Demirtaş), Murad Bey, İlyas Bey ve Alışir Bey İshaklı'da savaşmak için beklemekteydiler. Fakat Murad Bey'in kardeşi Mustafa Bey, Alâeddîn Bey'e gelerek durumu anlattı. Bunun üzerine o savaş için Gülnar, Türkmen, Kürd ve

¹⁷³ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sininin 207.-213. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Karaman askerlerini topladı ve Moğol beylerinden Atâ Bey, Alâeddîn Bey'in otağını Akşehir'e götürdü. İki hafta süresince barışı sağlamak için mektuplar gidip geldiyse de girişimler sonuçsuz kaldı ve savaş kaçınılmaz oldu.

Alâeddîn Bey'in emriyle yirmi bin Moğol askeri Timurtaş ve Kutlu'nun etrafını sardı ve Timurtaş'ı yaraladılar. Yapılan savaşta Osmanoğulları yenildi. Yıllık "arpa akçesi" verilmesi ve "Osmanoğullarından birinin Beyşehir'de tutsak olarak bırakılması" koşullarıyla barış sağlandı.

Germiyânoğlu Alişir Bey ve Murad Bey; Atâ Bey, İsmail Ağa, Esenoğlu, Galincâ ve İsâ tüm Moğol beylerini toplayıp Karamanoğulları ile savaşmalarına karşın Karaman diyarının Moğollara verilmesini teklif ettiler.¹⁷⁴ Moğol beylerinden İsâ, Galincâ ve Esen, Karamanoğullarına karşı fırsat gözdediklerinden Murad Bey'in teklifini kabul edip yirmi iki bin asker topladılar. Diğer Moğol beyleri ise Alâeddîn Bey'e ihanet etmek istemediklerinden Murad Bey'in bu teklifini kabul etmediler. Alişir Bey durumu Murad Bey'e bildirdi ve o otuz yedi bin asker toplayıp Timurtaş ve Kutlu ile Kütahya'ya geldi. Her iki bey toplamda elli beş bin asker toplayıp Akşehir'e geldiler ve Moğol beylerine anlaşmaya sadık kalmaları ve onlara haber gönderdiklerinde kendilerine doğru hareket etmeleri için mektup gönderdiler.

Alâeddîn Bey olanlarla ilgili bilgilendirildi ve hemen Ermenek, Niğde, Gülnar, Bolkar, Kayseri ve Karaman askerlerini bir araya getirdi. Toplamda otuz sekiz bin asker toplamıştı. Yapılan savaşta Osmanoğulları zor duruma düşünce Moğol beylerinden Esen, Galincâ ve İsâ yirmi bin Moğol askeri ile yardıma yetişti. Moğol askerlerinin savaşa katılmasıyla savaş yedi gün daha uzadı ve Karaman askerleri geri çekilip hisara sığındılar. Moğollar yetmiş bin asker ile Konya'yı kuşattılar. Zor duruma düşen Alâeddîn Bey oğullarına ve kardeşlerine mektup gönderip onlardan yardı istedi. Kaya, Erdoğdu, Davud ve Kosunoğlu otuz yedi bin asker ile Konya'ya gelip savaşa katıldılar. Germiyânoğlu bunlara kırk bin askeri ile karşılık verdi. Alâeddîn Bey ise otuz bin asker ile Murad Bey'in etrafını sardı ve savaş üç gün daha uzadı. Savaşın sonunda Osmanoğulları yenildi. Alâeddîn Bey savaşı kazandıktan sonra beylerini de alıp Lârende'ye döndü ve burada eğlence düzenledi.

¹⁷⁴ Şikârî'nin Karamannâme'sinin Karamanoğullarına karşı galip gelemeyen Germiyânoğlu Alişir Bey'in, onları yenilgiye uğratmak için kendilerinin en önemli askeri gücü olan Moğolları kendi tarafına çekmek istediği anlatılmaktadır. Bu durumdan anlaşıldığına göre, Moğollar Karamanoğullarının önemli ölçüde askeri gücünü oluşturmakta ve onların yaptıkları savaşlarda galip gelmelerinde rol oynamaktaydılar.

3.35.OSMANOĞLU MURAD BEY'İN KARDEŞİNİ KURTARMASI VE KARAMANOĞULLARI İLE YENİDEN SAVAŞMASI

Osmanoğulları ile Karamanoğullarının yaptığı savaşta Osmanoğulları yenilmişti¹⁷⁵. Bu nedenle Osmanoğullarından birini Karamanoğulları Beyşehir'de tutsak olarak tutuyorlardı.

Alâeddîn Bey, oğlu Mehmed Bey'i Keyhüsrev'in torunu(kızının kızı) Hutan Banu ile evlendirdi ve kırk gün kırk gece düğün yaptırdı. Karamanoğulları eğlencede iken Murad Bey asker toplayıp Timurtaş'ı komutan yaparak kardeşini kurtarması için görevlendirdi. Timurtaş Beyşehir'e gelip Murad Bey'in kardeşini kurtardı. Murad Bey daha sonra Timurtaş'ı on yedi bin asker ile burada bırakıp döndü. Beyşehir'in kuşatıldığını duyan Alâeddîn Bey kırk yedi bin asker toplayarak harekete geçti. Onun geldiğini duyan Timurtaş 774(1372/1373) yılında Beyşehir'den kaçtı. Timurtaş'ın kaçtığını duyan Alâeddîn Bey askerleriyle Karahisar'a geldi. Burada bulunan beyler ona bağlılıklarını bildirdiler. Alâeddîn Bey burada kırk gün kaldıktan sonra Saruhan, Mentеше Bey, Aydın, Eşrefoğlu ve Mirşan'a haber gönderdi. Adı geçen beyler askerlerini toplayıp Karahisar'a geldier ve Alâeddin Bey' bağlılıklarını bildirip Osmanoğullarının kendi topraklarına da saldırmasından şikâyet ettiler.

Alâeddîn Bey emir verdi ve kırk dört bin Kürd, Türkmen, Bolkar, Moğol, Kayseri, Bayburt, Karaman ve Turgud askeri toplandı. Bunlar buradan Eskişehir'e doğru ilerlediler ve Alâeddîn Bey otağını orada kurdu. Karamanoğullarının kuvvetlerine Germiyân, Saruhan, Hamid, Mentешеoğulları ve Eşrefoğulları da otuz bin asker ile katılmışlardı.

Murad Bey ise Edirne ile İstanbul arasında 791(1388/1389) yılında şehit oldu ve yerine oğlu Bayezid Han geçti. Bayezid Han Timurtaş ve Kutlu'yu otuz bin asker ile Karamanoğullarına karşı önden gönderdi. Kendiside yirmi bin asker daha toplayıp onların arkasından geldi ve her iki kuvvet savaştı. Savaşta MehmedHan otuz bin zırlı Moğol askeri ile savaşa katıldı ve otuz bin kişilik Osmanoğlu askerlerine saldırdı. Savaşta Timurtaş'ı yakalayıp tutsak etti ve Osmanoğulları askerleri yenilmeye başladılar. İsâ Bey altı bin, Kökezoğlu da on bin asker ile Osmanoğulları askerlerinin üzerine saldırdı ve onları dağıttı. Bayezid Han yirmi bin askeri ile savaşa katıldı ve

¹⁷⁵ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 211.-213. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

savaş üç gün daha uzadı ve Alâeddîn Bey de emrindeki Moğol, Türkmen, Rum ve Yunan askeri ile savaş katıldı.

Savaştan galip gelemeyeceğini anlayan Osmanoğlu, Germiyânoğlu'dan barışı sağlamasını istedi. Germiyân, Aydın, Saruhan, Hamid ve Eşref Beyler, her iki padişahın arasında barışı sağladılar. Savaşın sonunda Karamanoğulları Timurtaş ve Kutlu'yu otuz bin altın karşılığında serbest bıraktılar ve daha sonra Alâeddîn Bey Konya'ya dönüp burada eğlenceler düzenledi.

3.36.AKŞEHİR'İN ATÂBEY'E VERİLMESİ

Germiyanoğulları aracılığıyla Osmanoğulları ve Karamanoğulları arasında barış sağlanmıştı¹⁷⁶. Fakat Bayezid'in Hoca adındaki kardeşi, Kutlu ve Timurtaş'ı otuz bin asker ile Karaman'a gönderdi ve kendisinde Saruhan, Aydın, Hamid ve Menteşe bölgelerini ele geçirdi¹⁷⁷.

Hamid, Menteşe ve Aydın Beyler, Moğollar ile Sultan Dağı'nda eğlencede olan Mehmed Han'a mektup gönderip olayları bildirerekondan yardım istediler.

Moğol beyi Atâ Bey, Mehmed Han'a "Akşehir'i kendisine vermesidurumunda burayı Osmanoğullarına karşı savunacağını" söyledi. Mehmed Han, Atâ Bey'in bu isteğini kabul edince o on bin Moğol askeri toplayarakİshaklı'ya geldi. İbn Taraf (Tarf) Atâ Bey,¹⁷⁸İshaklı'dan Akşehir'e geldive Osmanoğulları askeri ile Moğol askerleri arasında savaş başladı. Daha sonra Mehmed Han sekiz bin askeri ile savaşa katıldı. Karaman ve Moğol askerleri, Osmanoğulları askerlerini yenilgiye uğrattılar. Dokuz bin asker toprağa düştü. Akşehir Moğollara bırakıldı ve Mehmed Han da beyleriyle Konya'ya dönüp toprakları yeniden beyleri arasında dağıttı. Pir Ahmed'e Kayseri'yi, Emirşah'a Gülnar'ı, Halil Bey'e Ermenek'i, Ali Bey'e Niğde'yi ve Oğuz Han'a da Silifke'yi verdi.

Bir süre sonra Osmanoğulları tekrar diğer beylerin topraklarına saldırdı ve bunun üzerine Alâeddîn Bey yirmi bin Moğol askerini toplayarak Akşehir'e gitti. Mehmed

¹⁷⁶ OlaylarŞikârî'nin Karamannâme'sinin 213.- 217. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

¹⁷⁷ Eserde Osmanoğullarının beyi Bayezid Han'ın "Hoca"adında bir kardeşinin Karamanoğulları ile barışı sağladıktan sonra Demirtaş ve Kutlu'yu görevlendirerek Osmanoğulları ile Karamanoğulları arasında savaşın tekrar başlamasına sebep olduğu belirtilmiştir. Fakat yazarın belirttiği gibi Osmanoğullarının beyi Bayezid I'in Hoca adında kardeşi olmadığı bilinmektedir.

¹⁷⁸ Yazar Atâ Bey için İbn Tarf tabirini kullanmıştır. Şimdiye kadar Atâ Bey, babasının adına işaret eden bu adla adlandırılmamıştı.

Han, Oğuz Han, Orhan Bey ve Mahmud Paşa'yı sekiz bin asker ile Konya'da bıraktı. Bayezid Han, yirmi yedi bey ve altmış iki bin asker ile Konya'yı kuşattı. Konya'nın kuşatıldığını haber alan Alâeddîn Bey otuz bin Moğol ve Karaman askeri ile Konya'ya döndü. Kayseri'de bulunan Pir Ahmedde yedi bin askeri ile yardım için Konya'ya geldi ve Osmanoğulları askerine bir gece baskını düzenleyip Bayezid Han'ın tuğunu yıktılar. Savaşa on bin Moğol askeriyle Mahmud Paşa ve Atâ Bey savaşa katıldılar ve Osmanoğullarını daha ağır bir yenilgiye uğratıp vezirlerini tutsak ettiler. Osmanoğulları askerleri ile savaş devam ederken otuz bin askeriyle Alâeddîn Bey de savaşa katıldı ve Moğol beyleri 793'te (1390/1391) Osmanoğulları askerlerini yenilgiye uğrattılar. Savaşın sonunda Osmanoğulları savaştan önce tutsak ettikleri Karamanoğullarının vezirlerini serbest bıraktı ve Osmanoğulları diğer beylerin topraklarına bir daha saldırmayacağı kararı alındı ve beylerin toprakları kendilerine tekrar verildi¹⁷⁹.

3.37.OSMANOĞULLARI VE KARAMANOĞULLARININ YENİDEN SAVAŞMASI

Bayezid Han'ın İznik'teki veziri Timurtaş ve Eskişehir'deki veziri Kutlu Hamidoğullarının topraklarına saldırdı. Bu nedenle Hamidoğlu Lârende'ye gelip Osmanoğullarından şikâyet etti¹⁸⁰.

Alâeddîn Bey, Bayezid Han'a yaşanan olaylardan dolayı bir mektup gönderdi. Bu nedenle Bayezid Han, vezirlerini kimseyi incitmemeleri ve düşmanlık yapmamaları konusunda uyardı. Bayezid Han'ın kendilerini uyarmasından rahatsızlık duyan Kutlu ve Timurtaş, Mehmed Han'ın on beş yaşında olan ve İshaklı'da bulunan oğlu İbrahim Han'a, Eber Gölü civarında dört yüz asker ile bir av merasiminde iken dört bin asker ile baskın düzenlediler. İbrahim Han ile Kutlu ve Timurtaş arasında yapılan savaşta İbrahim Timurtaş'ı tutsak edip babası Mehmed Han'a gönderdi ve yaşananları anlattı. Yaşananları öğrenen Alâeddîn Bey, İbrahim Han'ın yanına on dört bin Moğol askeri bıraktı. Mehmed Han yedi bin asker, Kökezoğlu ise sekiz bin Bolkar askeri toplayıp Oğuzoğlunu askerlerin başına komutan yaparak savaş için gönderdiler.

Kutlu ise Bayezid Han'a gidip İbrahim Han ile Timurtaş arasında yaşananları anlattı. Bunun üzerine Bayezid Han yirmi bin asker toplayıp Sinan Paşa'yı komutan

¹⁷⁹ Yazar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 216. sayfasında ara bilgi olarak Alâeddîn Bey'in öldüğünü ve yerine Mehmed Han'ın geçtiğini yazmış ve bu dönemde Timur'un Anadolu'ya geldiğini belirtmiştir.

¹⁸⁰ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 216.-221. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

yaparaksavaş için İshaklı'ya gönderdi. İbrahim Han emrindeki on dört bin Moğol askeri ile Osmanoğullarının askerine gece baskını düzenledi. Savaşta Kökezoğlu Kutlu'yu tutsak etti ve savaşın yedinci gününde Osmanlı askerleri yenilgiye uğradı.

İbrahim Han ve Mehmed Han, Kutlu ve Timurtaş'ı da alıp Lârende'ye giderek Alâeddîn Bey'e teslim ettiler. Fakat savaşta yara aldığı için Kutlu Lârende'de hayatını kaybetti. Daha sonra ise Alâeddîn Bey Timurtaş'ı serbest bıraktı.

3.38.MOĞOL BEYLERİ VE KARAMANOĞULLARININ SAVAŞI

Eretnaoğlu Mehmed oğlu Eretna¹⁸¹ Bey'in Esen ve Kadı adında, Bâbuk Han'ın ise Teberrük ve Mahmud (Mahmud Han) adında oğulları bulunmaktaydı¹⁸². Esen ve Kadı, Alâeddîn Bey ile yapılan savaşta kaçmışlardı¹⁸³. Sonra bunlar yirmi bin Ermeni askeri ile Herakle bölgesine gelerek Bâbukhanoğullarına "Karamanoğullarından topraklarını almak için işbirliği yapmayı" önerdiler. Babukhanoğulları, Esen ve Kadı'nın bu önerisini kabul ederek Karamanoğullarına karşı işbirliği konusunda anlaşılard. Teberrük ile Esen, Herekla Kalesi'nde kaldı. Kadı Bey ise Frenklerden yardım almak için Kıbrıs'a gitti. Kıbrıs Kralı, Kadı Bey ile Payas, Görkes, Silifke ve Kelender'i kendisine vermeleri karşılığında Kadı'ya otuz bin Frenk askeri ile yardımda bulundu. Kadı Bey Frenk askerleri ile Payas'a gelerek, Esen ve Teberrük'e Antalya'da buluşmaları için haber gönderdi. Mahmud Han, Esen ve Teberrük yirmi bin Ermeni, on bin Moğol, otuz bin Frenk askeri ile Antalya'da buluştular.

Alâeddîn Bey'e Antalya'da altmış bin askerin toplandığı ve Esen ile Kadı'nın Karaman tahtını istediği haberi ulaştı. Bunun üzerine o hemen kırk bin asker topladı ve Oğuzoğlu, İbrahim Han, İshak, Kâsım, Orhan, Emirşah ve Kökezoğlu beyleri bir araya getirdi.

¹⁸¹ Eserde Eretnaoğlu Mehmedoğlu Eretna şeklinde belirtilen Eretnaoğulları beyinin Alâeddin Ali Bey olması gerekmektedir. Çünkü beyliğin başına Mehmed Beyden sonra Alâeddin Ali Bey (1365-1380) geçmiştir

¹⁸² Şikârî, eserinin 221. sayfasında Bâbuk Han 'ın oğullarının adını sayarken Mahmut ve Teberrük adlarını sayarken 118. sayfaya eklenen notta Esen'in adını da belirtmiş 221. sayfada ise Esen'i Eretna Bey'in oğlu olarak göstermiştir. Esterâbâdi eseri Bezm-u Rezm'de ise Bâbuk Han'ın Ali Paşa adında bir oğlu olduğunu kaydetmiş ve Ali Paşa'yı Ulus askerlerinin komutanı Babuk Ali Paşa olarak ifade etmiştir. Şikârî'nin Eserinde Ali Paşa adında biri mevcut olup Mirza Bahadır'ın oğlu olarak kaydedilmiştir. Muhtemelen müellif Babuk'un oğullarının ismine ve Esen'in kim olduğuna dair kesin bir bilgiye sahip değildi veya mevcut bilgileri karıştırmıştır. Esen'in kim olduğuna dair gerekli bilgileri çalışmamızın 38. sayfasında bulunun dipnot kısmında ver ilmiştir.53. dipnotta verilmiştir. Şikârî, s.118- 221. Esterâbâdi, s.243. Sümer, Anadolu'da Moğollar, s.117.

¹⁸³ OlaylarŞikârî'nin Karamannâme'sinin 221.-225. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Esen yirmi bin askeriyle Kayseri'ye, Kadı yirmi bin Frenk askeriyle Niğde'ye ve Teberrük de on bin Moğol ve Türk askeriyle Sivas'a doğru harekete geçtiler. Mahmud Hanise on bin askeriyle harekete geçti.

Alâeddîn Bey, Mukbil ve Rüstem on bin asker ile Kayseri'ye giderken İbrahim Han on dört bin asker, Kökezoğlu ve Kosunoğlu ise on sekiz bin asker ile harekete geçtiler. Mehmed Bey, Erciyes Dağı'na ulaştı ve burada Frenk askerleri ile savaştı. Savaşın dördüncü günü Hacı Paşa dört bin asker ile Mehmed Bey'e yetişti ve Frenk askerlerini yenilgiye uğrattılar.

Kadı yirmi bin Ermeni askeri ile Niğde'yi yağmalayıp Kayseri'ye geçti. Frenklerle yapılan savaşta Mehmed Han'ın galip geldiğini gören Kadı, savaşa dahil oldu ve Mehmed Bey geri çekilmeye başladı. Davud Bey hiç vakit kaybetmeden Sivas askerleri ile Mehmed Bey'e yardıma geldi ve savaş bir hafta daha uzadı. Bu sırada Teberrük altı bin Moğol askeri ile savaşa katıldı ve savaşın süresi on dört gün daha uzadı. Mehmed Bey kaçtı. Karaman askerleri zor duruma düştüler ve Aksaray'a çekilip Hasan Dağı'nda konakladılar. Sonra Alâeddîn Bey'e mektup gönderip yardım istediler.

Alâeddîn Bey; Menteşe, Germiyân, Hamid, Eşref, Aydınolu, Saruhan ve Zülkadiroğullarından yardım istedi. Mehmed Han kaçtıktan sonra Kadı Kayseri'ye hücum ettiyse de Hoca Paşa ve Davud Bey Kayseri'yi Kadı'ya vermediler.

Kadı, Teberrük ve Esen, kırk sekiz bin Frenk, Moğol ve Ermeni askeri ile toplanmışlardı. Mehmed Han'ın Hasan Dağı'nda olduğu haberini aldılar. Kadı hemen Esen ile Frenk askerlerini Konya'da, Mahmud Han'ı on bin Moğol askeri ile Kayseri'de bırakıp kendisi Teberrük ile birlikte yirmi bin Ermeni, on bin Frenk ve on bin Moğol askeriyle Aksaray'a gitti.

Mahmud Han'ın on bin Moğol askeri ile Kayseri'ye geldiğini öğrenen İbrahim Han, on sekiz bin askeriyle Mahmud Han ve askerlerine gece baskını düzenleyip onları yenilgiye uğrattı ve kaleye sığınan Davud Bey ile Hoca Paşa'yı kurtarıp yirmi bin asker ile babasına yardım için Hasan Dağı'na doğru harekete geçti.

Teberrük ile Kadı otuz-kırk bin kâfir asker ile Aksaray'a, Hasan Dağı'na gelip Mehmed Han ile savaşmaya başladılar ve Mehmed Han yenildi. Onun yenildiğini duyan Halil Bey dört bin asker ile kendisine yardım için harekete geçti. Halil Bey'in hisardan çıktığını gören Kadı hisarın kapılarını tutup kaleyi ele geçirdi ve bu sırada İbrahim Han emrindeki askerleriyle birlikte savaşa katıldı.

Frenklerin eziyetlerinden dolayı Konya halkı Alâeddîn Bey'e mektup gönderip ondan yardım istemişti. Bunun üzerine Alâeddin Bey otuz bin asker toplayıp Konya'ya gelerek Frenk askerleriyle savaştı ve yapılan savaşta yenilen Frenk askerleri Aksaray'a kaçtılar. Alâeddîn Bey, Frenk askerlerin arkasından Aksaray'a geldi. Kadı ile savaşan Mehmed Han, İbrahim Han'a yardım etti. Savaşa yirmi bin kâfir askeri ile Esen geldi. Alâeddîn Bey emrindeki otuz bin asker ile yolları bağladı ve Karamanoğulları ile Kadı, Esen ve Teberrük arasında yirmi gün süren savaşı Karamanoğulları kazandı. Savaşı kaybeden Esen, Kadı ve Teberrük kaçıp kaleye sığındılar. Karamanoğulları kırk yedi gün boyunca kaleyi kuşattı, fakat Kadı, Esen ve Teberrük kırk bin askeri ile Karahisar'a kaçtılar. Alâeddîn Bey, Halil ve Erhan beyleri dört bin asker ile Aksaray'da bırakıp kendisi de dört bin asker ile kaçanların arkasına düştü ve Karahisar Kalesi'ni kuşattı. Kadı buradan Herakle Kalesi'ne kaçtı. Burada da yenilen Kadı Sivas'a kaçtı. Fakat savaş burada da devam etti ve Sivas'ta yapılan savaşı Kadı kaybetti. Kökezoğlu Kadı'yı öldürdü ve Ermeni, Frenk ve Moğol askerleri yenildi. Alâeddîn Bey Sivas'ı Davud Bey'e bırakıp Lârende'ye geçti. Bir süre sonra öldü ve yerine oğlu Mehmed Han geçti.

3.39. TİMUR VE BAYEZİD HAN ARASINDAKİ SAVAŞ: ANKARA SAVAŞI

Timur amcasının oğlu Caber Han ile savaşmış ve yapılan savaşta Caber Han yenilerek Sivas'a kaçmıştı¹⁸⁴. Timur ise Caber Han'ın arkasından Sivas'a gelip bir süre burada

¹⁸⁴ Olaylar Şikârî'nin Karamannâme'sinin 226.-229. sayfaları arasında anlatılmaktadır.

Emir Timur ile Bayezid Han arasında yapılan savaşta, Şikârî Karamanoğullarını önce tarafsız olarak belirtmişken daha sonra Timur'un karşısında olarak kaydetmiştir. Fakat Esterâbâdi, eserinde Karamanlı emir Alâeddin ise araya elçiler koyup mektuplar yazarak ona kıymetli hediye ve armağanlar gönderdi. Onun himaye zincirine ve yardım ipine el attı. Emir ve yasaklarına uyararak bağlanmayı kabul etti. Suriye'ye düzenleyeceği seferde oğlu Emir Muhammed'i büyük bir ordu ve teçhizatla onun saflarına katacağına, eğer Rum taraflarına ve Osman'ın ülkesine yürürse kendisinin de onun yanında yerini alacağına söz verdi ifadeleriyle Karamanoğullarını Timur'un yanında yer aldığını belirtmiştir. Bkz. Aziz B. Esterâbâdi, s.436; Oruç Beğ Tarihi'nde ise Erzincan beyi Taharten, Germiyan askeri, Menteşe Bey, Aydın, Saruhan ve Hamid-ili askerlerinin taraf değiştirerek Timur'un tarafına geçtiği kaydedilirken Karamanoğullarının taraf değiştirdiğinden söz edilmemektedir. Bkz. Oruç Beğ, Osmanlı Tarihi (1288-1502) haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay. İstanbul 2014, s. 38. Münecimbaşı ise Camiüddüvel adlı eserinde Timur tarafına geçenlerden bahsederken Karaman, Saruhan, Aydın, Germiyan ve Kara Tatarların taraf değiştirdiğini yazmıştır. Bkz. Münecimbaşı, s.141. Aşıkpaşazade Tarihi'nde ise Timur'a sığınıp yardım isteyenler Taharten, Germiyânoğlu, Düzme Aydınoğlu ve İsfendiyaroğlu'nun veziri olarak belirtilmiş ve Germiyan, Tatar ve Taharten'in askerlerinin savaşta taraf değiştirdiklerine işaret edilmiştir. Bkz. Aşıkpaşazâde, s.119-122. Enveri ise "Oldu hâyin pes otuz beş bin Tatar / VardıTimür'e dönüben ok atar şeklindeki dizelerinde Tatar askerlerinin savaşta Timur tarafına geçtiğinden söz etmektedir. Aynı bilgiyi Şükrullah Eefendi de kaydetmiştir. Bkz. Enverî, s.34; Şükrullah Efendi, s.387; Şikârî, s.226-229. Gerek Osmanlı kronikleri gerekse Karamannâme, hanedana mensup tarihi olayları barındırdığından farklı ifadelerin ortaya çıkması muhtemeldir. Fakat hem Osmanoğulları hanedanından hem de Karamanoğulları hanedanından ayrı olarak Kadı Burhaneddin'e ithaf edilen Bezm u Rezm'de Karamanoğullarının

kaldı. Timur'un Sivas'a geldiğini öğrenen Caber Han ise beraberindeki yedi yüz Tatar ile Bursa'ya gelip Bayezid Han'a sığındı. Bu nedenle Timur, Bayezid Han'a "amcasının oğlu Caber Han'ınbaşını istediğini, yapmaması durumunda üç yüz bin Tatar askerine sahip olduğunu ve kendisinden korkmasını" yazan bir mektup gönderdi.¹⁸⁵ Bu mektuptan dolayı Bayezid Han Timur'un isteğini kabul etmedi ve savaş hazırlıkları için altmış sekiz bin asker topladı.

Tatarlar, Bayezid Han'ın Caber Han'ı teslim etmeyeceğini Timur'a iletiler. Bu nedenle Timur askerlerini toplayıp savaş için harekete geçti.

Timur ile Bayezid Han arasında yaşanan bu gerginlikten dolayı Saruhan, Hamid, Aydın, Menteşe Bey ve Eşrefoğulları Timur'a gelerek kendisini desteklediklerini bildirdiler ve Osmanlılarından şikâyet ettiler.¹⁸⁶

Karamanoğlu bu beş beyin Timur'a gittiğini öğrendi ve hemen yirmi altı bin asker toplayıp Timur'un geleceği tarafa konuşlandırıp kendisi de Lârende'de kaldı. O zamanlarda Mir Hasan adında bir divane "Horosan ateşi Rum'u yakacak" diye söylenmekteydi. Karamanoğlu Mehmed Han Mevlânâ'nın oğlu Çelebi ile buluşup yaşanan olaylardan dolayı dua almaya gitti ve Çelebi, ona, "Timur'un Allah'ın ateşi olduğunu ve ondan uzak olması, herkesi toplayıp Bolkar Dağı'na çıkması" gerektiğini söylemiştir.

Saruhan, Menteşe, Aydın, Eşrefoğlu ve Hamidoğlu beyleri Timur ile birlikte Bursa'ya geldiler ve savaşmak için hazırda beklediler.

Timur, Bayezid Han'a "amcasının oğlunun teslim edilmesi ve diğer beylerin topraklarını iade etmesi" için yeniden mektup yazıp Şeyh Hasan'la gönderdi. Fakat Bayezid Han Timur'un mektubunu yırttı ve Şeyh Hasan bu durumu Timur'a anlattı. İki

Timur'un Osmanlı ülkesine yapacağı seferde Karamanoğullarının Timur'a destek vermesini belirtmesi Osmanlı kroniklerinin verdiği bilgileri desteklemektedir. Şikârî'nin Karamanoğullarını Timur gibi büyük birgücün karşısındaymiş gibi göstermesini Karamanoğullarına kahramanlık göstermek istemesiyle açıklanabilir eserde zaman zaman Karamanoğullarının zamanın kahramanları olarak belirtilmeside bu dudruma örnektir.

¹⁸⁵ Müellif, Timur ile Bayezid Han arasındaki mücadelede Bayezid Han'a sığınan kişiyi yazar Caber Han olarak yazmıştır. Fakat Timur'dan kaçıp Bayezid'e sığınan beyler Sultan Ahmed Celayir ve Karakoyunlu Kara Yusuf'tur. Bkz.; Aşıkpaşazade, s. 121; Şükrullah Efendi, Behçetü't Tevârih , çev. Hasan Yılmaz, Mostar Yay. İstanbul 2011, s. 385. Halil İnalçık, "Bayezid I," DİA, C.5, İstanbul 1992, s.233. Şehabettin Tekindağ, Karamanlılar adlı makalede Karamanoğulların Timur'un emrine girdiğini belirtmektedir. Bkz. Tekindağ, s. 325.

¹⁸⁶ Aşıkpaşazâde, tarihinde Yıldırım Bayezid'in Aydın, Saruhan ve Menteşeoğullarının topraklarını ele geçirdiğini ve bu durumdan rahatsız olan Menteşeoğlu'nun kaçıp Timur'a sığındığını yazarken, Neşri ise Bayezid'in Rum diyarını ele geçirdiğini ve bunun üzerine Germiyânoğlu, Menteşeoğlu, Aydınoğlu ve İsfendiyar Bey'in Timur'a gittiklerini, Timur'u tahrik edenlerin ise Taharten, Germiyânoğlu ve Aydınoğlu olduğu yazmıştır. Enverî ise sadece Tohret Han'ı (Tahirten, Taharten) savaşın sorumlusu olarak göstermiştir. Bkz. Enverî, s. 33; Neşri, s.343; Aşıkpaşazâde, s.109.

hükümdar arasında savaş çıktı ve yapılan savaşta Osmanoğulları yenik düştü. Daha sonra Timur Aydın'da kaldı ve diğer beylerin topraklarını kendilerine iade edip Konya'ya geldi. Bu nedenle Mehmed Han Taşeli'ne geldi. Timur ona kendisini karşılamadığı için Konya ve Lârende'yi harap edeceğini bildirdiği bir elçi gönderdi. Bunun üzerine Mehmed Han, Mevlânâ'nın oğlu Çelebi'nin yanına geldi. Çelebi ise ona Timur ile savaşmamasını önerdi.

Timur savaşmak için çadırını Konya önüne kondu. Fakat gece rüyasında "Mevlânâ'nın kubbesinden kırk pirin gelip tacını ve mührünü aldığı" gördü. Sabah kılıcını bulup da mührünü bulamayınca ve o gece Timur'un yedi bin adamı da öldüğü için Timur savaşmaktan vazgeçti ve Horasan'a döndü.

Karamanoğlu Mehmed Bey Sivas'a kadar Timur'un askerlerinin arkasından gitti ve onları öldürüp hazinelerini ele geçirdi. Timur Karamanoğullarının bu eylemlerinden dolayı "Horasan'a giden kurtulur" dedi ve askerleri arkalarına bile bakmadan gittiler.¹⁸⁷ Mehmed Bey tekrardan Lârende'ye döndü. Savaşı kaybeden Osmanoğullarında tahta Bayezid'in oğlu Mehmed Bey geçti.

3.40.OSMANLILARDA TAHT KAVGASI VE SULTAN CEM OLAYI

Sultan Mehmed (Fatih Sultan Mehmed) hayatta iken Karaman bölgesini Cem Sultan'a verdi¹⁸⁸. Onun Karamanoğulları ile ilişkileri olumlu yöndeydi. Osmanlı Devleti'nde Mehmed Han öldükten sonra oğlu Bayezid Han tahta geçti. Tahtta hak iddia edip isyan eden Sultan Cem, Karamanoğlu Kâsım Bey ile Bolkar Dağı'nda buluştu. Kâsım Bey, Sultan Cem'e "yirmi yedi bin askeri olduğunu, kendisinde (Cem Sultan) yedibin askere sahip bulunduğunu, Ankara beyi Mehmed'in de kendilerine destek olduğunu ve bu nedenle Osmanoğulları ile savaşabileceklerini" söyledi. Osmanlı tahtında hak iddia eden Cem Sultan savaş için hazırlıklara başladı. On bin asker ile Lârende'yi ele geçirdi ve burada bir süre oturdu. Karamanoğlu Kâsım Bey askerlerini topladı ve Kökezoğlu, Kosunoğlu, Elvanoğlu, Oğuzoğlu, Firûzoğlu, Emladdin Bey, Turgudoğlu, Bayburdoğlu,

¹⁸⁷ Timur'dan korkup savaşmaktan çekinen Karamanoğullarının Timur'un arkasından gitmeleri ve askerlerini öldürmeleri, herhalde yazarın Karamanoğullarına kahramanlık kazandırmak istemesiyle açıklanabilir.

¹⁸⁸ Olaylar Şikâri'nin Karamannâme'sinin 239.-242. sayfaları arasında anlatılmaktadır. Moğol beylerinden Gücerioğlu ve Kutluşah Osmanlı Devleti'nde olaylara neden olan Cem Sultan isyanında Karamanoğullarının yanında yer almışlardır. Çünkü bu iki Bey Karamanoğullarına bağlı olan beylerdi. Bu nedenle Osmanlı Devleti karşısında yer almışlardır.

Hucentioğlu, Emirşah, Bozdoğanoglu, Kayaoğlu, Aşık Mukbil, Moğol Beyleri Kutluşah ve Güceroglu beyleri de hazırda bulundu. Toplamda yirmi sekiz bin asker topladı. Taraflar arasında savaş yaşandı. Cem Sultan önceleri Osmanlı askerlerini yenilgiye uğrattıysa da Osmanogulları tekrar kuvvet bulunca savaşa devam ettiler. Onlar karşısında zordurumda kalan Cem Sultan Rodos'a gitti ve orada hapse atıldı. Bir süre sonra da Tunus'ta öldü¹⁸⁹.

¹⁸⁹ Âşıkpaşazâde, eserinde Sultan Cem'in Karaman'ın alçak adamları tarafından kandırıldığını belirtmiştir. Bkz. Aşıkpaşazâde, s.235-237. Şikârî, Sultan Cem'in nereye gittiğinin belli olmadığını naklederken, Âşıkpaşazâde 182. bölümde Mısır'da Frenkler tarafından zehirli usturayla tıraş edildiğini ve bu nedenle öldüğünü, daha sonra Bayezid Han'ın onun naaşını getirip Bursa'da kardeşi Sultan Bayezid türbesine defnettirdiğini aktarmıştır (1533-34 yıllarında). Bkz. Aşıkpaşazâde, s.268. Şikârî'nin verdiği bu bilgiler kısmen de olsa hatalı olmalıdır. Cem Sultan Castel Capuana'da 1495'te vefat etmiştir. Bir rivayete göre de Papa (VI. Alessandro) tarafından zehirletilmiştir. Bkz. Mahmut H. Şakiroğlu, "Sultan Cem" DİA, C.7, İstanbul 1993, s.284.

SONUÇ

Gittikleri her yerde ve temasta buldukları her halkta derin izler bırakan Moğollar Karamanoğulları Beyliği tarihi olan Karamannâme'de ve Osmanlı kaynaklarında da yerlerini almışlardır. Osmanlı kaynaklarında Kadı Burhaneddin ve Karamanoğullarının topraklarının Osmanoğullarının topraklarına katılmasıyla birlikte Osmanoğullarının emrine giren Moğollar daha sonra Timur'un yanında yer almaları sebebiyle, Karamannâme'de de Karaman beylerinin kuvvetleri olmaları, hemen hemen yapılan tüm savaşlarda Karamanoğullarının yanında yer alıp onların öncü kuvveti olmalarına rağmen kaynaklarda kötü anılmaktan kurtulamamışlardır. Bunun sebebi yukarıda da bahsettiğimiz gibi Anadolu'da Moğolların tabi olduğu bir hükümdarlarının olmamaları, izledikleri politika gereği çıkarların ön planda tutarak güçlünün yanında yer almaları Moğolları, yerli halkı yağmalamalarına ve Moğolları sürekli diğer beyliklerle ve devletlerle mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Şikârî'nin Karamannâme'sinde Moğollar adlı çalışmamızda bir Karamanoğulları tarihi olan eserde Moğollarla ilgili bilgileri saptayıp eserde geçen olayları Osmanlı kronikleriyle karşılaştırmaya ve Moğolların Anadolu'ya kalabalık halde gelmeleri sonucu Anadolu'da yaşayan halkı ve burada Türkiye Selçuklularından sonra kurulan beylikler ve devletleri ne ölçüde ve hangi alanlarda etkilediklerini saptamaya çalıştım. Eser kimi çevrelerce şüpheli bulunmakla birlikte, Türkiye Selçukluları, uçlarda kurulan Anadolu beylikleri, yerleşim yerleri, Anadolu'nun karışıklık dönemi içinde bulunduğu dönemi yansıtmaları, kavim adları, şahıs adları ve Moğollara dair bilgiler vermesi açısından öneme sahiptir. Ayrıca XVI. yüzyılda Farsçadan Türkçeye çevrilen eserin Osmanlı kaynakları bakış açısı dışında yazılan sayılı eserlerden biri olması ve Karamanoğulları Beyliği Tarihi hakkında yazılan tek eser olması önemini arttırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmed Eflaki, Ariflerin Menkıbeleri, çev. Tahsin Yazıcı, Kabalcı Yay, İstanbul, 2006.
- Afyoncu Erhan, “Osmanlı Siyasî Tarihinin Ana Kaynakları: Kronikler”, TALİD, C 1, S 2, 2003, (s.101-171).
- Ağırakça Ahmet, “Müneccimbaşı Ahmed Dede”, DİA, C.32, İstanbul, 2006, (s.4-6).
- Aka İsmail, “Aksarayı Kerimüddin”, DİA, C.12, İstanbul, 1995, (s.293).
- Âşık Çelebi, Meşa’irü’ş-Şu’arâ, C.III, haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırma Enstitüsü Nisan 2010.
- Âşıkpaşazâde, Tevârih-i Âl-i Osmân, haz. Kemal Yavuz-Yekta Saraç, Gökkuşbu Yay. İstanbul 2007.
- Ayverdi İlhan, Büyük Misalli Sözlük, C.1, Kubbealtı Yayınları, 2006.
- Aziz B. Esterâbâdi, Bezm u Rezm Eğlence Ve Savaş, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay. Ankara, 2014.
- Banarlı Nihat Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.1, Milli eğitim Basımevi, İstanbul, 1983.
- Başkan Yahya, Karamanoğulları Beyliği (Alâ’ed-din Bey Dönemi1357-1398), Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1999.
- Demiroğlu Ayla, “Behçetü’t-Tevarih”, DİA, C.5, İstanbul, 1992, (s.350).
- Develioğlu Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara, 1999.
- Emecen Feridun, “Saruhanogulları”, DİA, C.36, İstanbul, 2009, (s.170-174).
- Enveri, Düstûrnâme, haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay. İstanbul, 2012.
- Erkoç Hayrettin, “Anadolu’da Moğol Etkileri (13.-15.Yüzyıllar)”,Çanakkale Araştırmaları Yıllığı, Güz 2015, (s.37-64).

- Ersoy Ersen - Ay Ümran, Hoca Dehhânî Divanı, Türkiye Bilimler Akademisi Yay. Ankara, 2017.
- Erzi Adnan Sadık, “İbn Bibî”, İA, C. 6, İstanbul, 1967, Milli Eğitim Basımevi, (s.712-718).
- Göde Kemal, “Eretnaoğulları”, DİA, C.11. İstanbul, 1995, (s. 295-296).
- Gökalp Ziya, Türk Medeniyeti Tarihi, Toker Yay. İstanbul, 2014.
- Gül Muammer, Orta Çağlarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu (Tarihî Arka Plan ve XIII-XIV. Yüzyıl Moğol Hâkimiyeti), Bilge Kültür Sanat Yay. İstanbul, 2010.
- Gül Muammer, Anadolu’da Moğol Nüfusu, Tarih Okulu Dergisi, , Yıl 9, Sayı 25, Mart 2016, (s.455-473).
- Hoca Sâdeddin Efendi, Tacü’t Tevarih I, sadeleştiren İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara, 1979.
- İbn Bibî, El-Evâmirü’l-Alâ’iyye fi’l-Umûri’l- Alâ’iyye, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay. Ankara, 20014.
- İnalcık Halil, “Bayezid I”, DİA, C 5, İstanbul, 1992, (s.231-234).
- İpşirli İsmail, Tacü’t Tevârih, DİA, C39, İstanbul, 2010, (s.357-359).
- Kanar Mehmed, Farsça- Türkçe Sözlük, Say Yay, İstanbul, 2008.
- Kaya Abdullah, “İlhanlıların Anadolu Türkmen Beylerine Karşı Politikası”, (s.293-326). <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/68562>, (Erişim Tarihi 05.01.2017).
- Kaymaz Nejat, Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyâsü’-d-dîn Keyhüsrev Ve Devri, TTK Yay. Ankara, 2009.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, Müsâmeretü’l-Ahbâr, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yay. Ankara, 2000.
- Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiret’üş-Şuarâ, haz. İbrahim Kutluk, TTK Yay. Ankara, 2014.

- Koca Salim, Selçuklu Devri Türk Tarihinin Temel Meseleleri, Berikan Yay. Ankara, 2011.
- Kofoğlu, Sait “Hamitoğulları,” DİA, C.15, İstanbul, 1997, (s.471-476).
- Köprülü Mehmed Fuad, “Anadolu Selçuklularının Yerli Kaynakları”, Belleten, C.7, Temmuz, 1943, (s.379-485).
- Köprülü Fuat, Edebiyat Araştırmaları I, Akçağ Yay. Ankara, 2004.
- Köprülü Fuad, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, 4. Baskı TTK Yay. Ankara, 1991.
- Lindner Rudi Paul, Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar, çev. Müfit Günay, İmge Yay. Ankara, 2000.
- Müneccimbaşı Ahmet Dede, Sahaif-ül- Ahbar fi Vekayi-ül-a'sar, (Müneccimbaşı Tarihi D), çev. İsmâil Erünsal, İstanbul, 1976.
- Neşri, Kitâb-ı Cihan-nümâ I, haz. Faik Reşit Unat- Mehmed Köymen, TTK Yay. Ankara, 2014.
- Ocak Ahmet Yaşar, Babailer İsyanı Aleviliğın Tarihsel Alt Yapısı Yahut Anadolu'da Türk İslam Heteredoksisinin Teşekkülü, Dergâh Yay., İstanbul, 2106.
- Oruç Beğ, Osmanlı Tarihi (1288-1502), haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay. İstanbul, 2014.
- Özaydın Abdülkerim, “İbn Bibî”, DİA, C.19, İstanbul, 1999, (s.379-382).
- Özcan Abdülkadir, Âşıkpaşazâde, DİA, C.4, İstanbul, 1991, (s.6-7).
- Özcan Abdülkadir, Dustûrnâme-i Enverî, DİA, İstanbul, C.10, (s.49-50).
- Özcan, Abdülkadir Neşrî, DİA, İstanbul, 2007,C.33,(s.20).
- Özcan, Abdülkadir Oruç b. Âdil, DİA, C33, İstanbul, 2007, (s.425-426).
- Parlatır İsmâil, Osmanlıca Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yayınevi, Ankara, 2009.
- Sezen Tahir, Osmanlıda Yer Adları, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2006.

- Sümer Faruk, “Anadolu'da Moğollar”, Selçuklu Araştırmaları Dergisi, Ankara, 1969, (s.1-147).
- Sümer Faruk, “Karamanoğulları”, DİA, C 24, İstanbul, 2001, (s.454-462).
- Sümer Faruk, Oğuzlar Tarihleri Boy Teşkilatı Destanları, TÜDAV Yay. İstanbul 1999.
- Sümer Faruk, “Tatarlar”, DİA, C 40, İstanbul, 2011, (s.168-170).
- Şakiroğlu Mahmut H. “Sultan Cem” DİA, C. 7, İstanbul, 1993, (s.283-286).
- Şikârî, Karamannâme, haz. Metin Sözen- Necdet Sakaoğlu, Karaman Belediyesi-Karaman Valiliği, İstanbul, 2005.
- Şükrullah Efendi, Behçetü't Tevârih, çev. Hasan Yılmaz, Mostar Yay. İstanbul, 2011.
- Taneri, Aydın. Müsâmeretü'l Ahbâr'ın Türkiye Selçukluları Devlet Teşkilatı Bakımından Değeri” AÜ Tarih Araştırmaları Dergisi, CIV, S.6, Ankara, 1996, (s.127-171).
- Tekindağ Şehabettin, “Karamanlılar,” İA, C.8, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971. (s.316-330).
- Togan Zeki Velidi, Umumi Türk Tarihine Giriş, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1981.
- Türkçe Sözlük, TDK Yay. Ankara, 2005, (s.1413).
- Tuna Osman Nedim, Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler. Türkiyat Mecmuası, 1972, C 17, (s.209-250).
- Turan Osman, Selçuklular Zamanında Türkiye, Ötüken Yay. İstanbul, 2014.
- Turan Refik Selçuklu Tarihi El Kitabı, Grafiker Yay. Ankara, 2014.
- Turan Şerafettin, Hoca Sâdeddin Efendi, DİA, İstanbul, C.18, 1998, (s.196-198).
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlular, Karakoyunlular Devleti, TTK Yay. Ankara, 2011.
- Ünver İsmâil, “Hoca Dehhân”, DİA, C.18, İstanbul, 1998, (s.187-188).
- Witteck Paul, Menteşe Bey Beyliği, TTK Yay. Ankara, 1999.

Yaşar Yücel, Ali Sevim, Türkiye Tarihi I, TTK Yay. Ankara, 1990.

Yaşar Yücel, Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I, TTK Yay, Ankara, 1991.

Yazıcı Tahsin, “Esterâbâdi Aziz b.Erdeşir”, DİA, C.11, İstanbul, 1995, (s.438).

Yazıcızade Ali, Tevarih-i Ali Selçuk, Çamlıca Yay, haz Abdullah Bakır, İstanbul, 2009.

Yıldız Sara Nur, “Şikârî”, DİA, C.39, İstanbul, 2010, (s.162-163).

Yıldız Sara Nur, “Şükrullah”, DİA, C.39, İstanbul, 2010, (s.257-258).

Yuvalı Abdülkadir, “Moğol Harekâtının Anadolu’nun Demografik Ve Dinî Yapısı Üzerindeki Etkileri”, Erdem Dergisi, C.9, S.27, (s.1287-1293).

Bağlantı Adresleri

Bardakçı Murat, Esenboğa 600 Yıllık Bir Hezimetin Adıdır, <http://www.hurriyet.com.tr/murat-bardakci-esenboga-600-yillik-bir-hez-metin-adidir-39211891>, (15.02.2018).

Tüben Kama. <https://www.turkcebilgi.com/t%C3%BCbenkama>, (22.11.2017).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Kevser TEKİNKAYA
Uyruğu	T.C.
Doğum Yeri	Adıyaman
E-Posta	kevsertekinkaya@gmail.com

Eğitim Bilgileri	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Adıyaman Lisesi	
Üniversite	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	2014
Yüksek Lisans	Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı	
Yabancı Dil		Farsça,

Yayınlar	100 Yıl Önce Erzurum Ve Yöresinde Ermenilerle Yaşanan Olaylar. Edt. Gürsoy SOLMAZ.(2014)
-----------------	--